

מסכת נזיר

פרק חמישי בית שמאי

דף ל"א

"שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש"

מבואר במשנתנו שנחלקו בית שמאי ובית הלל בדיניו של האומר "שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש", ויצא שור לבן ראשון. בית שמאי אומרים הקדש, ובית הלל אומרים אינו הקדש.

ונאמרו מספר אופנים בביאור המחלוקת הזו.

א. יש אומרים, שלדעת בית שמאי כוונתו להקדיש את השור שיצא ראשון, [בין שחור בין לבן], ומה שאמר שחור, כי היה סבור שהשחור יצא ראשון, ולכן אף על פי שאין פיו [שאמר שחור], ולבו [שהתכוון לכל מי שיצא ראשון], שוים, חל ההקדש כפי כוונתו, והשור הלבן שיצא ראשון קדוש. ומהלכות תמורה למדו זאת, שהרי מי שהתכוון לומר שור שחור יהיה תמורה, ואמר שור לבן יהיה תמורה, חלה קדושה על הלבן, אף על פי שלא היו פיו ולבו שווין, [שנאמר "ויהיה הוא ותמורתו יהיה קודש", "ויהיה" לרבות שוגג כמזיד], ומה שבתמורה אנו הולכים אחר מה שהוציא בפיו, וכאן אנו הולכים אחר מחשבתו, משום שבתמורה יש סתירה מוחלטת בין מה שאמר למה שהתכוון, ולכן פיו עדיף, אבל כאן שאנו יכולים ליישב את דבריו עם כוונתו, שהרי אמר "שור ... שיצא ראשון", ומשמע שעיקר קפידתו היא על עניין זה, ומה שאמר "שחור" אינו בדווקא, אלא שטעה שהוא יצא ראשון, ולכן אפשר ללכת אחר מחשבתו. ולדעת בית הלל, אין ללמוד מתמורה שהקדש חל כשאין פיו ולבו שווין, כי בתמורה כבר יש קדושה בעולם, ורק רוצה להמירה בהמה בבהמה, ובקל הדבר נעשה, מה שאין כן כשרוצה ליצור קדושה חדשה בעולם, צריך שיהיו פיו ולבו שווין.

ב. ואביי אומר, שאם אמר לפני יציאת השוורים, "שור שחור שיצא מביתי ראשון יהיה קדוש", ויצא לבן, מודים בית שמאי שאינו קדוש, שאי אפשר לומר שכוונתו לכל מה שיצא ראשון, [בין שחור בין לבן], ומה שאמר "שחור", משום שטעה לחשוב שהוא יצא ראשון, שהרי אין שום טעם שיחשוב שדווקא שחור יצא תחילה, ואם בכל זאת אמר כן, כוונתו להקדיש רק אם יצא השחור ראשון לכל השוורים. אבל כשאמר כן אחרי שכבר יצאו השוורים, אפשר שכוונתו להקדיש כל מה שיצא ראשון, [בין שחור בין לבן], ומה שאמר "שחור", כי טעה ששחור יצא תחילה, הלכך אף על פי שאין פיו [שאמר שחור], ולבו [שהתכוון לכל מי שיצא ראשון], שווין, חל ההקדש כפי כוונתו, והשור הלבן שיצא ראשון קדוש. ומתמורה למדו שלא צריך שיהיו פיו ולבו שווין, ומה שבתמורה אנו הולכים אחר מה שהוציא בפיו, וכאן אנו הולכים אחר מחשבתו, כי בתמורה אין שום אומדנא שלבו אינו כפיו, ולכן אין לנו אלא מה ששמענו מפיו, אבל כאן כיוון שאמר "שור ... שיצא ראשון", יש אומדנא שהתכוון

לראשון בכל אופן, [בין שחור בין לבן], ונאמן לומר שכך הייתה כוונתו, ואם יצא הלבן ראשון הוא קדוש. ובית הלל אומרים, שבכל אופן אין ללמוד מתמורה, שאין צורך שיהיו פיו ולבו שווין, כי בתמורה כבר יש קדושה בעולם, אבל ליצור קדושה חדשה צריך שיהיו פיו ולבו שווין.

ג. ורב פפא אומר, שלדברי הכל, כשאין פיו ולבו שווין, לא חל הקדש כלל, והשור הלבן שיצא ראשון אינו קדוש, וכאן מדובר שהיו לו כמה שוורים שחורים, ונחלקו האם יקדש השור השחור הראשון, שיצא אחרי הלבן. בית שמאי אומרים "שור שחור שיצא מביתי ראשון", הכוונה ראשון בין השחורים, אף על פי שיקדם לו לבן, ולכן השור השחור הראשון שיצא יהיה קדוש. ובית הלל אומרים, שהכוונה בזה לשור שחור שיצא לפני כל השוורים שבבית, ולכן אם קדמו שור לבן, לא התקיימו דבריו. [אמנם אם יאמר "שור שחור שיצא מביתי בראשונה", כוונתו לראשון בין השחורים, אפילו אם יקדם להם לבן].

מחלוקת בית שמאי ובית הלל לעניין נדרי טעות, נשנית כאן אגב המשנה הבאה, המדברת בנזירות טעות, ובא בה מו"מ בין בית שמאי ובית הלל לעניין נדרי טעות.

מחלוקת בית שמאי ובית הלל בשלושה אופנים

המחלוקת הנ"ל בין בית שמאי ובית הלל נשנית כאן בשלושה אופנים, להשמיענו שלושה דברים.

א. שנו דין האומר, "דינר זהב שיעלה בידי ראשון ועלה של כסף", להשמיענו שמקדיש בעין רעה מקדיש, ולכן דווקא כסף בכלל זהב, ולא להפך.

ב. שנו דין האומר, "שור שחור שיצא ראשון ויצא לבן", להשמיענו ששחור עדיף מלבן, [והיינו ששחור משובח לעורו, ואדום משובח לבשרו, ולבן משובח לחרישה, ועדיף שבח העור משבח החרישה], וכל זה בסתם שוורים, אבל בשוורים של קרמונאי סבר רב חסדא שהלבנים עדיפים [לכל דבר].

ג. שנו דין האומר, "חבית של יין שתעלה בידי ראשונה ועלתה של שמן", להשמיענו, שאף שבכל מקום שמן עדיף, אם במקומו יין עדיף, הולכים אחר מקומו, ולא אחר רוב המקומות.

דף ל"ב

נזיר שעבר ושתה יין

לדעת חכמים, נזיר שעבר על נזירותו בשתיית יין, קנסו אותו שלא יוכל להביא קרבנות נזירות, עד שיוסיף לנהוג איסור כנגד כל הימים שנהג בהם היתר שלא כדין. [ומה שאמרו במשנה, מונה משעה שנדר, הכוונה שמונה ימים נוספים על נזירותו, כמניין הימים שהיו משעה שנדר, ועד שהתחיל לפרוש מיינ כדין, וכגון שמהיום הראשון לנזירותו היה שותה יין, שמוטל עליו להוסיף נזירות את כל הזמן שמיום נזירותו עד היום].

וכשקרא [לתשיעי או לאחד עשר עשירי] בטעות, **שלא בכוונה**, הכל מודים לדינים אלו, אבל אם בכוונה קרא כן, לדעת רב חסדא ורב הונא קדשו, ולדעת רב נחמן לא קדשו.

פתח שחכם מתיר את הנדר על ידו

כשהחכם מתיר את הנדר [או הנזירות] על ידי פתח, צריך הוא לראות, שמחמת טעות נדר הנודר, שלא נתן אל לבו, שמפני עניין מסויים, אין לו לנדור, ואם היה שם לב לאותו עניין בשעה שנדר, לא היה נודר כלל.

וכשאותו עניין, שמחמתו היה לו להימנע מלנדור, היה כבר בעולם בשעת הנדר, [כגון שנדר בניזיר], ולא ידע [שכבר נגנבו בהמותיו, או נחרב בית המקדש, ולא יוכל להקריב קרבנות לסיים את נזירותו], פשוט שנדר בטעות, והחכם מתיר לו את הנדר בפתח זה.

וכשאותו עניין, שמחמתו היה לו להימנע מלנדור, עוד לא היה בעולם בשעת הנדר, ורק לאחר מכן נולד, אבל הוא דבר שכיח לבוא, ראוי היה לו להימנע מלנדור, אם היה זוכר אותו, ולכן כששכח ממנו, נדר בטעות הוא, והחכם מתיר את הנדר בפתח זה.

אבל אם אין עניין זה שכיח לבוא, [כגון שנגנבו בהמותיו, או חרב בית המקדש אחרי שכבר נדר בניזיר], אפילו אם היה זוכר שיש דבר כזה, אין ראוי שימנע מלנדור בגללו, כי אינו שכיח כלל, ולכן אין זה נדר בטעות, [ואפילו אם יאמר, שהיה נמנע אם היה זוכר שיש חשש כזה, אכן שהיה שלא היה נמנע], ואין החכם מתיר את הנדר בפתח זה לדברי חכמים. אולם נחום המדי ורבי אליעזר [לפני שחזר בו] אומרים, שאף בנולד כזה שאינו שכיח, החכם מתיר את הנדר.

ויש דבר שלא היה בשעת הנדר, וגם לא נולד אחרי כן, אלא שיכול הוא לבוא בכל זמן, כגון כשיאמרו לו, "אם היו משכנעים אותך שלא תידור האם היית נודר", ואמר שלא היה נודר, אף על פי שבאמת לא באו לשכנעו שלא ידור, מכיוון שהתברר שהיה ראוי להשתכנע בשעת הנדר, נמצא שלא נדר בכל לבו, והוא נדר בטעות, והחכם מתיר אותו.

"היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה"

נאמר "אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה" (ירמיה ז' ד') ומכאן שיהיו שלושה מקדשות, ואם כן שניים סופן לחרב, והשלישי לא ימוש לנצח.

דף ל"ג

נזירות בתנאי

נחלקו חכמים בדינו של התולה נזירות בתנאי, כגון שראה אדם מרחוק, והיה סבור שהוא ראובן, ואמר הריני נזיר על מנת שהוא ראובן.

לדעת בית שמאי, בין שנתקיימו דבריו, ובין שלא נתקיימו דבריו, הרי זה נזיר, כי אפילו אם טעה, הקדש בטעות הוא הקדש, כמו שמצינו בתמורה.

ולדעת רבי טרפון, בין שנתקיימו דבריו, ובין שלא נתקיימו דבריו, אינו נזיר, כי אפילו אם נתקיימו דבריו לבסוף, מכיוון שלא ידע מתחילה בוודאות שהוא צודק, אין נזירותו ברורה בשעה שנדר, וכתב "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר",

ולדעת רבי יוסי, נזיר שעבר על נזירותו בשתיית יין, עד זמן של שלושים יום, קנסו אותו שלא יוכל להביא קרבנות נזירות, עד שיוסיף לנהוג איסור כנגד הימים שנהג בהם היתר, אבל אם נהג היתר יותר משלושים יום, דיו שיוסיף שלושים יום עבור כל הימים שנהג בהיתר שלא כדין, ואין צריך להוסיף את כל שיעור הזמן שנהג בהיתר. [ומה שאמרו במשנה, מונה משעה שנדר, הכוונה שמונה מקצת ממה שנדר, כגון שנדר מאה יום, ושתה יין ששים יום, מונה מיום שלושים ואחד לנזירותו].

הפריש בהמות לנזירותו ונשאל עליה

במשנה מבואר, שמי שנדר בניזיר, והפריש בהמות לקרבנותיו, ואחר כך התירו חכם, יצאו הבהמות לחולין.

הפרישה בהמות לנזירותה והפר לה בעלה

כבר נתבאר בפרק הקודם, שאישה שנדרה בניזיר, והפרישה בהמות לקרבנותיה משלה, ואחר כך הפר לה בעלה, יקריבו את הבהמות, [חוץ מהחטאת].

יש מפרשים, שדווקא למאן דאמר בעל גוזז נדרי אשתו הדין כן, כי לא בטלה נזירותה מעיקרה, אבל למאן דאמר בעל עוקר נדרי אשתו, יצאו בהמותיה לחולין, בהפרת הבעל כמו בהתרת החכם.

יש מפרשים, שהמשנה ההיא נאמרה אף למאן דאמר בעל עוקר נדרי אשתו, וכרבי אלעזר הקפר, האומר כל המצער עצמו נקרא חוטא, וצריכה כפרה על צערה, ומשום כן לא יצאו הבהמות לחולין. [ולפי זה, כן הדין בהתרת חכם, דעת רבי אלעזר הקפר, שלא יצאו הבהמות לחולין, כי המצער עצמו צריך כפרה, ויחלוק על המשנה שבפרק זה. א"נ בהתרת הבעל מודה רבי אלעזר הקפר, שיצאו הבהמות לחולין, כי החכם עוקר על ידי פתח, ומוצא את הנדר טעות מעיקרו, מה שאין כן הפרת הבעל, שעוקר את הנדר בלא שום טעם מגזירת הכתוב, ולכן אף על פי שנעקר מתחילתו, נחשב שחל לעניין זה שיקדשו הבהמות].

טעה וסבור שהוא נזיר והפריש בהמות

אף לדברי בית שמאי, האומרים שהקדש טעות, [שאיין פיו ולבו שוים], **הוי הקדש**, מודים הם, שאם קיבל עליו נזירות בלשון שאינו חל, [או שהתירו לבסוף חכם בחרטה], והפריש בהמות לקרבנות הנזירות, אינן קדושות, אף על פי שאמר בפיו שיהיו קדושות לקרבנות נזירות, כי התברר שאינו נזיר כלל, ואי אפשר להקדיש קרבנות נזיר עבור מי שאינו נזיר.

והוא הדין לדברי בית הלל, שמודים שתמורה בטעות, [שאיין פיו ולבו שוים], הוי תמורה, אם לבסוף נשאל לחכם על הקדושה הראשונה, והתירה החכם, פקעה אף התמורה מקדושתה, כי התברר שהמיר בהמת חולין בבהמת חולין.

טעות בקריאת שם מעשר בהמה

מהלכות מעשר בהמה, שהעשירי קדוש אפילו אם קרא לו תשיעי.

ותשיעי אחד עשר שקרא להם עשירי, גם כן קדושים, [אבל שמיני ושנים עשר שקרא להם עשירי אינם קדושים].

פרק ששי שלשה מינין

דף ל"ד

שלושה מינים של איסורים נאמרו לנזיר

- א. איסור טומאה. שנאמר, "כֹּל יְמֵי הַזִּירוּ לְה' עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא" (במדבר ו' ו').
- ב. איסור תגלחת. שנאמר, "כֹּל יְמֵי נְדָר נְזָרוּ תַעֲרָר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ עַד מְלֹאֵת הַיָּמִים אֲשֶׁר יִזְיָר לְה' קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדּוֹל פְּרַע שְׁעָר רֵאשׁוֹ" (במדבר ו' ה').
- ג. איסור אכילת כל היוצא מן הגפן. שנאמר, "מִיֵּינִי וְשִׁכְרִי וְיֵינִי וְחֻמְצֵי שִׁכְרִי לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחִים וְיִבְשִׁים לֹא יֵאָכֵל. כֹּל יְמֵי נְזָרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הֵינִי מִחֻרְצָנִים וְעַד זֶה לֹא יֵאָכֵל" (במדבר ו' ג-ד').

עלים ולולבים וזמורות הגפן

לדעת התנא של משנתנו, לא נאסר הנזיר אלא באכילת היוצא מהגפן, כלומר מגידולי אילן הגפן, ובכלל זה ענבים לחים ויבשים, וחרצניים וזגים ויין ושכר, אבל חלקי האילן עצמו, כגון עלים ולולבים שבו, אינם אסור, וכל שכן שהוא מותר לאכול את הזמורות. ללשון ראשון בגמרא, עניין זה מבואר ממה ששנה התנא "היוצא מן הגפן", כלומר היוצא ממנו ולא הוא עצמו. וללשון שני, מכאן אין ללמוד זאת, כי גם עלים ולולבים נחשבים דבר היוצא מן הגפן. אבל יש ללמוד זאת ממה ששנה התנא בהמשך המשנה, "אינו חייב אלא עד שיאכל מן הענבים כזית", דווקא ענבים, ולא אילן עצמו. והטעם לכך, שהנזיר אינו אסור אלא ביוצא מן הגפן, משום שהכתוב האמור בענין, **נדרש במידת פרט וכלל ופרט**^א, "מִיֵּינִי וְשִׁכְרִי וְיֵינִי וְחֻמְצֵי שִׁכְרִי לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחִים וְיִבְשִׁים לֹא יֵאָכֵל", הרי אלו פרטים, כלומר, דווקא דברים אלו אסורים, ולא שאר דברים, "כֹּל יְמֵי נְזָרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הֵינִי", הרי זה כלל, לומר כל דבר שיעשה מגפן אסור, "מִחֻרְצָנִים וְעַד זֶה לֹא יֵאָכֵל", חזר ופרט, דווקא אלו ולא כל דבר. וכל שיש בכתוב פרט וכלל ופרט, **אי אתה דן מהכלל אלא כעין הפרט**, כלומר אין לך להוסיף על המפורש בכתוב, אלא דברים הדומים לפרטים המפורשים בו, וכל הפרטים הם פרי [=ענבים], ופסולת פרי [=חומץ], ואם כן, אין לך ללמוד מהכלל אלא כעין אלו, כגון **בושר**, שהוא כעין פרי, **וענבים שהתלעו**, שהם כעין פסולת פרי, [ולהלן יתבאר בעזה"י מה למדו כעין שאר פרטים שבפסוק], **אבל עלים ולולבים אינם בכלל האיסור, וכל שכן שהזמורות אינן בכלל האיסור.**

ואין לומר, מאחר שהפרטים כולם הם פרי גמור, לא יהיה חייב אלא על פרי גמור, כעין כל הפרטים, ולא על בוסר^ב. כי אם כן, אין לך ללמוד מהכלל דבר,

ולומדים מזה שאין נזירות אלא להפלאה, כלומר אין נזירות אלא אם כן היא ברורה ומפורשת מתחילתה בלא ספיקות.

ולדעת בית הלל, אם נתקיימו דבריו, הרי זה נזיר, ואם לא נתקיימו דבריו, אינו נזיר, ככל דבר שתלוי בתנאי. ואם לא נודע לבסוף אם נתקיים התנאי, כגון שהתרחק אותו אדם, ולא נודע אם הוא ראובן], הרי זה ספק אם נעשה נזיר. ולדעת רבי יהודה, כל שלא נתברר הדבר, ונשאר בספק, דעת הנזיר שלא יהיה נזיר, שלא קיבל עליו נזירות, אלא אם כן ברור לו שנתקיימו דבריו, [ולדברי רב אשי זו דעת תנא אחר ולא דעת רבי יהודה]. ולדעת רבי שמעון, כיוון שיש ספק אם נתקיימו דבריו, הרי זה ספק נזיר, ויש לו להחמיר, שלא לשתות יין, ולא להתגלח, ולא להיטמא למתים, אבל לא יוכל לגלח, ולהביא קרבנות לסוף נזירותו, ולכן תקנתו שיקבל עליו עוד פעם נזירות, על תנאי שלא נתקיימו דבריו הראשונים, וממנה נפשך הרי זה נזיר פעם אחת.

דף ל"ד

הכוי והתולים נזירותם בו

כוי יש בו כמה ספיקות, ספק חיה, ולכן דמו טעון כיסוי, וספק בהמה, ולכן חלבו אסור, וספק חיה ובהמה, וספק ברייה בפני עצמה, שאינה לא חיה ולא בהמה, ולכן אסור להרביעו לא עם חיה ולא עם בהמה.

וכבר נתבאר, שלדעת בית הלל אליבא דרבי שמעון, התולה את נזירותו בתנאי, ולא נודע אם נתקיים התנאי, ספק נזיר הוא, ועליו להחמיר, ולהיזהר באיסורי הנזיר. ולכן **אם באו ארבעה אנשים, ותלו את נזירותם בארבעה תנאים אלו, (א) האחד אומר "על מנת שכוי חיה", [או על מנת שאינו בהמה]. (ב) השני אומר "על מנת שכוי בהמה", [או על מנת שאינו חיה]. (ג) השלישי אומר "על מנת שכוי חיה ובהמה". (ד) הרביעי אומר "על מנת שכוי אינו חיה ואינו בהמה". כולם נזירים מספק, כי אין ידוע מהו כוי.**

וכשבא אדם אחר ותלה את נזירותו בתנאי שאחד מן הראשונים נזיר. יש אומרים שהוא נזיר ודאי, כי דבריו של אחד מן הראשונים ודאי נתקיימו, ונעשה נזיר, ורק אנו לא יודעים מי הוא. ויש אומרים שגם האחרון נזיר מספק, כי יש להסתפק בכוונתו, האם רצונו לומר, שלפי האמת יש בין הראשונים נזיר ודאי, ואם כן אף שאין אנו יודעים מי מהראשונים נזיר, יודעים אנו שיש ביניהם נזיר, ואם כן נתקיימו דבריו, או שכוונתו שיש בין הראשונים, אחד שידוע בוודאות שהוא נזיר, ואם כן לא נתקיימו דבריו.

וכשבא אדם אחר ותלה את נזירותו בתנאי שכל ארבעה הראשונים נזירים. יש אומרים שהוא נזיר ודאי, כי כוונתו שכל הארבעה הראשונים צריכים לנהוג בפועל נזירות מחמת הספק. ויש אומרים שגם הוא נזיר בספק, כי אפשר שרצונו לומר, שכל הראשונים נזירים בוודאי, ואם כן לא נתקיימו דבריו.

סליק פרק בית שמאי

^א מדה זו ניתנה לידרש כעין כלל ופרט וכלל, ויש חילוק קצת בין המדות, כדכתב בסוף הסוגיא [תוס'].
^ב יש מפרשין דחכי פירושו, ונמעט גם בוסר גם ענבים שהתלעו. ולא נראה, חדא, דחומץ כתיב דהוי פסולת פרי, ומאי שנת ענבים שהתלעו מחומץ. ועוד קשה, דאם נמעט תרומיהו, מה אנו

דף ל"ה

דעת רבי אלעזר בן עזריה

נתבאר, שלדעת חכמים, הכתוב בענין איסורי אכילה של נזיר, נדרש בפרט וכלל ופרט, והפרט האחרון הוא "מחצצנים ועד זג". ולדעת רבי אלעזר, הכתוב נדרש במיעוט וריבוי, וסוף הכתוב "מחצצנים ועד זג", אינו מיעוט, אלא נדרש ללמד דין אחר.

והנה בהמשך יתבאר בעזה"י, שרבי אלעזר בן עזריה דורש מהכתוב "מחצצנים ועד זג", שאין הנזיר חייב עד שיאכל שני חרצנים וזג.

והנה אם דעת רבי אלעזר בן עזריה כדעת רבי אלעזר, הרי טוב, שכן לדעת רבי אלעזר, הכתוב "מחצצנים ועד זג" אינו נדרש כפרט אחרון של הכתוב, אלא לעצמו, וללמד שאין הנזיר חייב עד שיאכל שני חרצנים וזג, ותחילת הכתוב נדרש לעצמו במיעוט וריבוי.

אמנם אפשר גם שדעת רבי אלעזר בן עזריה כחכמים, והכתוב כולו נדרש בפרט וכלל ופרט, וסוף הפסוק "מחצצנים ועד זג" משמש גם כפרט אחרון, וגם ללמד שאין הנזיר חייב עד שיאכל שני חרצנים וזג. שכן אם בא ללמד רק שהנזיר חייב רק על שני חרצנים וזג, היה לו לכתוב זאת קודם הכלל, ומתוך שכתב זאת אחר הכלל, הרי זה נדרש גם כפרט אחרון. ואם נדרש רק לפרט אחרון, היה לו לכתוב "מחרצן עד זג", או "מחצצנים עד זגים", אבל עכשיו שנכתב "מחצצנים ועד זג", הרי זה מלמד גם שאין הנזיר חייב עד שיאכל שני חרצנים וזג.

פסוקים שרבי אלעזר דורש בפרט וכלל ופרט

לעיל נתבאר שחכמים דורשים את הכתוב האמור בענין איסור אכילה של נזיר, בפרט וכלל ופרט, ורבי אלעזר חולק עליהם, ואינו דורשו כן, אלא במיעוט וריבוי.

אמנם מבואר, שגם רבי אלעזר מודה שהתורה נדרשת בפרט וכלל ופרט, [כשאי אפשר לדרוש במיעוט וריבוי],¹ שכן יש פסוקים שחכמים דרשו בכלל ופרט וכלל

שכל מה שהוא פרי גמור כבר מפורש בכתוב, ואם כן, על כרחך בא הכלל ללמד גם על בוסר שהוא כעין פרי.²

ואמרו, שמתוך כך שכתבה תורה את רוב הפרטים קודם הכלל, והשאירה שני פרטים אחר הכלל [=פרט וכלל ופרט], למדנו, שדווקא באופן הזה, יש לנו לדרוש את הכתוב כך, לומר, שבא הכלל להוסיף רק כעין הפרט [=פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט]. אבל אם היו כתובים כל הפרטים תחילה, והכלל לבסוף, לא היינו אומרים כן, אלא שהכלל בא להוסיף כל דבר, גם שאינו כעין הפרט כגון עלים ולולבים [=פרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט].

ורבי אלעזר חולק ואומר, שהנזיר אסור גם באכילת עלים ולולבים, כי הכתוב האמור בענין, נדרש במידת ריבוי ומיעוט, "מין וְשָׂכָר וְזֵיזִר וכו'", הרי אלו מיעוטים, [דווקא דברים אלו, ולא דברים אחרים], "מכל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן" הרי זה ריבוי,³ [כל דבר], וכשיש מיעוט וריבוי, מהריבוי יש ללמוד שהכל בכלל, ואפילו עלים ולולבים, והמיעוט אינו ממעט אלא דבר אחד, והוא שהזמורות של הגפן אינן בכלל האיסור, אבל כל שאר חלקי הגפן אסורים.

בין הבינים

נתבאר, שהכתוב "מחצצנים ועד זג", הוא פרט אחרון באיסורי אכילה של נזיר, ללומדם בפרט וכלל ופרט. אמנם כדי ללמד זאת, היה יכול לכתוב "מחצצנים ועד זג", ועתה שנכתב "מחצצנים ועד זג", יש לנו ללמוד מכאן דבר נוסף.⁴

ואמר רבינא, שהכתוב הזה בא ללמד, שהנזיר אסור אף בבין הבינים.

א. יש מפרשים, שהכוונה למה שיש בענבים בין חרצן לזג, כלומר גוף הענב.⁵

ב. וריבוי תם מפרש, שהכוונה לענבים קטנים שבין גדולים, שאינם רואים פני החמה, ואינם מתבשלים כל כך, ולא יהיו גדולים לעולם.⁶

מרויחין בכלל ופרט מה שלא נכתב בפירוש. וגם לשון פרי גמור משמע דאיתי למעוטי פרי שאינו גמור כמו בוסר. לכן נראה למורי דהכי פירושו, אף כל פרי גמור, ולאפוקי בוסר, אבל ענבים שהתליעו נרבה כעין הפרט. [תוס'].⁷

⁸ ואם תאמר, והא איכא ענבים שהתליעו שלא נכתבו. ויש לומר, דתרי פרטי כתיבי, פרי דהיינו ענבים, ופסולת פרי דהיינו חומץ, ואית לך לרבוויי מכל פרט כעין הפרט, ולכך יש עליך לדון ולרבות גם בוסר מפרט ענבים, גם ענבים שהתליעו מפרט חומץ, ולמעוטי עליו ולולבין שאינו כעין הפרט. [תוס'].⁹

¹⁰ אף על גב דדרשינן ליה בפרק קמא "יין" לאסור יין של מצוה כיון של רשות, "ושכר" לאלופי למקדש, מכל מקום איכא מיעוטיין טובא, דכתיב "מיין ושכר זיזר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכלו". [תוס'].¹¹

¹² ומחצצנים ועד זג" האמור אחרי כן, לא דריש ליה למעוטי כרבנן, דאיצטרך ליה לכדרכי אלעזר בן עזריה דבסמוך, דאינו חייב עד שיאכל שני חרצנים וזג. [תוס'].¹³

¹⁴ ואם תאמר, והא שפיר איצטרך, דאפילו חרצנים וזג אסר רחמנא, ואף על פי שאין ראויין לאכילה. וגם איצטריכו למלקות כדאמר לקמן, אכל חרצן לוקה שתיים זג לוקה שתיים. ויש לומר, דהכי קאמר, לכתביה מקמיה. וקשה, דהיאך סבור דלא יאמר נעשה כלל מוסיף על הפרט, לכך נראה דהכי קאמר, לכתוב חרצן וזג. [תוס'].¹⁵

¹⁶ וקשה, שהרי כבר נאמר "ענבים". ויש ליישב שבא הכתוב ללמד, שאם ליקט האוכל שבין החרצן כדי כזית, ואכלו, לוקה, ולא אמרינן, דבטלה דעתו אצל כל אדם, והא לא שמעינן ליה מ"ענבים" דקרא. [תוס'].¹⁷

¹⁸ ואם תאמר, אמאי איצטרך "ועד" לבין הבינים, והלא כבר מריבין אפילו בוסר כעין הפרט. (א) ושמא יש לומר דהני גריעי מבוסר, לפי שבוסר יבא לכלל ענבים גדולים. (ב) ועוד יש לומר, דאי

¹ לאו "ועד", דמריבין בין הבינים, היינו מריבים כעין הפרט בין הבינים ולא בוסר. [תוס'].²

³ ורבי אלעזר נמי כרבי אלעזר בן עזריה דריש, ולא למעוטי. [תוס'].⁴

⁵ ואם תאמר, ודלמא לית ליה מדה זו בשום מקום, כי היכי דרבנן לא דרשי מיעט וריבה. ויש לומר, דאם כן הוה לו לחלוק בכל מקום שאנו דורשים בכלל ופרט וכלל, ומריבין מההוא ריבוי כעין הפרט, כמו קרא ד"ויכי יתן דבסמוך", דרבנן דרשי ליה בכלל ופרט וכלל ... לרבות כעין הפרט, דבר שמיטלטל וגופו ממון, ולהוציא שטרות וקרקעות ועבדים, ולא מצינו שרבי אלעזר חולק על מדות הללו, וריבה יותר מריבה ומיעט, אלא גם הוא מודה שאין נשבעין על הקרקעות והשטרות ועבדים. [] ומשום הכי פשיטא ליה לגמרא, כי במקום שאנו דורשין כלל ופרט וכלל, ידרוש הוא פרט וכלל ופרט, אם יכול להפיל כלל הראשון, ואם אינו יכול, אז דורשו ריבה ומיעט וריבה, שכך קבל המדות. [] וכשהוא דורש פרט וכלל ופרט, מרבה כעין הפרט כמו רבנן בכלל ופרט וכלל, אך קצת יש חילוק ביניהם לרבנן, כדמפרש בסמוך. א"נ על כרחך אית ליה בעלמא פרט וכלל ופרט, דאי הוי דריש במיעט וריבה ומיעט, סבירא ליה לגמרא, דגם גבי נזיר הוה דריש ליה במיעט וריבה ומיעט, ולא הוה דריש מיעוט אחרון לכדרכי אלעזר בן עזריה, דהכי עדיף, אלא ודאי כדפרישית, דמדה דמיעט וריבה ומיעט לא דריש ליה רבי אלעזר אלא דריש ליה בפרט וכלל ופרט, לפי דמדה דמיעט וריבה ומיעט אינו מדה בתורה לידרש. [] וכי תימא אכתי כיון דבעלמא דריש

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שילחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון 57ח
מסכת נזיר ל' – מ"ז

לרבות כל שהוא כעין הפרט, ולא נחלק עליהם רבי אלעזר, כי דרשם גם הוא במידת פרט וכלל ופרט, ואלו הם.

א. דין שומר שכר.

לדברי רבי אבהו, את הכתוב האמור בענין שומר שכר, "כי יתן איש אֶל רעהו חמור או שור או פֶה וְכָל פְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וְיָמַת או נֶשֶׁבֶר או נֶשְׁבָּה אִין רֵאָה" (שמות כ"ב ט'), רבי אלעזר דורש במידת פרט וכלל ופרט.

"כי יתן איש אֶל רעהו חמור או שור או פֶה" הרי אלו פרטים^א, כלומר דווקא בדברים אלו נאמר דין שמירה של שומר שכר, ולא בשאר דברים. "וְכָל", הרי זה כלל, כלומר בכל דבר נאמר דין שמירת שומר שכר. "בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר", הרי זה פרט, דווקא בהמה ולא שאר דברים. ופרט וכלל ופרט, אין אתה דן אלא כעין הפרט. כלומר לא נאמר דין שמירה של שומר שכר אלא בדבר המטלטל וגופו ממון, כעין הפרטים האמורים בו, **יצאו קרקעות שאינן מטלטלות** [ועבדים שהוקשו לקרקעות], **ויצאו שטרות** שאין גופן ממון.

וחכמים דורשים את הכתוב הזה בפרק הזהב, בכלל ופרט וכלל^ב.

ב. דברים הפסולים להקרבה.

לדברי רבא, גם את הכתוב האמור בענין קרבנות, "וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוּ מִן הַקְּשָׁבִים או מִן הַעֲזִים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרָבוּ" (ויקרא א י'), רבי אלעזר דורש במידת פרט וכלל ופרט.

"וְאִם מִן" משמע מקצת הצאן, ולא כולו, והרי זה פרט. "הַצֹּאן" משמע כל הצאן והרי זה כלל, "מִן הַקְּשָׁבִים או מִן הַעֲזִים" הרי זה פרט. ופרט וכלל ופרט, אין אתה דן אלא כעין הפרט.

יש מפרשים, שהכתוב הזה בא ללמד על כך שרובע ונרבע פסולים להקרבה, אבל שור שחרשו בו עם חמור, וכן שור שחסמוהו בדישתו, אף על פי שנעשית בהן עבירה, כשרים להקרבה. שכך יש לדרוש, מה הפרט מפורש, שלא נעבדה בהן עבירה בגופן, יצא רובע ונרבע שפסולים לקרבן, והכלל בא ללמד, ששור שחרשו בו עם חמור, וכן שור שדש כשהוא חסום, מאחר שלא נעבדה בהן עבירה בגופן כשרים.

אולם יש להקשות על כך, היאך משמע "מִן" הפרט, למעוטי נעבדה בהן עבירה בגופן, הלא כך קרוים כבשים ועזים אם נרבעו כמו לא נרבעו. ועוד קשה, דרובע ונרבע נקרא לן מקרא אחריתא, דפסולין להקרבה. **לכך נראה,** ד"מִן", הפרט, משמע למעט שתי שנים, דסתם כבש משמע בן שנה, וסתם עז משמע בת שנתה, וכן בעל מוס דכתיב בפרשה זכר תמים, והשתא ממעטינן **מכעין הפרט בעל מוס, ונרבי מהכלל אפילו שתי שנים.**

ג. מינים הכשרים להקרבה.

רב יהודה מדיסקרתא שאל את רבא, למה לא הזכירו גם את הכתוב האמור

פרט וכלל ופרט, הכי נמי גבי נזיר, לידרשיה כרבנן. ויש לומר, הואיל דבעלמא דריש כל התורה בריבה ומיעט, וכן במיעט וריבה, וכן בריבה ומיעט וריבה, אף דפרט וכלל ופרט ניתן לידרש, הואיל דברוב מקומות לא ניתן כלל ופרט לידרש, נוח לו לדרוש פרט אחרון לכדרי אלעזר, מלדרשו לפרט וכלל ופרט, אך כשאין לו מה לדרוש מפרט אחרון דרשא אחריתא, אז דורשין בפרט וכלל ופרט. [תוס'].

^א ו"יתן" לא משמע כללא לרבי אלעזר, דמה יתן, דהכתוב לא פירש בכלל כלום, על כן הוא מפיל כלל הראשון, דיתן על חמור ושור ושה קאי דהיינו פרט. [תוס'].

^ב וכן בכל דוכתי דאשכחן דרשא כלל ופרט וכלל, דלא פליג רבי אלעזר, היינו משום דדרשי ליה בפרט וכלל ופרט, וממעט מיניה דלאו כעין הפרט, כמו רבנן מכלל ופרט וכלל. [תוס'].

לענין המינים הכשרים להקרבה, "דַּבָּר אֶל גְּנִי וְשָׂרָאֵל וְאֶמְרָתְךָ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנְכֶם" (ויקרא א' ב') כפסוק שרבי אלעזר דורשו בפרט וכלל ופרט, הלא גם הוא נדרש כן.

"מִן" פרט הוא, כלומר מקצת מהבהמות ולא כולן [לומר שאין חיה כשרה להקרבה]. "הַבְּהֵמָה", כלל, לומר כל שהוא בכלל בהמה כשר להקרבה [וחיה בכלל בהמה]. "הַבֶּקֶר ... הַצֹּאן" חזר ופרט. ופרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט, לומר **אין כשר להקרבה אלא בהמה ולא חיה**. ומכעין הפרט למדנו, שגם **שור הבר, אף על פי שהוא מצוי בין החיות, בהמה הוא וכשר להקרבה**.

ותשובת רבא לשאלת רב יהודה נדחית, ואם כן דברי רב יהודה מקוימים, וגם מכאן למדנו, שמודה רבי אלעזר למידת פרט וכלל ופרט.

דברים הנקנים בכסף מעשר שני

מי שפדה מעשר שני שלו בכסף, מעלה אותו לירושלים, וקונה בו דברי מאכל לאוכלם שם, שנאמר, "וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאֱמָר נִפְשָׁךְ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַבְּשָׂר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשָׁךְ וְאֶכְלָתָ שָׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אֹתָהּ וּבִיַּתֵּךְ" (דברים י"ד כ"ו).

ומבואר בברייתא, שחכמים דרשו את הכתוב הזה **בכלל ופרט וכלל**. "וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאֱמָר נִפְשָׁךְ" כלל, "בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַבְּשָׂר" פרט, "וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשָׁךְ" חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט המפורש [=בקר וצאן], הוא פרי מפרי [שבהמות מתעברות זו מזו ויולדות], וגידולי קרקע [שבהמות גדלות מן הארץ מעשב הארץ], אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע, **להביא עופות ולהוציא דגים ומים ומלח**. ומברייתא זו למדנו, שלדעת חכמים, התורה נדרשת במידת כלל ופרט וכלל.

ורבי אלעזר דורש את הכתוב הזה במידת ריבה ומיעט וריבה, ולפיכך, לדעתו, גם דגים קונים במעות מעשר שני, ורק מים ומלח אין קונים במעות מעשר שני.

מידת כלל ופרט וכלל ומידת פרט וכלל ופרט

כבר נתבאר, שכלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט, ולענין זה הועיל הכלל האחרון, להוסיף על הפרט מה שדומה לו, [שאם היה רק כלל ופרט, אי אתה דן אלא כעין הפרט].

וכמו כן כבר נתבאר, שפרט וכלל ופרט, גם כן אין אתה דן אלא כעין הפרט, ולענין זה הועיל הפרט האחרון, למעט מהכלל כל מה שאינו דומה לפרט, [שאם היה רק פרט וכלל, נעשה כלל מוסיף על הפרט והכל בכלל].

ואף שלכאורה שתי מידות אלו שוות, שאין אתה דן בהן אלא כעין הפרט, באמת יש ביניהן חילוק. **במידת כלל ופרט וכלל, כל שדומה לפרט אפילו בדבר אחד, הרי הוא בכלל. ובמידת פרט וכלל ופרט, אין בכלל אלא מה שדומה לפרט בשני דברים.**

וכתבו התוס' בטעם החילוק הזה, שכן הדין נותן, שבמקום שיש שני כללות, יש לרבות יותר דברים, ממקום שיש כלל אחד.

כלל ופרט או מיעוט וריבוי

[סיכום נוסף ממהדו"ק]

כל מקום שכתבה התורה ציווי על דבר שתום, ואחר כך פירשה דבר מסוים, או פירשה דבר מסוים ואחר כך שתמה, או פירשה שתמה ופרשה, (או שתמה פרשה ושתמה), נחלקו רבי אלעזר וחכמים, באיזה מידות לדרוש את העניין.

חכמים דורשים בכללי ופרטי בכל מקום ולכן:

סתום ומפורש נדרש בכלל ופרט, שאין בכלל אלא מה שבפרט, שהפרט הוא פירושו של הכלל, ואין עוד בלתו, [ולא נוכל לרבות דברים אחרים אפילו על ידי שאר מידות, כגון קל וחומר].

מפורש וסתום נדרש בפרט וכלל, שנעשה כלל מוסיף על הפרט ומבטלו, שכייון שהפרט קדם את הכלל, אין לומר שהוא פירושו של הכלל, ועל כרחך הכל בכלל.

סתום מפורש וסתום נדרש בכלל ופרט וכלל, ומפורש סתום ומפורש נדרש בפרט וכלל ופרט, ושניהם אנו מרבים כל שהוא כעין הפרט, אלא שבשני כללים ופרט אחד אנו מרבים אפילו מה שהוא כעין הפרט בדבר אחד, ובשני פרטים וכלל אחד אנו מרבים רק מה שהוא כעין הפרט בשני דברים. [וזה כמאן דאמר כלל ופרט בתרא דווקא, אבל למאן דאמר קמא דווקא הוי איפכא].

ורבי אלעזר דורש את התורה בריבוי ומיעוט ולכן:

סתום ומפורש נדרש בריבוי ומיעוט, ומרבים כל שהוא כעין הפרט [כמו כלל ופרט וכלל לרבנן].

ומפורש וסתום נדרש במיעוט וריבוי, וסתום מפורש וסתום נדרש בריבוי ומיעוט וריבוי, ובשניהם אנו מרבים כמעט כל דבר מן הריבוי, וממעטים דבר אחד מן המיעוט. [שברביבוי מיעוט וריבוי, הריבוי הראשון אורחיה דקרא הוא, והוי כמיעוט וריבוי בלבד].

ומפורש סתום ומפורש, אם יש לו מה ללמוד מהמפורש האחרון, הוא עומד בפני עצמו, ואת המפורש הראשון ואת הסתום דורש בריבוי ומיעוט, ואם לאו דורש את השלושה בפרט וכלל ופרט.

דברים שהיתר מצטרף לאיסור

כל איסורים שבתורה [שלא נתפרש בהם אחרת], **אין היתר מצטרף לאיסור, כגון** כשאסרה תורה אכילת חלב, אסרה אכילה של כזית שלם של חלב, [שכל אכילה היא כזית], אבל מי שאכל כחצי זית בשר וכחצי זית חלב, אף על פי שיש בידו אכילה של ימימה של כזית, ויש באכילה הזאת חלב, אינו נחשב כמי שאכל אכילה של איסור, עד שיאכל מהחלב האסור לבדו כזית שלם.

ולהלן יתבאר בעזה"י אלו איסורים יוצאים מכלל זה, שנתפרש בהם שהיתר מצטרף לאיסור.

למאן דדריש ריבוי ומיעוט. והיא גופיה תימה, מאי שנא מפרט וכלל ופרט, דדרשין ליה למאן דדריש כללי ופרטי. ונראה דלא דמי, דבשלמא פרט וכלל ופרט, איכא למידרשה כעין הפרט כמו כלל ופרט וכלל, אלא דמעט יש חילוק כדקאמר בגמרא, והשתא אין להקשות, פרטא בתרא למה ל', דהא אי לאו פרטא בתרא, הוי פרט וכלל ואיתרבי כל מילי, אבל אי הוי דרשי מיעט וריבוי ומיעט, על כרחך כמו ריבוי ומיעט וריבוי דרשי, דומיא דפרט וכלל ופרט דדיינינן ככלל ופרט וכלל, והשתא הוה קשה, דמיעט וריבוי ומיעט, מיעט בתרא למאי אהני, הא במיעט וריבוי לחוד, בריבוי ומיעט וריבוי דרשינן ליה כדפירש רבינו תם. ואף על פי דריבוי ומיעט וריבוי נמי אמר דריבוי קמא לא מהני מידי, בשלמא התם איכא למימר ריבוי קמא אורחיה דקרא להתחיל בו ... אבל מיעט בתרא ליכא למימר הכי, הילכך צריך לומר אינה מדה בתורה, אפילו למאן דדריש ליה בריבוי ומיעוט, דרשינן ליה בפרט וכלל ופרט. עכ"ל מהר"ף נ"ע. [תוס'].]

אולם הרי"ף מפרש, שחילוק זה, כפי שהוא בסוגיתנו, הוא כדעת האומרים כללא בתרא דוקא, והרי זה דומה יותר למידת פרט וכלל, ולכן יש להוסיף בו הרבה, אף הדומה לפרט בדבר חד, וכן במידת פרט וכלל ופרט, מאחר שפרטא בתרא דווקא, הרי זה דומה יותר למידת כלל ופרט ואין לך להוסיף אלא את הדומה לפרט בשני דברים. אבל לדעת האומרים כלל קמא או פרטא קמא עיקר, יהיה הדין בהיפך^א.

מידת פרט וכלל ומידת מיעט וריבוי

כבר נתבאר, שפרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט, והכל בכלל. וכמו כן מיעט וריבוי גם כן ריבוי כל דבר.

אכן יש חילוק בין המידות הללו, שבמידת פרט וכלל, הכל בכלל בלא יוצא מן הכלל^ב. ובמידת מיעט וריבוי, ריבוי הכל חוץ מדבר אחד שהמיעוט מלמד עליו^ג.

וענין זה צריך ביאור שכן במסכת עירובין משמע שבמידת ריבוי ומיעט וריבוי אנו למדים יותר מאשר במידת כלל ופרט וכלל ואם כן למה בזה הדבר להיפך שבמידת פרט וכלל אנו למדים יותר מאשר במידת מיעט וריבוי.

והרי"ף נ"ע היה נותן טעם לדבר, כמו שרגיל רש"י לפרש בכל מקום, **שכשיש כלל ופרט, הפרט הוא פירושו של הכלל**, כלומר הכלל שאמרנו הונוה לפרט הזה הכתוב אחריו, **ואם כן אין כאן כלל אלא פרט בלבד**, אבל ריבוי ומיעט, המיעוט אינו פירושו של הריבוי, אלא ריבוי קצת ומיעט קצת. וכשהפרט קודם לכלל, נעשה כלל מוסיף על הפרט, ומבטל הפרט לגמרי, כאילו לא היה, שהרי אין לומר שהפרט הוא פירושו של כלל, שהרי קדמו, ולכן מרבינן הכל מן הכלל שבה אחריו. אבל למאן דדריש במיעט וריבוי, יש לי לדרוש המיעוט במיעוט, גם כשהוא לפני הריבוי, כמו אם היה אחרי הריבוי. והשתא נמי כשהמיעוט קודם, הוא ממעט קצת, דאין לו כח לריבוי של אחריו לרבות כולי האי.

מידת ריבוי ומיעט ומידת ריבוי ומיעט וריבוי

החילוק בין מידת ריבוי ומיעט, לבין מידת ריבוי ומיעט וריבוי, שריבוי ומיעט הוא כמו כלל ופרט וכלל, לרבות כעין המיעוט, ותו לא, וריבוי ומיעט וריבוי, ריבוי כל דבר והמיעוט מועיל למעט דבר אחד בלבד^ד.

^א ואם תאמר, ההוא קרא דכי יתן וגו' דרשי ליה רבנן בכלל ופרט וכלל, ובעו דבר הדומה לו משני צדדין, דהוי דבר המיטלטל וגופו ממון, דהא ממעטי קרקעות אף על פי שגופן ממון, וכן שטרות אף על פי שמיטלטלין, הואיל ואין גופן ממון, אלמא אפילו בתרי כללי ופרטא בעינן שני צדדין. ורבי אלעזר דריש להווא קרא בפרט וכלל ופרט, וממעט נמי קרקעות ושטרות, אלמא דהמדות הללו שוות. (א) ויש לומר דלפי מה שפירשתי ניחא, דרבנן סברי כללא קמא דוקא, ודמי לכלל ופרט, ואהני כללא בתרא לאתווי הדומה לו משני צדדין, ורבי אלעזר סבר פרט בתרא דוקא, והוי כמו כלל ופרט, ואהני פרטא קמא לרבווי כל הדומה לו משני צדדין. (ב) ועוד יש לומר, דהני תרי צדדין דאיתנהו בקרקעות ושטרות דמיטלטלין וגופן ממון שקולין הן, וחשובין חד צד, הלכך בין לרבנן דדריש תרי כללי ופרטא, בין רבי אלעזר דדריש תרי פרטי וכללא, בעינן הך שני צדדין, דכיון שהצדדין חשובין כחד, הי מיינייהו מפקת. [תוס'].]

^ב ואם תאמר, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, ואם כן, כללא מאי אהני. ויש לומר דלא נילף מגזרה שוה או במה מצינו טפי מן הפרטא. ובהכי נמי פרט וכלל, דרבי כל מילי, אם כן מאי אהני פרטא, אלא דלא נילף מגזרה שוה או מקל וחומר למעט. [תוס'].]

^ג תימה הא רבי אלעזר דריש מיעט וריבוי בתחילת שמעתתא, ומרבה אפילו עליו. ויש לומר, דלעיל מיירי בעלני רבין, דומיא דלולבין, והכא מיירי דקשה קצת, ודמי קצת לשבישתא. [תוס'].]

^ד ומיהו קשה, דריבוי ומיעט וריבוי, ריבוי קמא למאי אהני, הא במיעט וריבוי לחוד, מרבינן כל מילי, וממעטין דבר אחד ... ואומר רבינו תם, דאין הכי נמי, וריבוי קמא אורחיה דקרא הוא ... [] ונראה דבהכי יש ליישב מאי דפירש רבינו תם, דמיעט וריבוי ומיעט אינה מדה בתורה, אפילו

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיהלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון ח 57
מסכת נזיר ל' – מ"ז

א. איסורי נזיר.

ריבויים הם, והריבוי הנוסף בלבד מלמד שהיתר מצטרף לאיסור, אבל לדעת חכמים, יש ריבוי אחד בלבד, והיתר אינו מצטרף לאיסור.

ג. חמץ בפסח.

לדברי זעירי, שהחשיב את איסור הקטרת שאור כדבר שהיתר מצטרף בו לאיסור, כדעת רבי אלעזר, הדורש "כל", כמו כן יש למנות איסור אכילת חמץ, שנאמר בו, "קָל מְחַמֵּץ לֹא תֹאכְלוּ", שלדעת רבי אלעזר, הריבוי "קָל" בא ללמד, שגם בזה היתר מצטרף לאיסור, ולמד מכאן, שיש איסור באכילת כותח הבבלי ושכר המדלי¹. וחכמים נחלקו עליו, כפי שיתבאר בעז"ה בהמשך.

למה נקט זעירי דווקא איסור הקטרת שאור

נתבאר שלפי דברי זעירי, דעת רבי אלעזר, שגם באיסור הקטרת שאור, וגם באיסור אכילת חמץ בפסח, היתר מצטרף לאיסור.

והסיבה שזעירי עצמו נקט בדבריו איסור הקטרה, לא משום שלענין חמץ דעתו שהיתר אינו מצטרף לאיסור, אלא משום שלענין איסור הקטרה יש בדבריו חידוש נוסף.

שכן לדעת אביו, הקטרה אין לה שיעור, ואם כן, דין פשוט הוא שבכל הקטרת שאור יש איסור, כי מקטיר כשיעור הקטרה. ובא זעירי ללמד, שאף לדעת האומרים שבהקטרה יש שיעור, מכל מקום, לדעת רבי אלעזר, היתר מצטרף לאיסור להשלים את השיעור².

מקפה של תרומה ותבלין של חולין

שנינו בברייתא, שמקפה [=תבשיל עבה וקפוי כעין דייסא] של תרומה, ושום ושמן הנתונים בו לתבלין היו של חולין, מאחר שעיקר התבשיל הוא של תרומה, כולו נידון כתרומה, ואם נגע בו טבול יום הפוסל תרומה [ולא חולין], אפילו לא נגע אלא במקצתו, נפסל כולו.

מקפה של חולין ותבלין של תרומה

עוד שנינו בברייתא, שמקפה של חולין, ושום ושמן הנתונים בו לתבלין היו של תרומה, אף על פי שעיקר התבשיל חולין, אין השום והשמן בטלים בו להיחשב כחולין, לומר שאין טבול יום פוסל אותם, אלא כך דינו, שאם נגע בהם טבול יום, פסל את מקום מגעו.

ומברייתא זו רצו ללמוד, שגם לענין תרומה היתר מצטרף לאיסור. אולם דחו ראייה זאת כפי שיתבאר.

¹ ואם תאמר, לאבי דרשי מכל שאור, לפחות מכזית, אמאי לא דרשי נמי חמץ לחייב עליו בפחות מכזית לרבי אלעזר. ויש לומר, דשאני גבי חמץ, דכתיב ביה אכילה, ואין אכילה בפחות מכזית. [תוס'].

² והכי מפרש ליה לברייתא דפרק כל המנחות, אין לי אלא כולו פירוש כזית, מקצתו, פירוש חצי זית, דהכי אית ליה, עירובו מניין, דהיינו מועט שאור מעורב, דסלקא דעתך אמינא, הואיל ומעורב בהיתר יתבטל, תלמוד לומר "כי כל". ולדידיה אין שייך צירוף דאף בפחות מכזית שאור חייב. [תוס'].

לדעת רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אין יוצא מהכלל הנ"ל, אלא איסורי אכילה של נזיר, שבהם ההיתר מצטרף להשלים את השיעור לכדי איסור, שהרי אמרה בהם תורה, "וְכָל מִשְׁרֵת עֲבִיבִים לֹא יִשְׁתֶּה" (במדבר ו' ג'), לומר, שאם שרה פתו ביין, ויש בו מפת ומיין כדי לצרף כזית, חייב¹. [ובדף ל"ח יתבאר בעז"ה, שכן הם דברי רבי יוחנן, שבין באכילה ובין בשתייה, באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור, אולם רבי אלעזר חולק, ואומר, שרק בשתייה היתר מצטרף לאיסור. עוד יתבאר בעז"ה בדף ל"ז שכל זה כדעת רבי עקיבא, אבל חכמים אומרים, שגם באיסורי נזיר אין היתר מצטרף לאיסור, והכתוב "משרת" מלמד דין אחר].

דף ל"ו

ב. הקטרה שאור.

לדעת זעירי, יש איסור נוסף שבו היתר מצטרף לאיסור, והוא איסור הקטרת שאור על גבי המזבח, שנאמר בו, "כִּי כָל שָׂאֵר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהֶם" (ויקרא ב' י"א), שהריבוי "קָל" מלמד, שאפילו הקטיר חצי זית של שאור, וחצי זית של מצה הם מצטרפים להיחשב הקטרה של איסור.

ודברי זעירי אלו הם כדעת רבי אלעזר, הדורש את הריבוי "כל", בכתוב "קָל מְחַמֵּץ לֹא תֹאכְלוּ" (שמות י"ב כ'), כפי שיתבאר בעז"ה להלן לענין איסור חמץ.

והנה במסכת מנחות יש ברייתא, בה נדרש הכתוב, "כִּי כָל שָׂאֵר ... לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהֶם" (ויקרא ב' י"א), אין לי אלא כולו, מקצתו מניין, תלמוד לומר "כל", עירובו מניין, תלמוד לומר "כי כל", ונחלקו שם אביו ורבי בביתאור הברייתא.

ופירש רש"י בפרק אלו עוברין, שזעירי מפרש הברייתא כך, אין לי אלא כולו, כלומר הקטרה של כזית שלם של, מקצתו מניין, דהיינו חצי זית וחצי מצה מנין, תלמוד לומר "כל", ומכאן למדנו שבהקטרה היתר מצטרף לאיסור.

וקשה לפירושו, שאם כן, מפרש זעירי את הברייתא כמו שמפרש שם אביו², ובסוגייתו מבואר שזעירי חולק על אביו, כפי שיתבאר בעז"ה להלן³.

ולפיכך כתבו התוס', שזעירי מפרש הברייתא כמו שמפרש אותה שם רבא, אין לי אלא כולו, פירוש כל הקומץ, דהיינו כשני זיתים, שלדעת רבא אין קומץ פחות משני זיתים, מקצתו מניין, פירוש חצי הקומץ שהוא כזית, תלמוד לומר "כל", עירובו מניין, דהיינו חצי זית שאור וחצי זית מצה, דהיינו היתר מצטרף לאיסור, תלמוד לומר "כי כל".

ולפי זה מה שאמרו שדברי זעירי הם כרבי אלעזר, לא משום שענין זה שהיתר מצטרף לאיסור למד מהריבוי "כל", אלא משום שלדעת רבי אלעזר, כשכתוב "כי כל", שני

¹ ומיתורא דמשרת דרשינן ליה הכי, ולא "מכל". ואין לגרוס מה שכתוב בספרים, "משרת וכל משרת", דהוה משמע ד"מכל" דרשינן ליה, דאם כן, לפרוך אדרבי אבהו נמי כמאן כרבי אלעזר דדריש כל. ואפילו אם תימצא לומר דרבנן דרשי "וכל משרת" אף על גב דלא דרשי "כל", מכל מקום מאי פריך לקמן ממאי דהאי משרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא, לימא טעמא דידיה משום "וכל", אלא דדאי משמעות דידיה "ממשרת" ולא מ"וכל". [תוס'].

² ואם תאמר, לאבי דרשי מקצתו מנין, היינו חצי זית, וסבירא ליה הקטרה בפחות מכזית, מאי קאמר תו עירובו מנין, והא לאבי אין צריך עירובו לצרף היתר לאיסור, דבאיסור לחודיה מחייב כדפרישית. ויש לומר, דהוא יפרש עירובו מניין, דהיינו מחוי, דברייתא דברייתא מרבה חצי זית בעיניה, ובסיפא אפילו אינו בעיניה, אלא מחוי, שאינו ניכר. [תוס'].

³ ועוד קשה, מאי פריך כמאן כרבי אלעזר, גם לרבנן יכול להיות, דנהי דרבנן לא דרשי "כל" כי "כל" דרשי, והכי אמר רבא עוברין, ואם כן רבנן נמי ידרשו דרשא ראשונה, מקצתו מניין דהוי פירוש חצי זית שאור וחצי זית מצה, מ"כי כל שאור", דנהי דרבנן דרשא אחרונה לא דרשי מ"כי כל" כרבי אלעזר, מכל מקום דרשא ראשונה, הפשוטה יותר, דרשי רבי אלעזר מ"וכל", רבנן דרשי לה מ"כי כל". [תוס'].

וכך פירש רש"י סוגיה זו במסכת פסחים :

מתחילה הקשו על הברייתא, מדוע טבול יום פוסל את מקום מגעו, הלא התבלין הוא מעוט, ויהא בטל ברוב, ויהיה הכל נידון כחולין.

ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, שהסיבה לכך, כי אף על פי שהחולין מרובים מהתרומה, מדין תורה אין התרומה בטילה בחולין [=דימוע מדאורייתא], וזר האוכל מהתערובת הזו לוקה, ומאחר שלא בטלה התרומה בתערובת, טבול יום פוסל אותה.

והיה נראה שכוונתו לומר, מאחר שמהתורה אין התרומה בטילה בתערובת, מדין תורה התערובת הזו כולה הפכה להיות כתרומה, וזר שאוכל ממנה כזית בלבד, לוקה.

ומהטעם הזה, שהתערובת כולה הפכה להיות כתרומה, טבול יום פוסל אותה במגעו, אלא מאחר שתערובת תרומה היא, ולא תרומה גמורה, אינה חמורה כתרומה גמורה, ואין טבול יום פוסל בה בנגיעתו, אלא את מקום מגעו.

ואם הדברים הללו אמת, מצינו שגם לענין תרומה היתר מצטרף לאיסור, שכן האוכל כזית מהתערובת חייב, אף על פי שלא היה כל הכזית מתרומה.

ודחו זאת ואמרו, שבאמת מדין תורה לא הפכה כל התערובת להיות כתרומה, אלא שהתרומה שבתערובת לא בטלה בו, ועדיין היא תרומה, ויש בתערובת זו חולין מעורבים בתרומה.

ולכן, אם יאכל זר כזית מהתערובת, אינו חייב על כך, כי לא אכל כזית שלם של תרומה, ורק אם יאכל מהתערובת הרבה, עד שבתוך כדי אכילת פרס [=ארבעה ביצים], יהיה כזית שלם מתרומה עצמה, רק אז הזר לוקה על אכילתו.

וזו הסיבה שטבול יום פוסל מקום מגעו בלבד, כי רק התבלין שבתערובת נחשב תרומה, ורק הוא נפסל בנגיעת טבול יום, וכשנוגע טבול יום בתבשיל, פוסל את התבלין של מקום מגעו, אבל שאר התבשיל, מאחר שהוא חולין, אינו נפסל, וחוצץ הוא בין מה שנוגע טבול יום, לבין שאר התבלין המעורב בתבשיל.

והקשה רבינו תם על הפירוש הזה, שאם רצו שיהא התבלין של תרומה בטל במקפה, משמע שאין התבלין בעין, כי דבר שהוא בעין אינו מתבטל, ולא משמע כן מלשון הברייתא "ונגע טבול יום במקצתו", שמשמע שנגע בתבלין, ולא במקפה, שהרי לא אמרו "ונגע במקצתה"^א.

ולפיכך פירש רבינו תם, שמדובר בשום ושמן המפוזרים על המקפה וניכרים הם.^ב ואם היה כביצה שום^ג במקום אחד, לא היה קשה כלום, אלא מאחר

^א ותו, דסיפא דהך משנה במסכת טבול יום, אמר רבי יהודה, אימתי, בזמן שהם גוש בקעה, משמע דאיירי שהוא בעין. ועוד קשה לרבי"א, דתנן התם, עישה שנדמעת בתרומה אינו נפסל בטבול יום, רבי יוסי ורבי שמעון אומרים, נפסלת, אלמא בדמוע המעורב ואינו ניכר לא מפליג בין מקום מגעו לשלא מקום מגעו, אלא מאן דאסר אסר בכלה ומאן דשרי בכלה שרי. [תוס'].

^ב וברי"א, במקפה של תרומה ושום ושמן כוליה חולין, שהכל נידון כתרומה. משום שהשום והשמן נעשו כידות לטומאה, דבידות אוכלין אמרינן בעלמא, שהן מביאות את הטומאה, אבל מקפה של חולין ושום ושמן של תרומה, לא פסל אלא שום ושמן שנגע בו. [תוס'].

^ג לאו אשמן דייק, דמשקין מטמאין בפחות מרביעית, אלא אשום פריך. [תוס'].

הששום מפוזר, ואין כביצה במקום אחד, הקשו, מדוע הוא נפסל בנגיעת טבול יום, והלא אין אוכל מקבל טומאה בפחות משיעור ביצה^א. ותיצור, הואיל וזר לוקה עליו בכזית^ב, ראוי הוא להחשיבו, ולא יתבטל אגב המקפה.

והיו סבורים, שהכוונה לכך שזר לוקה כשאוכל כזית מהתבשיל, אף על פי שאינו אוכל כזית שלם מהתבלין של תרומה, ואם כן למדנו כאן, שגם לענין איסור תרומה, ההיתר מצטרף לאיסור להשלים שיעורו.

ודחו זאת ואמרו, שהזר לוקה רק כשיאכל מהתבשיל הרבה, עד שיהיה כזית מהתבלין לבדו, בכדי אכילת פרס^א [=כארבע ביצים].

אכילת כותח הבבלי בפסח

נתבאר, שהאוכל תבשיל של חולין שבו תבלין של תרומה, אם אכל כזית מהתבלין של תרומה בתוך כדי אכילת פרס, אף על פי שהתבלין של תרומה מעורב בחולין, האוכל הזה נידון כמי שאכל כזית תרומה, ולוקה על כך.

ודבר חידוש הוא, שכן אף שכבר שנינו במסכת כריתות, שכל אכילת איסור מצטרפת בכדי אכילת פרס, היה מקום לומר, שהכוונה למי שאוכל כזית מהאיסור בפני עצמו, אלא שהוא שוהה באכילתו זמן של אכילת פרס, אבל מי שאוכל את האיסור בתערובת, יהיה האיסור בטל בתערובת, ולא יתחייב כשאכל ממנו כזית, בכדי אכילת פרס של התערובת כולה.

והקשו אם כן, מדוע לדעת חכמים, האומרים שהיתר אינו מצטרף לאיסור, האוכל כותח הבבלי בפסח אינו לוקה, הלא כשאוכל ממנו פרס^א, יש באותה

^א ובעיני רש"י לא ישרה זאת הגירסא, שבכמה מקומות פירש, שאוכל מקבל טומאה אפילו בכל שהוא, כדדרישין בתורת כהנים, אוכל יטמא, מלמד שמתמא בכל שהוא, יכול אף לאחרים בכל שהוא, תלמוד לומר אשר יאכל, אוכל הנאכל בבת אחת, והיינו כביצה. [ו רבינו תם אומר, דאמכתא בעלמא הוא, דבמסכת אהלות תנן, פחות מכביצה אוכלין, וקתני סיפא זה הכלל הטמא אינו ממעט. [תוס'].

^ב ואם תאמר, ומאי פריך, והרי אף אם אמת הוא שהשום אינו מקבלין טומאה פחות מכביצה מדאורייתא, מכל מקום פסלי שפיר, דאף על גב דאין מקבלין טומאה מדאורייתא, מכל מקום מדרבנן מטמאי, ומאי פריך הא דפסיל רצונו לומר מדרבנן. ויש לומר דלישנא דפסל משמע מדאורייתא. [תוס'].

^ג ולא דוקא נקט לוקה דהא תרומת שום מדרבנן אלא הכי קאמר הואיל וזר לוקה עליו בכזית אילו היתה תרומה דאורייתא. [תוס'].

^ד ואם תאמר, הא ניחא לגירסת רש"י, דגרס וליבטיל, דהשתא משני כיון דחזינא דלוקה על האיסור, אלמא לא בטיל לענין איסורא, והוא הדין דלא ליבטל גבי טומאה. אבל לגירסת רבינו תם, דפריך, והא לא הויה כביצה מן התרומה, ואיך יפסלנה, מאי משני השתא הואיל וזר לוקה על האיסור לחודיה בכדי אכילת פרס, מכל מקום היכי פוסל לתרומה, וההיתר היאך מצטרף לאיסור לענין מגע, והא לענין מלקות אין היתר מצטרף לאיסור. ויש לומר דלפירוש רבינו תם נימא דהכי קאמר, כיון דלענין מלקות מהני ההיתר דמצטרף לאיסור ללקות עליו, שהרי אם היה מלקט האיסור מתוך המקפה ואוכלו לא היה לוקה עליו, שאין דרך אכילה בכך כדפירשנו, אלמא מהני ההיתר שאוכלו עם המקפה לצרפו לאיסור מלקות, הכי נמי יועיל ההיתר להצטרף לאיסור לאפסולי, אף על פי שאין במקום מגעו כביצה. [תוס'].

^ה ואם תאמר, ולימא דכי פלגי רבנן עליה דרבי אלעזר בכותח הבבלי היינו כשאינו אוכל מן הכותח רק כזית מצומצם, שלא אכל כזית מן האיסור. ורבי אלעזר מחייב, דדריש כל היתר מצטרף לאיסור, אבל אם אכל כל כך שהיה שם כזית בכדי אכילת פרס, מודו רבנן שפיר דמחייב. ויש לומר דמדקאמר התם בפרק אלו עוברין, על חמץ דגן גמור ענוש כרת על עירובו בולא כלום, משמע אפילו אכל מן הכותח הרבה אמרינן דלא מחייב. [תוס'].

תערובת כזית חמץ, ונמצא אוכל כזית מחמץ עצמו, בכדי אכילת פרס^א.

לאיסור^ב.

ותירצו, שבאכילת כותח הבבלי לא יתחייב לעולם על אכילת כזית חמץ שבו. **שכן אם בא לגמוע ממנו הרבה יחד, עד שיהיה בגמיעה זו כזית מן החמץ עצמו, בטלה דעתו אצל כל אדם, כלומר אין זו דרך אכילה כלל^ב, [ופירש רש"י, מאחר שאין זו דרך אכילה, אפילו אם יעשה כן, יהיה פטור. ותוס' כתבו, שאם יעשה כן יהיה חייב לדעת חכמים, אלא שאין הדבר מצוי, וכשאמרו חכמים שהוא פטור, לא דברו באופן הזה]. ואם יטבל בכוח כדרך אכילתו, שטובלים בו מאכלים אחרים ואוכלים ממנו מעט מעט, לא יהיה לעולם כזית חמץ בכדי אכילת פרס.**

דף ל"ז

טעם כעיקר

בסוף דף ל"ה נתבאר שלדברי רבי אבהו אמר רבי יוחנן הכתוב "יָקַל מְשֻׁרְתֵי עֲבָדִים לֹא יִשְׁתָּחֶה" בא ללמד שבאיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור.

ומבואר, שכן היא דעת רבי עקיבא, אבל לדעת חכמים, גם באיסורי נזיר אין היתר מצטרף לאיסור, והכתוב "מְשֻׁרְתֵי" בא ללמד דין אחר, והוא שטעם האיסור אסור כעיקר האיסור, שאם שרה ענבים במים, ויש בהן טעם יין, אף על פי שאין כאן אלא מים בטעם יין, המים נידונים כיון, והשוותה מהם כזית דינו כשותה כזית יין, שהוא חייב, [ואין חיובו משום שהיתר מצטרף לאיסור, אלא משום שהמים עצמם נעשים איסור, והרי הוא כשותה איסור בלבד].

ומכאן אתה למד בקל וחומר, שאם איסורי נזיר הקלים, אמרה בהם תורה, שיהא טעם האיסור כעיקר, כל שכן בשאר איסורי תורה, שהם חמורים יותר, שיהיה בהם טעם האיסור כעיקר.

כגון איסורי כלאים, שהם חמורים מאיסורי נזיר בשלושה דברים. (א) איסור עולם. שהנזיר אין איסורו איסור עולם, אלא כמו שפירש, ואם לא פירש, סתם נזירות שלושים יום. וכלאי הכרם אסורים לעולם, שאם זרע חטה וחרצן יחד נאסרים לעולם. (ב) איסור הנאה. שהנזיר אין איסורו הנאה, שלא נאסר לו אלא אכילה ושתיה של היוצא מהגפן אבל הנאה מותרת לו ונלכך מערבים לנזיר ביין, ורשאי למכור יינו. וכלאי הכרם אסורים בהנאה. (ג) היתר לאיסורו. שהנזיר, יש היתר לאיסורו אף בתוך הזמן, וזאת על ידי התרת חכם. וכלאי הכרם אין היתר לאיסורו.

וכגון איסורי ערלה, שהם חמורים מאיסורי נזיר בשני דברים מתוך השלושה הנ"ל. < רש"י מפרש, שהם שני הדברים האחרונים, כלומר (ב) שהערלה אסורה בהנאה. (ג) ואין היתר לאיסור בתוך שלוש שנים. אבל בדבר הראשון אין הערלה חמורה מנזיר, ששניהם אין איסורם איסור עולם, כי גם הערלה, אחר שלוש שנים היא מותרת. < ורבינו תם מפרש, שערלה ממש, חמורה מנזיר בכל שלושת הדברים, כי (א) הפרי שנאסר בשלוש השנים הראשונות נאסר לעולם, (ב) ואסור בהנאה, (ג) ואין היתר לאיסורו. ומה שאמרו כאן, שהערלה חמורה מנזיר בשני דברים בלבד, הכוונה לשנה רביעית, שבה הפירות חמורים מאיסורי נזיר בשני דברים, (א) הפרי שנאסר איסורו איסור עולם, שמעצמו אין האיסור פוקע, (ב) וכל זמן האיסור הוא אסור בהנאה. אבל יש היתר לאיסורו, על ידי פדיון או יביאנו לירושלים. > וה"ר יום טוב בן הרב

תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו

כשהיו שתי מדוכות שדיכים בהן תבלינים, באחת תבלין של חולין, ובאחת תבלין של תרומה, ולפני שתי המדוכות היו שתי קדירות, באחת תבשיל של חולין ובאחת תבשיל של תרומה, ונפל תבלין מהמדוכות לקדירות, מכל מדוכה נפל תבלין לקדירה אחרת, אנו תולים את הדבר להיתר, לומר, חולין לתוך חולין נפלו, ותרומה לתוך תרומה נפלה, והחולין אינם נאסרים.

וכמו כן כשהיו שתי קופות [=כלים גדולים] של תבואה, באחת חולין, ובאחת תרומה, ולפניהם שני סאים מאותה תבואה, אחד של חולין ואחד של תרומה, ונפלו שני הסאים בשתי הקופות, סאה אחת לכל קופה, ואין ידוע איזו סאה נפלה לקופה זו, ואיזו סאה נפלה לקופה זו, קופה של חולין נידונית כמי שיש בה רק חולין, ומה שבתוכה מותר לזרים כבתחילה, [אף כשאין בה כדי לבטל סאה של תרומה שתיפול בתוכה], כי אנו אומרים, חולין לתוך חולין נפלו, ותרומה לתוך תרומה נפלה.

ומסקנת הגמרא, שדין זה אמור רק בתרומת תבלין, שאינה מדין תורה אלא מדברי חכמים, שמדין תורה אין חייב אלא דגן תירוש ויצהר. ולכן מאחר שיש כאן חשש שמא יאכל תרומה שאיסורה מדברי חכמים בלבד, הקלו לתלות היתר בהיתר ואיסור באיסור.

אבל כשהיה הדבר בתרומה גמורה מהתורה, כגון בדגן תירוש ויצהר בזמן הבית, לא היו תולים היתר בהיתר, כי יש לחוש שנפל האיסור בהיתר, ואף על פי שהוא מועט בו, יש לחוש שמא יאכל מהאיסור כזית בכדי אכילת פרס, ויעבור בכך על איסור תורה, של אכילת תרומה.

היתר מצטרף לאיסור כשהאיסור מרובה

מבואר, שלדעת האומרים היתר מצטרף לאיסור, אין זה אלא כשהאיסור מרובה על ההיתר, אבל כשההיתר מרובה על האיסור, אין ההיתר מצטרף

^א קשה לרש"י ... אפילו לא היה כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא, תיפוק ליה משום טעם כעיקר, דהא איהו מייתי בסמוך משרת ליתן טעם כעיקר, אלמא איסור אוסר בנותן טעם ואינו מתבטל, וכל שכן הכא, שהעיקר עצמו לא מתבטל. ותירץ, דהשתא סבירא ליה לאב"י, דטעם כעיקר אינו חייב אלא אם כן אוכל כזית מן הטעם בבת אחת, כגון שהבליע כזית יין בשני זיתים פת, ואוכלו בבת אחת, וסבירא הוא שלא יהיה טעם חמור מן העיקר, והעיקר עצמו סבירא ליה השתא, שאינו חייב אלא אם אוכלו בבת אחת. [תוס'].
^ב וכי האי גוונא נמי גבי שכר המדי, דמפליג נמי התם, אף על גב דדרך לשתותו בעיניה, מיהו אין דרך לשתות הימנו כל כך כוסות רצופין בכדי אכילת פרס, דאי שתי להו רצופין בטלה דעתו אצל כל אדם. [תוס'].

^א וקשה, והלא כותח הבבלי נפיש היתירא. ותו גבי מדוכות דדייק, ואלא מאי היתר מצטרף לאיסור, אמאי אמר שאני אומר, לישיני ליה משום דנפיש חולין. ואומר רבי, דודאי במקום שיש נותן טעם, כגון בכוח הבבלי, ובמדוכות, שהאיסור נותן טעם, אז יהיה ההיתר מצטרף לאיסור, מה שאין כן בשתי קופות, דכיון שהיתר רבה, מיד נתבטל האיסור, והדין הוא לתלות להקל. [] ואם תאמר, אם כן מה אנו צריכין שאני אומר, תיפוק ליה דאף כי נפלה תרומה לתוך חולין, בטלה מיד ברוב. ויש לומר, דהשתא סלקא דעתך דתרומה בזמן הזה דאורייתא, ובדאורייתא לא תלין לקולא, אי לא תרי טעמי חדא דרבה, ועוד דשאני אומר ... [תוס'].

דבר נוסף כמותו, והוא כלאים, שכל מין לעצמו מותר, ושני המינים יחד אסורים.

ולבסוף אמרו, שהחידוש שיש באיסור בשר בחלב הוא, שאם שרה בשר בחלב כל היום, אינם נאסרים, [כלומר, מותר לשרות בשר בחלב, ואינו עובר עליו אפילו על אכילתו, כי לא אסרה תורה אלא דרך בישול, ואפילו נתן החלב טעם בבשר], וכשמבשלים יחד, נאסרים, [ועובר על בישולו, ועובר על אכילתו].

ב. מגיעולי נוכרים.

קדירה שבישל בה נוכרי, בלעה טעם תבשילו האסור, וכשחוזר ישראל ומבשל בה, היא פולטת טעם לתבשילו, והתבשיל אסור, ולכן אמרה תורה, שהבא להשתמש בכלים של נוכרים, עליו להגעילם [=להפליט את הבליעה] תחילה, שנאמר, "כִּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ" (במדבר ל"א כ"ג). והנה כשישראל מבשל בקדירה שבישל בה נוכרי, תבשילו של ישראל נאסר, אף על פי שאין בו אלא טעם תבשילו של הנוכרי, הרי שטעם תבשילו הנוכרי נידון כעיקר התבשיל. ולדעת רבי עקיבא, מכאן יש לך ללמוד לשאר איסורים, שטעם הדבר נחשב כעיקר הדבר.²

וחכמים אינם לומדים דין טעם כעיקר מדין גיעולי נוכרים, כי לדעת חכמים, גיעולי נוכרים אוסרים את הקדירה גם כשהם נותנים טעם לפגם, כגון ששהתה הקדירה יום שלם מאז שבישל בה הנוכרי, ונמצא שטעם תבשילו, מאחר שעבר עליו יום, כבר נפגם, ודבר זה חידוש הוא, שנותן טעם לפגם אוסר, שלא מצינו כן בשאר איסורי תורה, שבהם נותן טעם לפגם מותר, כמבואר לעניין נבילה, שנאמר בה "לא תאכלו כל נבלה לגר אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה" (דברים י"ד כ"א), ללמד, שאין האיסור אלא בראויה לגר, אבל שאינה ראויה לו אינה אסורה, ומאחר שגיעולי נוכרים חידוש הוא אין ללמוד מהם.

אבל רבי עקיבא חולק ואומר שלא אסרה תורה גיעולי נוכרים אלא בקדירה בת יומא, כלומר שבישל בה הנוכרי היום, שאינה נותנת טעם לפגם, אלא לשבח, ואם כן אין כאן חידוש, ויש ללמוד מגיעולי נוכרים, שכשם שבהם טעם כעיקר, כך בשאר איסורים טעם כעיקר.

ומכל מקום חכמים חולקים על רבי עקיבא אף אם לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, כי לדעתם, גם קדירה בת יומא ודאי נפגם מעט הטעם הבלוע בה מחמת הכלי, ואם כן נחשבת כנותנת טעם לפגם, ויש בה חידוש שהיא אוסרת, ולכן אין ללמוד מכאן לשאר דיני התורה.

בשאר איסורים מודה רבי עקיבא שאין היתר מצטרף לאיסור

נתבאר, שנחלקו חכמים ורבי עקיבא בכתוב "מִשְׁרַת עֲבָבִים לֹא יִשְׁתָּה", שלדעת רבי עקיבא, הכתוב מלמד, שבאיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור, ולדעת חכמים, הכתוב מלמד, שבאיסורי נזיר טעם כעיקר.

עוד נתבאר, שלדעת חכמים, מאחר שלמדנו שבאיסורי נזיר טעם כעיקר, מכאן אתה למד בקל וחומר, שגם בשאר איסורים שבתורה טעם כעיקר.

רבי יהודה פירש בערלה ממש, ויש היתר לאיסורו, כלומר שמותר לגרום איסורו, כגון לנטוע אילן, אף אם יהיה ערלה מה שאין כן בכלאי הכרם, וכן מותר לאדם לידור בנזיר.

היכן מבואר שלדעת רבי עקיבא היתר מצטרף לאיסור

נתבאר, שהברייתא בה מבואר, שהכתוב האמור באיסורי נזיר "מִשְׁרַת עֲבָבִים לֹא יִשְׁתָּה", מלמד, שאיסור מצטרף להיתר, היא כדעת רבי עקיבא.

ומתחילה רצו לומר, שראיה לכך, שלדעת רבי עקיבא, באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור, ממשנתנו, "רבי עקיבא אומר, נזיר ששרה פתו בין, ויש בו לצרף כדי כזית חייב". ולכאורה הכוונה לכך, שיש לצרף מהיין והפת יחד כזית, ואם כן היתר מצטרף לאיסור.

אולם דחו זאת, ואמרו, שממשנתנו אין ראיה, כי ניתן לומר, שהכוונה לכך, שיש לצרף מהיין לבדו כזית, [נשייד לומר בכגון זה לשון צירוף, כי היין בלוע בפת, ולכן צריך לצרפו], ובא רבי עקיבא ללמדנו, ששיעור איסור נזיר בכזית, ולא ברביעית כדעת החולקים עליו, כפי שיתבאר בהמשך.

ולבסוף הביאו ראיה לכך שלדעת רבי עקיבא, באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור, מהברייתא בה מפורש, "רבי עקיבא אומר, נזיר ששרה פתו בין, ואכל כזית מפת ומיין חייב". הרי שלדעת רבי עקיבא, הפת והיין מצטרפים לשיעור כזית, שהיתר מצטרף לאיסור.

מקור דין טעם כעיקר לדעת רבי עקיבא

נתבאר, שלדעת חכמים, עניין זה שטעמו של איסור נידון כעיקר האיסור, למד מהכתוב "מִשְׁרַת עֲבָבִים לֹא יִשְׁתָּה", אולם רבי עקיבא חולק, ואומר, שהכתוב הזה מלמד דבר אחר, והוא שהיתר מצטרף לאיסור.

ורב אחא בריה דרב אויא שאל את רב אשי, מהיכן למד רבי עקיבא שטעמו של האיסור נידון כעיקר האיסור³. ולהלן יתבאר בעזה"י מהיכן הוא למד.

א. מאיסור בשר בחלב.

בשר שנתבשל בחלב, אף על פי שאין בבשר אלא טעמו של החלב, הבשר אסור, הרי שטעם החלב נידון כחלב עצמו. ומתחילה רצו לומר, שלדעת רבי עקיבא, מכאן יש לך ללמוד לשאר איסורים, שטעם הדבר נחשב כעיקר הדבר.

אולם דחו זאת ואמרו, שמאחר שאיסור בשר בחלב יש בו חידוש שאין דוגמתו בשאר איסורים, אין ללמוד ממנו שום דבר, כי כשם שבחידושו אין שאר איסורים כמותו, אפשר שגם לעניין זה שטעם כעיקר אין שאר איסורים כמותו.

מתחילה רצו לומר, שהחידוש שיש באיסור בשר בחלב הוא, שבשר בפני עצמו מותר, וכן חלב בפני עצמו מותר, ויחד הם אסורים. אולם דחו זאת, כי מצינו

² והקשה ה"ר יוסי איש ירושלים, מה לגיעולי עובדי כוכבים שכן אין היתר. ותיירך, דבכולהו כלי מדין הצריך הכותב הגעלה, אף לאותן שנבלעין מיין, דנאסרו נזירי ישראל להשתמש בהן, דקרא בכולהו כלים כתיב, ואותן כלים שהמדיינים בשלו בהן יין, הוי אסירי לנזירי ישראל, דאכולם אמר רחמנא תעבירו באש. [תוס']

³ ואם תאמר, ודילמא לית ליה. ויש לומר דודאי אי לא דשמעינן מקרא אחרינא טעם כעיקר, לא הוה מוקי משרת להיתר מצטרף לאיסור, דטפי הוה מסתבר לאוקמי משרת ליתן טעם כעיקר, כיון דיש באיסור עצמו כזית, אלא שאינו בעין, אלא טעמו, משום הכי בעי מאיזה קרא נפקא ליה. [תוס']

ולדעת חכמים, משום שענין זה מבואר רק בחטאת, ואין ללמוד שאר איסורים מחטאת, כי קדשים חמורים הם.

איסורי נזיר מצטרפים זה עם זה

בענין איסורי נזיר נאמר, "כל ימי נזרו מפל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְּוֹ הַיַּיִן מִחֻרְצָנִים וְעַד זָג לֹא יֵאָכֵל" (במדבר ו' ד'), ומתוך כך שכלל הכתוב חרצנים וזגים באכילה אחת למדו, שכל איסורי נזיר מצטרפים זה עם זה, שאם אכל מקצת מזה ומקצת מזה, ויחד יש בהם כזית, חייב.

ולדעת רבי עקיבא, דין זה אמור, אף כשאכלם בזה אחר זה, כגון תחילה אכל מעט זגים בפני עצמם, ואחר כך מעט חרצנים בפני עצמם, והיתה כל האכילה בכדי אכילת פרס. אבל כשאכלם בבת אחת, אפילו לא היתה כל האכילה מהאיסור, אלא חצי זית איסור, וחצי זית היתר, כי לדעתו, היתר מצטרף לאיסור.

דף ל"ח

דעת רבי שמעון בדין הנ"ל

נתבאר, שהכתוב "מפל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְּוֹ הַיַּיִן" מלמד, שכל איסורי נזיר מצטרפים יחד להשלים את השיעור האסור לחייב את הנזיר מלקות על האכילה.

אמנם כל זה כדעת חכמים, האומרים שיש שיעור לאיסורי נזיר, בכזית או ברביעית, ואמרה תורה שכל איסורי נזיר מצטרפים להשלים את השיעור. אבל לדעת רבי שמעון, אין שיעור, ואפילו באכילה מועטת הנזיר לוקה, ואין צריך צירוף.

ולדעת רבי שמעון, הכתוב "מפל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְּוֹ הַיַּיִן" בא ללמד דין אחר, והוא, שאינו נזיר עד שיזיר מכולן¹, כפי שנתבאר לעיל בסוף דף ג'.

היתר המצטרף לאיסור באיסורי נזיר

בדף ל"ה נתבאר, שלדברי רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אף שבכל איסורים שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור, באיסורי נזיר [אמר רבי עקיבא] היתר מצטרף לאיסור, שנאמר "מִשְׁרֵת" ואין חילוק בדבר, בין באכילה של יוצא מהגפן ובין בשתיה, ובכל אופן היתר מצטרף לאיסור.

ואמר רבי אבהו, שכן הם דברי רבי יוחנן, אבל רבי אלעזר חולק ואומר, כל רביעיות שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מרביעית שבנזיר, כלומר רק

אבל לדעת רבי עקיבא, דווקא באיסורי נזיר היתר מצטרף לאיסור, ואין ללמוד מכאן בקל וחומר, שגם בשאר איסורים שבתורה היתר מצטרף לאיסור.

והטעם לכך, כי שני כתובים יש, שבהם מבואר שהיתר מצטרף לאיסור, האחד הוא "מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה", והשני הוא האמור בחטאת, "כֹּל אֶשֶׁר יַגַּע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ" (ויקרא ו' כ') כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

וכלל בדינו, ששני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, כלומר, כשכתבה תורה דין אחד שתי פעמים, גילתה, שאין לך ללמוד מהם, שכן יהיה הדין בשאר מקומות, שכן אם ניתן ללמוד מהם לשאר מקומות, די היה לכתוב את אחד מהם, וגם חבירו ילמד ממנו, ומתוך כך שטרחה לכתוב את שניהם, ולא סמכה על כך שילמד האחד מחבירו, יש לך ללמוד, שדווקא בשני המקומות הללו הדין כן, ולא בשאר מקומות.

אמנם יש חולקים על רבי עקיבא, ואומרים, שאין אלו שני כתובים הבאים כאחד, שכן אם הדין הזה היה אמור רק באחד מהכתובים הללו, לא היינו יודעים שכן הדין בחבירו, ולכן הוצרכו שניהם. שאם היה כתוב הדין הזה בקדשים, היה מקום לומר, רק בקדשים החמורים היתר מצטרף לאיסור, ואם היה כתוב הדין הזה רק בנזיר, היה מקום לומר רק בנזיר החמור, שחייב אף על חרצן החמירה תורה שהיתר מצטרף לאיסור. אולם רבי עקיבא לא קיבל דבריהם, כי אמר, נזיר אינו נחשב חמור, שכן כל איסורי תורה למדים ממנו, ואם כן, הכתוב האמור בחטאת מיותר, שהיה יכול ללמוד זאת מנזיר, והרי אלו שני כתובים הבאים כאחד.

ולדעת חכמים, מאחר שהכתוב "מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה", מלמד שטעם כעיקר, אין שני כתובים המלמדים זאת, ואם כן, לא נלמד מהם לשאר איסורים, כי מודים הם, שהכתוב "כֹּל אֶשֶׁר יַגַּע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ", מלמד שבחטאת היתר מצטרף לאיסור, ואם כן, רק הכתוב "מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה", מלמד שטעם כעיקר, ומכתוב אחד יש ללמוד בקל וחומר לשאר איסורים.

בחטאת היתר מצטרף לאיסור

בענין החטאת נאמר, "כֹּל אֶשֶׁר יַגַּע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ" (ויקרא ו' כ'), ללמד, שאם נגע בה, בשר חולין, או בשר קדשים קלים, שזמן אכילתו שני ימים ולכל אדם, ונבלע בהם רוטב מבשר החטאת, קדשו להיות כמותה, שאם פסולה היתה, כגון פיגול או פסול אחר, נפסל הנוגע כמותה, ואם כשרה היתה החטאת, יאכל הנוגע כמותה, לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה, וליום ולילה אחד.²

והנה אף שאותו בשר שנבלע בו מבשר החטאת מעורב בו מהיתר שהיה בו ומאיסור שנבלע בו, כולו נידון כמו האיסור הבלוע בו, ואם כן למדנו, שלענין איסור חטאת היתר מצטרף לאיסור.³

אמנם דווקא בחטאת היתר מצטרף לאיסור, ולא בשאר איסורים. לדעת רבי עקיבא, משום שחטאת ונזיר הם שני כתובים הבאים כאחת, כפי שנתבאר.

¹ ולספרים דגרסי כחומר שבהן, משמע דיש חומרא בשלמים שאינה בחטאת, ותמצאם, כגון שנשחטו השלמים מאתמול, דזמן השלמים עד הלילה ולא יותר, והחטאת שנשחטה היום זמנה כל הלילה, ועתה תאכל החטאת כחומר השלמים. [תוס'].

² לא עסקינן דנבלע חצי זית שומן בתוך חצי זית שלמים, שהרי להכי איצטרך, דלטעם כעיקר הא כבר ילפינן מגיעולי עובדי כוכבים בכל איסורים. [תוס'].

באיסורי שתיה של נזיר [אמר רבי עקיבא] **היתר מצטרף לאיסור**, משום שנאמר "מִשְׁרֵת", אבל באיסורי אכילה של נזיר, אין היתר מצטרף לאיסור.

עשר רביעיות הן

אמר רבי אלעזר עשרה דברים נאמר בהן שיעור רביעית. ותפס רב כהנא בידו חמשה דברים אדומים, וחמישה דברים לבנים.

חמש סומקתא, סימנן (א) נזיר (ב) ועושה פסח (ג) שהורו (ד) במקדש (ה) ומתו. ואלו הם:

א. נזיר. כלומר **שיעור היין שהנזיר לוקה על שתייתו** הוא רביעית.^א

ב. עושה פסח. כלומר **שיעור ארבע כוסות של פסח רביעית**, כמאמר רב יהודה אמר שמואל, ארבע כוסות הללו, צריך שיהא בהן כדי רביעית.

ג. שהורו. כלומר **מי ששתה רביעית אסור להורות**.

ד. במקדש. כלומר **מי ששתה רביעית יין, ונכנס למקדש, חייב מיתה**.

ה. ומתו. כלומר **רביעית דם מן המת מטמאה**, כמו ששנינו, מנין לרביעית דם שיוצאה משני מתיים, שהיא מטמאה באהל, שנאמר "וְיַעַל כֶּל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא", נפשות משמע שתיים, ומת משמע שיעור אחד, והוא רביעית דם לנפש, שהנפש תלוי בו.

חמש חיוורתא, סימנן (א) חלת (ב) נזיר (ג) ומצורע (ד) שנפסלו (ה) בשבת. ואלו הם:

א. חלת. כלומר **חלות תודה טעונות רביעית שמן**, [שהיו בתודה שלשה מינים ממצה, עשרה חלות, ועשרה רבוכין, ועשרה רקיקין, וטעונין חצי לוג, ואמר, חוציהו, חציו לרקיקין ולחלות, וחציו לרבוכה].

ב. נזיר. כלומר **חלות נזיר טעונות רביעית שמן**, [שיש בו שני מינים, חלות ורקיקין, ולכל מין נותן רביעית שמן].

ג. מצורע. כלומר, **לצורך טהרת המצורע מביאים רביעית מים**, שנאמר, "וְצִנְחָה הִפְמֹן וְשָׁחַט אֶת הַצֹּפֹר הַחֶמֶת אֶל כְּלֵי תְרֵשׁ עַל מִים חַיִּים. אֶת הַצֹּפֹר הַחֶמֶת יִסַּח אֹתָהּ וְאֶת עַץ הַאֲרִז וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת וְאֶת הָאֵזֵב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת הַצֹּפֹר הַחֶמֶת בְּדָם הַצֹּפֹר הַשֶּׁחֻטָּה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים" (ויקרא י"ד ה'-ו'), ואמרו במסכת סוטה, "בְּדָם", מלמד שדם הצפור ניכר במים, וכמה הן? רביעית.

ד. שנפסלו. כלומר, **השותה משקים טמאים בשיעור רביעית, נפסל גופו לאכול תרומה**, כמו ששנינו, ושאר כל המשקין טמאין פוסלין את הגוייה ברביעית.

ה. בשבת. כלומר **המוציא רוב משקין בשיעור רביעית בשבת, חייב משום הוצאה**, כמו ששנינו, ושאר כל המשקין ברביעית, ושאר כל השופכים ברביעית.

רביעיות נוספות שלא נמנו

מלבד הדברים הנ"ל, שנאמר בהם שיעור רביעית, יש דברים נוספים שנאמר

^א והיינו למשנה ראשונה. ואף על גב דקאמר לקמן בפלוגתא לא קמיירי, היינו גבי חיוורתא. [תוס'].

בהם שיעור זה, ולא מנה אותם רבי אלעזר מטעם שיתבאר.

א. **שיעור מים לנטילת ידים**. כן מבואר במסכת ידים, שברביעית מים נוטלים לידים, לאחד ואפילו לשנים. ולא מנה זאת רבי אלעזר, כי דין זה הוא כדעת רבי יוסי, אבל חכמים חולקים עליו, ואומרים, שברביעית מים נוטל אחד בלבד ולא שנים.²

ב. **שיעור המים שבהם מוחקים מגילת סוטה כדעת רבי יהודה**. כן מבואר במסכת סוטה, שהיה מביא כלי של חרס, ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור למחוק בו את המגילה, ולהשקות בו את הסוטה, ורבי יהודה אומר רביעית. ולא מנה זאת רבי אלעזר, כי דין נחלקו בו חכמים ורק דעת רבי יהודה שהשיעור הוא רביעית.

ג. **מים המועילים לבטל מי רגלים כדעת רבי זכאי**. כן מבואר במסכת ברכות, שבנתינת מעט מים בעביט מי רגלים, הם בטלים, ויכול להתפלל שם, ורבי זכאי אומר, שיש לתת רביעית מים. ולא מנה זאת רבי אלעזר, כי דין נחלקו בו חכמים, ורק דעת רבי זכאי שהשיעור הוא רביעית.

ד. **רביעית מים מקוה, כשר להטביל בה כלים קטנים**. כן מבואר במסכת פסחים שמדין תורה מקווה של רביעית כשר להטביל בו מחטים. ולא מנה זאת רבי אלעזר כי **חכמים בטלו דין זה**, והחמירו להצריך טבילה בארבעים סאה גם לכלים קטנים.³

שיעור איסורי אכילה ושתייה של נזיר

רוב איסורי אכילה של תורה כשיאכל מהם כזית ילקה על אכילתו ורוב איסורי שתיה של תורה כשישתה מהם רביעית ילקה על שתייתו.

והנזיר נאמר בו יחד איסורי אכילה ושתייה, שהוא אסור לשתות יין ושכר, ואסור לאכול ענבים וכל היוצא מהגפן.

ונחלקו חכמים מהו השיעור שאסרה תורה, ומתחייב בו מלקות.

לפי הפירוש הראשון של התוס', נחלקו חכמים בין באיסורי אכילה של נזיר, ובין באיסורי שתיה של נזיר.

דעת משנה ראשונה, שכל איסורי נזיר, בין אכילה ובין שתיה, שיעורם ברביעית.⁴

ודעת תנא קמא ומשנה אחרונה, שכל איסורי נזיר, בין אכילה ובין שתיה, שיעורם בכזית.⁵

² וי"ל בדבר, כי מכל מקום הכל מודים שרביעית מועילה לאחד, ולמה לא ימנה את זה.

³ ובאדם לעולם בעיא ארבעים סאה למקוה. [ואמר רבי דמכל מקום רביעית דמעין לא בטלוה, ויכול להטביל מחטין במעין, אפילו כל שהוא, דתנן, מקוה בארבעים סאה, ומעין בכל שהוא ... ואין לתמוה אי לא בטלו רביעית דמעין, לתנייה, דאיכא, דהוא הדין בפחות מרביעית סגי במעין. [תוס'].]

⁴ ואכילה ברביעית משערינן, דכמו שאכל מן הענבים, נותנין בכוס מלא יין, אם יוצא מן היין רביעית, הרי אכל כרביעית. [תוס'].]

⁵ ושתיה בכזית כיצד משערינן, מביאין זית אגורי, ושוקעו בכוס מלא יין, והיין שיוצא ממנו, אם שותה כיוצא בו, היינו כזית. [תוס'].]

[במדבר ו' ד'] ... כל ימי נזרו מפל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הַיַּיִן וְעַד יֵגַל לֹא יֵאָכֵל.

מלקות על אכילת זג וחרצן

כבר נתבאר שלדעת חכמים חרצנים וזגים הם כשאר איסורי אכילה של נזיר וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. ואם כן האוכל חרצנים, לוקה לכל הפחות משום שעבר על הכתוב, "מִחֲרָצִיִּים ... לֹא יֵאָכֵל". וכמו כן, האוכל זגים, לוקה לכל הפחות משום שעבר על הכתוב "זֶג לֹא יֵאָכֵל". ואם אכל חרצנים וזגים יחד, לוקה שתי פעמים, אחת משום שעבר על הכתוב "מִחֲרָצִיִּים ... לֹא יֵאָכֵל", ואחת משום שעבר על הכתוב "זֶג לֹא יֵאָכֵל".

ונחלקו אביי ורבא, אם האוכל חרצנים או זגים לוקה גם משום שעבר על הכתוב, "מִכָּל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הַיַּיִן ... לֹא יֵאָכֵל".

לדעת אביי, כל שאכל דבר היוצא מגפן היין, לוקה גם מחמת הכתוב "מִכָּל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הַיַּיִן ... לֹא יֵאָכֵל", ובכלל זה, האוכל זגים וחרצנים. ולפיכך, כשאכל חרצן או זג, לוקה שתיים, אחת משום זג או חרצן, ואחת משום "מִכָּל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הַיַּיִן ... לֹא יֵאָכֵל". וכשאכל גם חרצן וגם זג, לוקה שלוש, מחמת שלושת הכתובים הללו.

ולדעת רבא, אין לוקים על לאו שבכללות, כלומר, לאו הכולל דברים הרבה, אין לוקים עליו על דברים שיש בהם לאו מפורש במקום אחר. ולפיכך מאחר שבכלל הכתוב, "מִכָּל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הַיַּיִן ... לֹא יֵאָכֵל", שלא לאכול חרצנים וזגים, שיש בהם לאו מפורש, "מִחֲרָצִיִּים ... לֹא יֵאָכֵל" ו"זֶג לֹא יֵאָכֵל", נזיר האוכל חרצן או זג, אינו לוקה מחמת הכתוב "מִכָּל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הַיַּיִן ... לֹא יֵאָכֵל". והסיבה שאין לוקים על לאו שבכללות, כי עניין זה שהעובר על איסור לא תעשה לוקה, למד ממה שנסמכו דיני מלקות, לאיסור "לֹא תִשָּׂא שׁוֹר בְּדִישׁוֹ" (וברים כ"ה ד), ולפיכך אין לוקים אלא על איסור הדומה לאיסור זה, שהוא מיוחד לדבר אחד בלבד.

חייבי נזיר לפי ההתראות שעבר עליהן

מבואר מדברי רבי אלעזר בברייתא, שאין הנזיר מתחייב מלקות על שתיית יין, אלא כשהתרו בו שלא ישתה, ועבר על ההתראה, ושתה. ולפיכך, אם התרו בו פעם אחת שלא ישתה יין, ועבר, ושתה יין אפילו כל היום כולו, אינו חייב אלא מלקות אחת, [כלומר סדרה אחת של מלקות ארבעים], שהרי עבר רק על התראה אחת. אבל אם התרו בו מספר פעמים, "אל תשתה" "אל תשתה", ועבר על כל התראה, ושתה, חייב מלקות כנגד כל התראה שעבר עליה. [וכן מבואר במשנה להלן בדף מ"ב].

מלקות מחמת איסורי אכילה של נזיר

נתבאר, שהנזיר מוזהר על כל אחד מהדברים האמורים בכתוב בפני עצמו שלא יאכל מהם. ולפיכך נזיר שאכל (א) כזית ענבים לחים, (ב) כזית ענבים יבשים, (ג) וכזית חרצנים, (ד) וכזית זגים, (ה) וסחט אשכול של ענבים, ושתה מהמשקה הזה כזית, לוקה חמש מלקויות, אחת משום כזית ענבים לחים, ואחת משום כזית יבשים, ואחת משום כזית זגין, ואחת משום כזית חרצנים, ואחת משום

ורבינו תם מפרש^א, שבאיסורי אכילה של נזיר לא נחלקו חכמים כלל, ולדברי הכל, השיעור הוא כזית. ומחלוקתם היא רק באיסורי שתיה של נזיר.

לדעת משנה ראשונה, שיעור איסורי שתיה של נזיר רביעית, כשאר איסורי שתיה של תורה.

ולדעת רבי עקיבא, מאחר שנאמר, "מִיַּיִן וְשִׁכָר נִזְיָר חֲמֵץ יַיִן וְחֲמֵץ שִׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחַיִּים וְיַבֵּשִׁים לֹא יֵאָכֵל" (במדבר ו' ג) למדנו, שכשם שאיסורי אכילה כזית, כך גם איסורי שתיה כזית^ב.

נזיר שאכל אחד מהדברים האסורים לו

בענין איסורי אכילה ושתיה של נזיר נאמרו מספר דברים, "מִיַּיִן וְשִׁכָר נִזְיָר חֲמֵץ יַיִן וְחֲמֵץ שִׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחַיִּים וְיַבֵּשִׁים לֹא יֵאָכֵל. כָּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכָּל אֶשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְנוֹ הַיַּיִן מִחֲרָצִיִּים וְעַד יֵגַל לֹא יֵאָכֵל" (במדבר ו' ג-ד).

והנה "וענבים", כולל ענבים לחים ויבשים, ואם כן כשנכתב בפירוש, "וְעֲנָבִים לְחַיִּים וְיַבֵּשִׁים", הרי זה ריבוי שאינו צריך לגופו, אלא בא ללמד, שחייב על כל אחד מהם בפני עצמו, שאם אכל ענבים לחים ויבשים בהתראה אחת, שהתרו בו "אל תאכל ענבים", לוקה שתיים, ואפילו הן מין אחד וטעם אחד, כיון שהם שני שמות.

ומכאן אתה למד לשאר איסורי נזיר, כגון יין ושכר, שהם יין חדש ויין עתיק, אף על פי שטעמם שווה, הואיל והם שני שמות לוקה שתיים^ג.

וכל שכן שחייב על היין בפני עצמו, ועל הענבים בפני עצמם, שאין טעמם שווה.

אבל נחלקו חכמים ורבי אלעזר בן עזריה לענין חרצנים וזגים.

לדעת חכמים, חרצנים וזגים דינם כשאר דברים הנזכרים בכתוב, ולפיכך חייב גם על החרצנים בפני עצמם, וגם על הזגים בפני עצמם.

ורבי אלעזר בן עזריה אומר, מתוך כך ששינה הכתוב בהם, לומר "מִחֲרָצִיִּים וְעַד יֵגַל", ונקט חרצנים לשון רבים, וזג לשון יחיד, למדנו, שאינו מתחייב עליהם עד שיאכל יחד שני חרצנים וזג, כלומר שני גרעינים שבענב עם הקליפה שלו. [שדעתו כדעת רבי יוסי להלן, שהחרצנים הם הגרעינים, והזג הוא הקליפה], אבל אכל כזית מן החרצנים, או כזית מן הזגין, אינו חייב.

^א שהיה קשה לו על הפירוש הראשון. (א) דאין דרך התנא בשום מקום להקדים משנה אחרונה למשנה ראשונה בסדר. (ב) ועוד קשה, דמתחילה נקט כזית, דהיינו משנה אחרונה כרבי עקיבא, ומפסיק בה במשנה ראשונה, ושוב חוזר לומר דברי רבי עקיבא שהוא כמשנה אחרונה. (ג) ועוד קשה דלפי זה, היה לו לשנות במשנה ראשונה עד שיאכל רביעית, כיון דבאכילה פליגי, דלישטא דמתניתין משמע דבאכילה לא פליגי. (ד) ועוד קשה, דכי היכי דבעי הש"ס טעמא לדברי רבי עקיבא, שמביא פסוק בגמרא, שמדמה שתיה לאכילה, היה לו ליתן טעם למשנה ראשונה, אמאי מדמי אכילה לשתיה. [תוס'].

^ב מ"וענבים" וי"ו קדריש, אף כל איסורי נזיר בכזית, דהיינו שתיה דכתיב לעיל מיניה, וכל משרת ענבים לא ישתה, והשתא וי"ו דוענבים מוסף על דלעיל, דכי היכי דענבים בכזית, הכי נמי שתיה הכתוב לעיל בכזית. [תוס'].

^ג ואם תאמר, תיפוק ליה דחמרא חדתי וענבי כתיב בהדיא בקרא, בתרי לאוין, דכתיב "מִיַּיִן וְשִׁכָר יַיִר" ומתרגמינן מחמר חדת ועתיק, "וענבים" כתיב. ויש לומר, דאי מיזיר, הוא אמינא חדתא כגון ארבעה יום, דאחר שלשה ימים שבצר אין טעמו כטעם ענבים, אבל יין חדש ממש, אימא לא מחייב אלא חדא, קא משמע לך. [תוס'].

שותה יין. כן מבואר מדברי רבי אלעזר בברייתא.

ואמר רב פפא, שמבריייתא יש להביא ראיה לדברי רבא, שאין לוקים על לא שבכללות, שכן אם לוקים עליו, האוכל מכל אלו לוקה שש מלקויות, שיש לו ללקות גם משום "מכל אשר יעשה מגפן היין"^א.

ואמרו לדחות ראיה זו, ולומר, שאפשר שבאמת האוכל מכל אלו לוקה גם משום "מכל אשר יעשה מגפן היין", ולא חש התנא למנות כל מלקויות שלוקה והניח מקצת שלא שנה [=תנא ושייר].

אמנם אין דרך התנא לשייר דבר אחד, ואם אנו באים לומר, שלא חש התנא למנות מלקות שמחמת "מכל אשר יעשה מגפן היין", על כרחך עלינו למצוא דברים נוספים ששייר ולא שנה. והאיסור הנוסף ששייר התנא, הוא איסור "לא יחל דברו" (במדבר ל"ג), שהנזיר שאוכל מה שנאסר לו, עובר בכך גם משום "לא יחל דברו".

אכן לדעת רבא, איסור "לא יחל דברו" אינו נחשב שיו, כי מן הסתם הזכיר התנא רק איסורים השייכים בנזירות בלבד, ואם כן, בוודאי אין לוקים משום "מכל אשר יעשה מגפן היין", שאם היו לוקים, לא היה התנא משייר איסור אחד בלבד שאינו מזכירו.

ומסקנת הגמרא, שאין להביא ראיה מבריייתא זו לדברי רבא, שהרי גם הוא מודה, שהאוכל לוקה גם משום אכילת בין הבינים, ואם כן, יש בידו לכל הפחות שש מלקויות, והוא הדין לאביי, האוכל לוקה גם משום "מכל אשר יעשה מגפן היין". ובאמת בלשון הברייתא לא נשנה כלל "חמש מלקויות", לומר דווקא חמש ולא יותר, ורב פפא הוא שבדה הדבר מלבו, כדי להקשות מהברייתא על אביי, לראות אם מסברת עצמו אמר אביי דבריו, ואם כן כשיראה ברייתא שלא כדבריו, יחזור בו מיד, או שמרבותיו קיבל אביי כן, ויתאמץ ליישב הדבר כפי דעתו, ולא יחזור בו בנקל.

ומדברי רב פפא אלו למדנו, שמתור לאדם לבדות ברייתות מלבו, להקשות מהן על דברי חבירו, כדי לראות אם חבירו איתן בדעתו.

דף ל"ט

חרצנים וזגים

בענין הדברים האסורים לנזיר נאמר "מִחֲרָצִים וְעַד זָג לֹא יֵאָכֵל", ונחלקו חכמים מהו חרצן ומהו זג.

לדברי רבי יהודה, החרצנים אלו החיצונים, כלומר קליפה שבחוץ, והזגים אלו הפנימים, כלומר גרעינים שבפנים.

ולדברי רבי יוסי, החרצנים אלו הפנימים, כלומר גרעינים שבפנים. והזגים אלו החיצונים, כלומר קליפה שבחוץ. וסימן לדבר שלא תטעה, כזוג [=פעמון] של בהמה, החיצון נקרא זוג, והפנימי עינבל, [וכן בענבים, החיצון נקרא זג].

² וכן במסכת עבודה זרה, פורצנים דין נסך. [תוס'].

³ "וְנִצְטְחִי" (בראשית מ' י"א) מתרגמין ועזרית, וסחיטה היינו בקליפה, שיסחוט הקליפה החיצונה שיש בה לחלוחית קצת, ולא בגרעיניה. [תוס'].

^א ואם תאמר, ולחשוב נמי התנא שכר וחומץ. ויש לומר דהא לאו שיורא הוא, אלא משייר מיניה, אבל בהנך דחשיב התנא, יש למנות כל המלקויות שבהם. [תוס'].

נזיר שגילח או גילחוהו קודם השלמת הנזירות

כבר נתבאר שהנזיר אסור בתגלחת, אמנם נזיר שקיבל עליו נזירות מרובה, וגילח שערו בימי נזירותו, או שגילחוהו ליסטים על כרחו, אינו סותר בכך את נזירותו, אלא ממשיך למנותה כפי שקיבלה עליו, ובלבד שנתרו לו עוד שלושים יום עד השלמת הנזירות. אבל אם לא נותרו לו שלושים יום, עליו להוסיף על הנזירות עד השלמת שלושים יום מיום תגלחתו, שכן בתום ימי הנזירות, הנזיר צריך לגלח שערו, ויש לו לגלח שער של שלושים יום לכל הפחות, כשער של סתם נזירות, ואם כן כל שאין לו שער של שלושים יום לא יוכל לגלח תגלחת של מצווה כדינו.

כן מבואר במשנתנו, וכן היא מסקנת הסוגיה להלן. אכן להלן יתבאר בעזה"י, שענין זה תלוי הוא באופן גדילת השערות, אם הן גדלות מעיקרן או מקצותיהן, ומכל מקום מסקנת הגמרא להלן, שהן גדלות מעיקרן, ולכן הדין כמו שנתבאר.

מהיכן השער גדל

נסתפקו בסוגייתנו, האם כשהשער גדל, מעיקרו הוא גדל, וכל מה שהיה מתחילה סמוך לראש, מתרחק ויוצא, או שמקצהו הוא גדל, שנוסף עליו בראשו עוד ועוד, אבל מה שסמוך לראש, אינו זז ממקומו.

ונפקא מינה, לנזיר שגילחוהו לסטים, ושיירו בו בכל שערותיו כדי לכוף ראשו לעיקרו, [שהיה השיעור של שער הגדל בשבעה ימים, ויש לו חשיבות של שער]. שאם השער גדל מעיקרו, נמצא שלסטים אלו נטלו ממנו את כל השער שהיה בו ביום קבלת הנזירות, וכל מה שיש בו עתה צמח אחרי כן, ומאחר שאין בו כלום מהשער שקיבל עליו נזירותו, תגלחת שיגלח בו לא תעלה לו לנזירותו, ויסתור שלושים יום, עד שיהיה לו שער הראוי לתגלחת לכתחילה. אולם אם השער גדל מקצהו, אם כן השער הנשאר בו, היה בו ביום קבלת נזירותו, ומאחר שנשאר בו שער שקיבל עליו נזירותו, ויש בו שיעור חשוב, לא יסתור נזירותו, ובתגלחת של שער זה, יצא ידי תגלחת נזירותו.

ומתחילה אמרו להביא ראיה שהשער גדל מעיקרו, מביצי הכנים החיות הנמצאות בשער, שלעולם הם נמצאות בעיקרי השערות, אף על פי שהשער גדל והולך, ומכאן ראיה שהשער גדל מקצהו, שכן אם הוא גדל מעיקרו, היו הביצים מתרחקות מהראש יחד עם השער הגדל. ודחו ראיה זו ואמרו, שאפשר שהכנים החיות מזיזות את הביצים כל הזמן סמוך לעיקרי השערות, אף על פי שהשער גדל מעיקרו.

שוב אמרו להביא ראיה שהשער גדל מקצהו, מהכנים המתות הנמצאות בשער, שאינן נמצאות בעיקרי השער, אלא נמצאות בריחוק ממנו, ואם כן מן

וביאר התוס', שלדעת רבי אליעזר, מה שאנו מצריכים שיהיה לנו גידול שער של שלוש יום, הכוונה היא שיגיע להשלמת נזירותו בגידול שער של שלוש יום, ולכן כשגילחוהו תוך ימי נזירותו, ימתין עד שיגדל שער שלוש יום, אבל כשהשלים ימי נזירותו בגידול שער, דיו, ומעתה אף אם גילחוהו ביום זה קודם הבאת הקרבנות, אין בכך כלום, ומהתורה אינו סותר הנזירות כלל, אלא מאחר שמצינו שעל ידי טומאה ביום זה הוא סותר שבעה ימים, אמרו חכמים, שגם על ידי תגלחת הוא סותר שבעה^א.

ואמנם גם לרבנן יש תגלחת שסותרת שבעה ימים בלבד, וזאת כשגילחוהו ביום שלוש ושנים, או יותר, שכן בימים אלו מודים חכמים, שאם נטמא, אינו סותר אלא שבעה, והוא הדין לתגלחת^ב.

[במדבר ו' ה'] קָל יָמֵי נְזִיר וְנָזֵר פָּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ עַד מְלֵאת הַיָּמִים אֲשֶׁר נָזֵר לַה' קִדְשׁ יְהִיָּה גִדְל פְּרַע שְׁעָר רֵאשׁוֹ.

התגלחת האסורה לנזיר

לדעת רבי יונתן ורבי אליעזר, לא אסרה תורה לנזיר תגלחת, אלא בתער, שנאמר "תער לא יעבר על ראשו", ורק אם גילח ראשו בתער, הוא לוקה על כך, אבל אם גילח ראשו **שלא בתער, כגון בזוג** [=מספרים] או ביד, אפילו תלש השער מעיקרו ומשרשו **כעין תער, פטור**. והכתוב "קדש יהיה גידל פראע שער ראשו", לא בא לרבות איסור בשאר אופנים שאינם תער, אלא לומר שהמגלח בתער, עובר גם באיסור עשה.

ולדעת רבי יאשיה ומשנתנו וברייתא נוספת הכתוב "לא יעבר על ראשו", ריבוי הוא, ללמד, **שלא רק תגלחת בתער אסורה** לנזיר באיסור לא תעשה, אלא גם תגלחת **בשאר אופנים**, כגון בזוג [=מספרים] או ביד, ובלבד שתהא **כעין תער**, כלומר שעוקר השער מעיקרו, ומשחיתו מן השורש, **ולפיכך אם גילח באחד מכל הדברים הללו, כעין תער, אפילו שעה אחת, הרי זה לוקה**, [ואף שכל המעבירים שווים, נקטה תורה "תער" בפירוש, ללמד, שתגלחת מצווה של נזיר היא בתער, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך]. והכתוב "קדש יהיה גידל פראע שער ראשו" בא ללמד, שלא רק תגלחת כעין תער אסורה, אלא לגמרי יש לנזיר להניח שערותיו שלא לגלחם, והעובר ומגלח שערותיו **אפילו שלא כעין תער, עובר באיסור עשה**.

^א ואף על גב דלא דמי לגמרי, דהתם צריך להמתין שבעה כדי להביא קרבנותיו בטהרה, מכל מקום שוו חכמים סתירה דתגלחת דאחר מלאת לסתירת טומאה. אבל לרבנן, כיון שאם נטמא לאחר מלאת סותר שלוש יום הכי נמי הווי ילפינן כל תגלחת מטומאה דלאחר מלאת לסתירת שלוש יום כמו בטומאה, דבעינן שבעת תגלחת גידול שער של שלוש יום, כי גלחוהו נמי אחר מלאת יהיה סותר שלוש יום, ולא הוה סגי במה ששיירו בו כדי לכוף ראשו לעיקרו, אלא אם כן שיירו בו מה שראוי ליגדל בשלושים יום, ולכך אוקמינן דוקא כרבי אליעזר.

^ב ושמה יש לומר, דמדודו כאן אחר מלאת שהביא קרבנו דאינו סותר כלום. ודוקא לרבי אליעזר דאמר תגלחת מעכבא, אם גלחוהו לסטים, ולא שיירו בו כדי לכוף סותר שבעה יום, כדי לחזור ולגלח ולהביא קרבנותיו. אבל לרבנן, דאמרי דתגלחת דאחר מלאת לא מעכבא, אינו סותר כלום, ומותר לשתות יין מיד אחר שהביא קרבנותיו, ונהי דלרבנן נמי טעון תגלחת למצוה, וצריך להמתין שבעה ימים, מיהו לישנא דאינו סותר משמע דאם לא שיירו בעיא סתירה, שיש שום איסור מכת נזירות עליו או שאסור לשתות ביין או לשום דבר אחר כל כמה דלא חזר וגילח, ולרבנן לא הוי שום איסור עליו. [תוס']

הסתם על ידי שהשער גדל ויוצא מעיקרו הן מתרחקות מהראש עימו. **ודחו ראיה זו** ואמרו, שאפשר שמה שהכניס המתות מתרחקות מהראש משום שהן מתות ואין להן כח אחיזה בשער ולכן הן נתלשות ממקומן ומתרחקות מעיקרי השער אף על פי שהשער עצמו אינו יוצא.

שוב אמרו להביא ראיה שהשער גדל מעיקרו, מבלורית שמניחים הנוכרים בראשיהם לשם עבודה זרה, שהם מגלחים כל הראש סביב סביב, ומניחים שער באמצע, ואת השער הזה הם גודלים, כלומר קולעים אותו כצמה, ולאחר זמן, שהוא גדל והולך, מה שסמוך לראש אינו מהודק כבתחילה, ואם כן בוודאי מעיקרו השער גדל, ומאחר שנוסף שער סמוך לראש, הקליעה אינה סמוכה לראש, ואינה מהודקת, אבל אם היה הגידול בקצה השער, למה הקליעה הסמוכה לראש רפויה. **ודחו ראיה זו** ואמרו, שאפשר שמה שהקליעה הסמוכה לראש נעשית רפויה, לא משום גידול השער הוא, אלא על ידי שהם שוכבים עליה היא נרפית, אבל גידול השער הוא בקצהו.

ומסקנת הגמרא, שיש להביא ראיה לכך שהשער גדל מעיקרו, ממה שאנו רואים שכשנותנים צבע אדום על צמר הבהמה לסימן, [כגון כשמעשרים בהמות ונותנים מעט צבע על העשירי], וכן כשהזקנים צובעים זקניהם הלבנים, **לאחר זמן עקרי השערות חוזרים לצבע הראשון**, ועל כרחק הטעם לכך, **משום שמשם השער גדל ויוצא**.

ואם כן, נזיר שגילחוהו לסטים, אף על פי שהשאירו בו שערות כדי לכוף ראשן לעיקרו, אינו יוצא ידי תגלחת מצווה בגילוחו, ועליו להמתין עד שיהיו לו שערות של שלוש יום, כפי שנתבאר לעיל.

נזיר שגילחוהו אחר מלאת ימי נזירותו

נתבאר, שנזיר שגילח או גלחוהו לסטים קודם השלמת נזירותו, לא יגלח תגלחת של סוף נזירותו, עד שיהיה לו גידול שער של שלוש יום לכל הפחות.

ולדעת חכמים, כן הדין, בין אם גלחוהו קודם שנשלמו ימי נזירותו, ובין אם גלחוהו אחר שנשלמו ימי נזירותו, בכל אופן, **ימתין עד שיהיו לו שערות של שלוש יום**, ורק אז יוכל לגלחת תגלחת של מצווה ולהביא קרבנותיו.

ולדעת רבי אליעזר, כן הדין כשגילחוהו בתוך ימי נזירותו, אבל כשגילחוהו אחר מלאת ימי נזירותו, [ביום שלוש יום], אינו צריך להמתין שלוש יום כדי לגלח תגלחת של מצווה, **ודי לו שיגדל שער שבעה ימים**, ויוכל לגלחנו תגלחת מצווה, ולהביא קרבנותיו, והוא הדין אם כשגילחוהו השאירו בכל שערותיו כדי לכוף ראש השער לעיקרו שהוא השיער שגדל בשבעה ימים מאחר שיש לו שערות בשיעור כזה יוכל לגלח מיד תגלחת של מצווה.

וטעמו של רבי אליעזר, כי אמר שיש להשוות סתירת נזירות שעל ידי תגלחת, לסתירת נזירות שעל ידי טומאה, וכשם שעל ידי טומאה, דווקא כשנטמא תוך ימי נזירותו, סותר את הנזירות, אבל נטמא ביום מלאת, אינו סותר, אלא ממתין שבעה ימים להיטהר, ומגלח ומביא קרבנותיו. כך על ידי תגלחת, דווקא כשגילחוהו תוך ימי נזירותו, סותר שלוש יום עד שיגדל שער גידול של שלוש יום, אבל גלחוהו ביום מלאת, אינו סותר שלוש יום, אלא ממתין שבעה ימים, שיהיו לו שערות בשיעור חשוב קצת, ומגלח ומביא קרבנותיו.

תגלחת מצוה של נזיר בתער

המצורע, לאחר שנרפא מצרעתו, מביא שתי צפורים ומגלח, ומונה שבעה ימים, ומגלח שנית, כמו שנאמר "וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֶת גִּבְתוֹ וְעֵינָיו וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ יִגְלַח וְכַפֵּס אֶת בְּגָדָיו וְרִחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמֵי־מִיָּה וַיִּקְרָא יוֹד ט", ובהמשך יתבאר בעזה"י, שתגלחת זו של מצורע היא בתער.

והנה תגלחת זו של מצורע, חמורה מתגלחת מצווה של נזיר, שהנזיר מגלח רק את ראשו, והמצורע מגלח את כל שעריו. ומאחר שתגלחת מצורע חמורה מתגלחת נזיר, אין לנו ללמוד מתגלחת מצורע, שהיא בתער, שגם תגלחת נזיר היא בתער, [שאינו דנין קל מחמור להחמיר עליו, אלא להקל עליו].

דף מ'

ואמרו, שענין זה, שתגלחת מצווה של נזיר היא בתער, למד ממה שנאמר באיסורו "תער לא יעבר על ראשו", שכן לא היה הכתוב צריך לומר "תער", שהרי כל המעבירים אסורים, כפי שנתבאר לעיל, והיה יכול לומר "משחית לא יעבר על ראשו", והסיבה שנאמר בפירוש "תער", לומר, אם אינו ענין לגופו, לאיסור תגלחת של נזיר, תנהו ענין למצוות תגלחתו של סוף נזירותו, שתהא בתער ולא בדבר אחר.

ורבי אמר, שהכתוב "תער" נצרך לגופו ללמד שזו המגלח בתער עובר בשני לאוין, (א) גילוח בתער (ב) גילוח בדבר המשחית^א, ואף על פי שהכתוב "תער" נצרך לגופו, עדיין יש ללמוד ממצוה שתגלחת מצווה של סוף הנזירות היא בתער, שכן היא משמעות הכתוב, "תער לא יעבר על ראשו עד מלאת הימים", כלומר עד מלאת ימיו לא יגלח בתער אבל במלאת ימיו, כשיבוא לגלח תגלחת של מצוה, יגלח בתער^ב.

שיעורי תגלחת האמורים בנזיר

רב חסדא לימד, שלושה שיעורים בדיני תגלחת של נזיר, וכולן הן הלכה בנזיר שלא מצינו בהן טעם.

א. ללקות באחת. כלומר, איסור תגלחת האמור בנזיר בימי נזירותו, "תער לא יעבר על ראשו", הוא אפילו בשערה אחת, ולפיכך, נזיר שהתרו בו שלא יגלח שעריו, וגילח אפילו שיערה אחת, לוקה על כך. ודין זה אמור כשגילח את השערה הזו בתער או כעין תער, שעוקר השער, ומשחיתו מעיקרו.

ב. לעכב בשתיים. כלומר מצוות תגלחת האמורה נזיר בסוף ימי נזירותו, "וְיִגְלַח הַנְּזִיר פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נְזָרוֹ" (במדבר ו' י"ח), היא שיגלח את כל שערות ראשו, ולא ישאר בהן אפילו שתי שערות, ואם שייר שתי שערות, לא עלתה לו תגלחת למצווה.

ג. לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו. כלומר, כבר נתבאר, שזו שגילחו שעריו

^א דהלאו קאי אתער וקאי נמי אשאר מעבירין, והוי כאילו כתב "תער לא" "לא יעבור" דאותו לשון קאי לפניו ולאחריו. [תוס'].

^ב והשתא נפקי תרווייהו מתער, דאי לא נכתב תער אלא לתגלחת מצוה, כדקאמר תנא קמא, אם כן לכתביה לתער בפירוש גבי תגלחת של מצוה, למאי הילכתא כתבו גבי איסורא, לומר לך שלוקה שתיים, ואם כוליה להכי הוא דאתא, אמאי סמיך "עד מלאת" אל "תער לא יעבור", אלא רצה לומר, עד מלאת לא יעבור תער, הא לאחר מלאת לא יעבר שער ראשו אלא בתער. [תוס'].

בתוך שלושים יום אחרונים של נזירותו, [אפילו לא גילחו אותם כעין תער, אלא קיצרו אותם עד שאין בהם שיעור גדילה של שלושים יום], ממתין שיגדלו שערותיו, עד שיהיה בהן שיעור גדילה של שלושים יום, שאין תגלחת מצווה של נזיר, אלא בשער של שלושים יום, ולענין זה, דווקא אם גילחו רוב שערותיו, עליו להמתין שיגדלו השערות הללו שלושים יום, אבל אם לא גילחו רוב שערותיו, די לו באותן שערות שלא גילחו, שיש בהן גידול של שלושים יום, ואינו צריך להמתין עד שיגדלו גם שאר השערות שלושים יום. ובדין זה נחלקו חכמים בברייתא, הדברים הנ"ל הם כדעת תנא קמא בברייתא, ורבי שמעון בן יהודה חולק ואומר משום רבי שמעון, שכשם ששתי שערות מעכבות בו, כך שתי שערות סותרות בו, ואם גלח אפילו שתי שערות תוך ימי נזירותו, סותר, וממתין אותן עד שיגדלו שתי שערות כשיעור גדילה של שלושים יום.

שלושה תגלחות של מצווה

שנינו במסכת נגעים, שלושה מגלחים, ותגלחתן מצווה, כלומר שלושה נאמרה בהן תגלחת שערות, והמצווה היא בתגלחת דווקא, על ידי גזיזת השערות, ולא על ידי סם, המנשיר את השער שלא בצורה של תגלחת^א. ואלו הן:

א. נזיר. שנאמר בו "וְיִגְלַח הַנְּזִיר פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נְזָרוֹ וְיִלְקַח אֶת שְׂעָרָא נְזָרוֹ וְיִתֵּן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים" (במדבר ו' י"ח).

ב. מצורע. שנאמר בו "וְכַפֵּס הַמַּשְׁחֵה אֶת בְּגָדָיו יִגְלַח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ וְרִחַץ בְּמֵי־מִיָּה וַיִּקְרָא יוֹד ט".

ג. הלויים. שנאמר בהם "קח את הלויים מתוך בני ישראל וטרחת אתם. וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל כָּל בְּשָׂרָם וְכַבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וְהִסְהָרוּ" (במדבר ח' ו' י"ז).

ושלושה אלו, אם גילחו שלא בתער, או ששיירו שתי שערות, לא עשו ולא כלום.

איסור השחתת פאות הזקן

שני כתובים נאמרו בענין איסור השחתת פאות הזקן. לכל ישראל נאמר, "לא תקפוי פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנכם" (ויקרא י"ט כ"ז). ולכהנים נאמר גם "לא יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרשית" (ויקרא כ"א ה). ונחלקו חכמים באיזה אופן אסרה תורה דבר זה.

לדעת תנא קמא, בין כהנים ובין כל ישראל, אינם חייבים אלא על השחתת הזקן בתער. שכן לכהנים נאמר האיסור בלשון גילוח, "וּפְאֹת זְקָנְךָ לֹא יִגְלַחוּ", להוציא מלקט ורהיטני, שאף שהם משחיתים את השער מהשוש, מכל מקום אין זה דרך גילוח, ואינו בכלל האיסור, ולכל ישראל נאמר לשון השחתה "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֹת זְקָנְךָ", להוציא מספרים, שאף שהם דרך גילוח, אינם משחיתים השער, ואינם בכלל האיסור. ולמדו חכמים גזרה שווה "פאה" "פאה", לתת את האמור בזה ואת האמור בזה בזה, ומכאן שאלו ואלו

^א ותימה, דהא מסיפא שמעינן לה בהדיא, דהא קתני סיפא וכולן שגילחו שלא בתער לא עשו ולא כלום. וצריך לומר, דאי מההיא, הוה אמינא מאי שלא בתער, שלא כעין תער, ואפילו סך נשא נמי. [תוס'].

^ב "יקרח" כתיב.

מותר איסור השחתת הזקן. ומתוך שאמרה תורה בפירוש שיגלח זקנו, על כרחך למדה שחובה עליו לגלח בתער.¹

דף מ"א

ועוד תירצו, שעל כרחך, אם המצורע היה יוצא בתגלחת במלקט ורהיטני, לא היה מותר לו לגלח בתער, שאין עשה דוחה לא תעשה, אלא כשאי אפשר לקיימו באופן אחר, [כמאמר רבי שמעון בן לקיש, כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים את שניהם, מוטב, ואם לאו, יבא עשה וידחה את לא תעשה], ואם היה יכול לגלח באופן שאין בו איסור, היה לו לגלח כן, ולא בתער, ואם אמרה תורה שיגלח בתער, על כרחך רק באופן הזה יוצא ידי תגלחתו.

אכן לדעת רבי אליעזר, איסור השחתת זקן הוא גם במלקט ורהיטני, ואם כן אפשר שזהו האופן של תגלחת המצורע שהוצרך הכתוב להתיר, ואין לנו ללמוד מכאן שתגלחת מצורע בתער. ולהלן יתבאר בעזה"י, מהיכן למד רבי אליעזר שתגלחת מצורע בתער.

ובדף מ' ביארו, שאין לומר שדין תגלחתו של מצורע למד בבנין אב מדין תגלחת לויים, כלומר מאחר שמצינו שהמצורע טעון תגלחת כמו הלויים, מעתה כשם שהלויים תגלחתם בתער, כך גם המצורע תגלחתו בתער. והסיבה שאין לומר כן, כי יש לדחות זאת, ולומר, שאפשר שדווקא הלויים, שהיתה בהן מצווה נוספת, שהיו טעונים תנופה בגופם, כמו שנאמר, "וְהִנִּיף אֶהְרֹן אֶת הַלֵּיָם תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' מֵאֵת גִּבִּי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה לְעֵבֶד אֶת עֲבֹדַת ה'" (במדבר ח' י"א), הצריכה בהם תורה תגלחת גמורה בתער, אבל המצורע, שלא נאמרה בו תנופה בגופו [אלא בקרבנו], גם תגלחתו קלה, ודי לו בגילוח בזוג [=מספרים].

עוד ביארו שם, שאין לומר שדין תגלחתו של מצורע למד בבנין אב מדין תגלחת נוזר, כלומר מאחר שמצינו שהמצורע טעון תגלחת כמו הנוזר, מעתה כשם שהנוזר תגלחתו בתער, כך גם המצורע תגלחתו בתער. והסיבה שאין לומר כן, כי יש לדחות זאת, ולומר, שאפשר שדווקא הנוזר, שקרבנו גדול שהוא טעון לחם, הצריכה בו תורה תגלחת גמורה בתער, אבל המצורע, שאין קרבנו טעון לחם, גם תגלחתו קלה, ודי לו בגילוח בזוג [=מספרים].

עוד רצו לומר שם, שדין תגלחתו של מצורע למד בבנין אב מהצד השווה של נוזר ולויים, שאין בו לא חומרא של תנופה בגופו שכן הנוזר אינו טעון תנופה

אינם אסורים אלא בגילוח של השחתה וזהו תער בלבד.

ולדעת רבי אליעזר, חייבים אף על השחתת הזקן במלקט² או ברהיטני³.

מנין שתגלחת המצורע בתער

נתבאר, ששלושה תגלחתם בתער, נוזר מצורע ולוויים. והנה אצל הנוזר הדבר למד ממה שנאמר באיסור תגלחתו "תער", [ואם אינו ענין לאיסור תגלחת, תנהו ענין למצוות תגלחת, כדרשת תנא קמא בברייתא לעיל], או ממה שנאמר בו, "תער לא יעבר על ראשו עד מלאות הימים" [אבל במלאת הימים יגלח בתער, כדרשת רבי ברייתא לעיל]. ואצל לויים הדבר מפורש בכתוב, "וְהִעֲבִירוּ תַעַר עַל כָּל בְּשָׂרָם". אבל אצל המצורע, לא נתפרש בכתוב שתגלחתו בתער.

והנה לדעת חכמים, האומרים, שלא אסרה תורה השחתת זקן אלא בתער, ענין זה שהמצורע מגלח בתער, למדוהו ממה שנאמר בו בפירוש שעליו לגלח את זקנו, "וְהִנֵּה בְיָוִם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתוֹ עֵינָיו וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ יִגְלַח וְכִבֵּס אֶת גְּבֻדוֹ וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר" (ויקרא י"ד ט'), שלא היה הכתוב צריך לפרש זאת, אלא ללמד, שאף על פי שולא צרעתו היה אסור לגלח את הזקן, [משום איסור השחתת הזקן, וכשהוא כהן גם משום איסור גילוח זקן], עכשיו שהוא מצורע הוא מגלח, [שעשה של תגלחת מצורע, דוחה איסור לא תעשה של תגלחת הזקן, ומצוות עשה של קדושים יהיו האמורה לכהנים], ואם כן מתוך כך שהוצרכה תורה ללמד היתר מיוחד בגילוח זקנו של מצורע, על כרחך הגילוח האמור בו הוא הגילוח האסור לשאר בני אדם, כלומר גילוח בתער, ומכאן שתגלחת הנוזר היא בתער.⁴

והקשו על הדברים הללו, הלא לכאורה אין מכאן ראייה שהמצורע חייב לגלח בתער, אלא שהותר לו לגלח בתער, אבל אפשר שהוא יוצא ידי חובה גם במלקט ורהיטני.⁵

ותירצו שעל כרחך בא הכתוב ללמד, שחובה על המצורע לגלח בתער, שאם היה הדבר רשות בלבד, לא היה צריך ללמד כלל שמוותר לו לגלח בתער, והיינו למדים זאת בקל וחומר, שכן אם תגלחת נוזר, שעשה איסור בנוזרתו, התירה לו תורה איסור הקפה, כל שכן מצורע, שאין בידו אלא מצוות תגלחת, שיהיה

¹ כלי העשוי כעין מלקחים, ללקט את השער. [רע"ב].

² הוא מעצד בלשון מקרא. כלי שבו מחליק חרש עצים פני הלוח. [רע"ב].

³ ואף על פי שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה בעלמא, הכא דחי, כדאמר בריש יבמות, דהאי לאו ועשה שאינו שוה בכל הוא, הדשחתת זקן אינו בנשים, כדאמר פרק קמא דקדושין. [] ואם תאמר ודלמא אתי למישירי לאו גרידא דלא תשחית פאת זקן. (א) ויש לומר, דמסתברא דאיכא למימר קרא סתמא כתיב בין בישראל בין ככהנים. (ב) ועוד יש לומר והוא העיקר, דעל כרחך לרבנן ללאו גרידא דישאל לא איצטרך קרא, דנפקא להו מראשו, דחיי עשה דמצורע לאו דהקפה, דסבירא להו דהקפת כל הראש שמה הקפה, כדאיתא בסמוך, אם כן זקנו לא איצטרך קרא אלא לכהנים, ולאשמועינן דעשה דמצורע דחי לאו ועשה דהשחתת זקן הכהנים. [תוס'].]

⁴ ואין להקשות, לפי מה שמסקינן, דיליף מצורע מקרא אחרינא שלא בנוזר, דהיינו בזקנו דבסמוך, לייתי נוזר במה במה מצינו. דאיכא למיפרך, שכן אינו בשאלה, או שכן שכל גופו טעון תגלחת. [תוס'].]

⁵ וקרא דזקנו אתא לאשמועינן, דאם בא לגלח בתער, הרשות בידו, דאף על גב שהוא מוזהר עליו בעלמא בפאה דזקן, הכא שרי, ולא מיחייב. [תוס'].]

⁶ ואפילו נוזר טהור חוטא קצת ... ועוד דמנוזר טמא קא יליף ... [תוס'].]

¹ ואי קשה, מה לנוזר שכן קרבנו טעון לחם, כדפרך לעיל. ויש לומר דלא דמי, דודאי לעיל, דבעינן להטעין תער למצורע, ולא שאר משחיתים, פריך שפיר, דמשום הכי בנוזר דין הוא שיהא טעון תער לתגלחתו, שכמו כן חומרא אחרת יש בו, שקרבנו טעון לחם, אבל הכא, דלא בעינן למילף להטעין תער במצורע מתגלחת דנוזר, רק שהרשות יהיה בידו להעבירו בתער כמו בשאר משחיתין, לא שייכא כלל ההיא פירכא, דלא בעינן למילף חומרא מנוזר. [] אלא מכל מקום תימה הוא, והא דחך סוגיא לרבנן והרי מוכח דלרבנן פשיטא להו תער בתגלחת דמצורע מקמי דידעינן ליה בנוזר דקאמר בברייתא דלעיל ללמדו ממצורע אי אפשר כו', אלמא במצורע פשיטא להו לרבנן דטעון תער לתגלחתו בלא נוזר, והכא אי לאו קל וחומר דמנוזר לא אתי להו תער במצורע. ויש לומר דאפילו לא קים לן דמצות נוזר בתער, מכל מקום שפיר ילפינן קל וחומר מנוזר דחיי תגלחת דידיה פיאות דהקפת הראש, דאיכא בהו לאו במקיף במספרים, כדמשמע בסמוך, מצורע לא כל שכן שיהא מותר לגלח אף בתער, וידחה לאו דהשחתת זקן, אלא על כרחך קרא דזקנו אתא להטעין תער ולא משחיתים אחרים. [תוס'].]

² הוה מצי למפרך דכהן מצורע לא אתי, שכן ריבה הכתוב בהן מצות יתירות, וכי האי גוונא פריך בכל דוכתי, ולכך לא ילדיח עשה דמצורע לאו דכהנים. ועוד מה לנוזר שכן לאו גרידא, דחיי לאו דהקפה, תאמר בכהנים דאיכא לאו ועשה, לאו דהשחתת זקן, ועשה דקדושים. לכן נראה דעיקר אפירכא אחרונה סמך, דפריך מרבי שמעון בן לקיש. [תוס'].]

ולדעת חכמים, הסיבה שפירש הכתוב שהמצורע מגלח את ראשו, ללמד דבר אחר, והוא, שאף על פי שכל אדם אסורים להקיף פאת ראשם, [אף שלא בתער], כמו שנאמר "לא תקפו פאת ראשך" (ויקרא י"ט כ"ז) מצוות תגלחתו של מצורע דוחה איסור זה, והמצורע מגלח כל ראשו.

והוצרכו שני הכתובים הללו במצורע, "את ראשו ואת זקנו", האחד ללמד שמצוות תגלחת נזיר דוחה איסור הקפת הראש, והאחד ללמד שמצוות תגלחת נזיר דוחה איסור השחתת הזקן, ולא היה די באחד מהכתובים הללו, ללמד שמצוות תגלחת מצורע דוחה את אחד מהאיסורים הללו, וילמד חבירו ממנו.

שאם היה הכתוב מלמד רק שמצוות תגלחת מצורע דוחה איסור השחתת זקן, היינו אומרים, שרק איסור זה הוצרכה תורה להתיר, אבל איסור הקפת הראש לא הוצרכה להתיר, כי לא אסרה תורה אלא את המקיף את הפאות בלבד, אבל המגלח כל ראשו, אינו עובר באיסור זה¹, אבל עכשיו שלימדה תורה, שהותר המצורע גם באיסור הקפת הראש, למדנו שגם באופן שמגלח את כל ראשו כמו מצורע, יש בכך איסור הקפת פאות הראש, ומכאן שהקפת כל הראש היא בכלל האיסור [=הקפת כל הראש שמה הקפה].

ואם היה הכתוב מלמד רק שמצוות תגלחת מצורע דוחה איסור הקפת הראש, אמנם היינו למדים שהקפת כל הראש גם כן אסורה וכמו כן היינו למדים שמצוות תגלחת מצורע דוחה איסורי הקפת הראש והשחתת הזקן אבל לא היינו יודעים שמצוות תגלחתו של מצורע בתער, אבל עכשיו שלימדה תורה, שהותר המצורע גם באיסור השחתת הזקן, למדנו שתגלחת המצורע היא בתער, שאם אינה בתער לא היה בה דחיה לשום איסור ולא היה הכתוב צריך לפרשה².

איסור הקפת פאות הראש

כתבו התוס', שמשמע בסוגינתנו, שאיסור הקפת פאות הראש הוא אף שלא בתער, וכן משמע בתורת כהנים, שאמרו, שיש באיסור זקן מה שאין כן בראש, ובאיסור ראש מה שאין כן בזקן, שהראש אסור במספרים, והזקן מותר, הרי שאיסור הקפת הראש הוא

¹ דעיקר איסור הקפה, דכתיב, "לא תקיפו פאת" הוא אמינא היינו דוקא כשנוטל הפאות לבד, כדאמר בעלמא, איזו היא הקפה זה, המשוער צדעו לאחורי אזנו ופדחתו, פירוש, צידעא הוא השער הרבה גדול סמוך לאזניים, ומאחורי אזניו חלק הוא, ואין שם שער, וכן פדחתו אין שער, וכשנוטל אותם שבצדעו דהיינו פאת הראש, ויהיה חלק בלא שער נמצא שהוא שוח לאחורי אזניו ופדחתו, ובהא כולי עלמא מודו שהוא בלאו, ופליגי במגלח כל הראש וגם הפאות, דאיכא למאן דאמר שמה הקפה, ואיכא למאן דאמר לא שמה הקפה. [תוס'].

² ואי קשיא לרבנן, היכא דהוא נזיר ומצורע, דאיכא בראשו דנזיר תרי לאוין ועשה, לאו דתער לא יעבור, ועשה דגידול פרע, ולא דהקפה, מנא להו לרבנן דחיי עשה דגילוח דמצורע לכל הנהו. וצריך לומר, הכל נפקא להו מראשו, דמקרא מלא דבר הכתוב, לא שנה הוא נזיר, ולא שנה אינו נזיר. ועוד כיון דגלי לן בזקנו דחיי עשה דגילוח לאו ועשה דכנהים לאו דהשחתת זקן ועשה דקדושים יהיו, הוא הדין שיחיה שני לאוין ועשה, דאין סברא להם לחלק בין לאו אחד לשני לאוין ... ואף על גב דלאו ועשה דכנהים אינו שוח בכל, הכי נמי לאו ועשה דנזיר ולא דהקפה אינו שוח בכל, אלא בנירין ואנשים. ומיהו לקמן בפרק שני נזירים חשיב לאו דנזיר שוח בכל, ועבד צריכותא דנזיר מכהנים לא אתי, שכן אינו שוח בכל, וכנהים מנויר לא אתי, שכן ישנו בשאלה. [] ואם תאמר, לרבי אליעזר, כיון דמוקי ראשו לראשו דנזיר, ולמימר דעשה דגילוח דחיי לאו דתער לא יעבור וגם עשה דגידול פרע, מאי איצטריך תו זקנו לרבי אליעזר דעשה דגילוח דחיי לאו דכנהים דהשחתת זקן ועשה דקדושים יהיו, תיפוק ליה מראשו. ויש לומר, דאיכא למיפרך, מה לראשו דנזיר, שכן ישנו בשאלה. ועוד מה לכהנים שכן ריבה בהן הכתוב מצוות יתירות, ולכך לא ידחה עשה דגילוח לאו ועשה דכנהים. וכי תימא לכתוב זקנו ולשתוק מראשו, ראשו איצטריך לרבי אליעזר לאגמורי לן דמצוות גילוח דמצורע הוי דוקא בתער ולא בשאר משחיתים כדאמר לעיל. [תוס'].

בגופו ולא חומרא שקרבנו טעון לחם שכן קרבן הלויים אינו טעון לחם. אולם רבא מברניש הקשה גם על הלימוד הזה, כי יש לדחות, ולומר, שאפשר שדווקא נזיר ולויים שלא מצינו בהם שהקלה תורה על הדל יותר מהעשיר, הצריכה בהם תורה תגלחת גמורה בתער, אבל המצורע, שהקלה בו תורה על הדל להביא קרבן קל, גם תגלחתו קלה, ודי לו בגילוח בזוג [=מספרים].

ומסקנת הסוגיה, שלדעת רבי אלעזר, ענין זה שתגלחת מצורע בתער למדוהו ממה שנאמר בו בפירוש שעליו לגלח את ראשו, "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת קל שערו יגלח ויכס את גגדיו ורחץ את גשרו במים וטהרו" (ויקרא י"ד ט), שלא היה הכתוב צריך לפרש זאת, אלא ללמד, שאף על פי שלולא צרעתו היה אסור לגלח את ראשו, כגון שהיה נזיר האסור בתגלחת הראש³, עכשיו שהוא מצורע, אף על פי שהוא גם נזיר, הוא מגלח את ראשו, [שעשה של תגלחת מצורע, דוחה איסור לא תעשה של תגלחת נזיר], ואם כן מתוך כך שהוצרכה תורה ללמד היתר מיוחד בגילוח ראשו של מצורע, על כרחך הגילוח האמור בו הוא הגילוח האסור לנזיר, וכבר נתבאר שהגילוח האסור לנזיר הוא בתער⁴, ומכאן שהתגלחת שנאמרה למצורע, היא גם כן בתער.

והקשו על הדברים הללו, הלא לכאורה אין מכאן ראייה שהמצורע חייב לגלח בתער, אלא שהותר לו לגלח בתער, אבל אפשר שהוא יוצא ידי חובה גם במלקט ורהיטני. ותיצו כמו שנתבאר לעיל⁵, שאם המצורע היה יוצא בתגלחת במלקט ורהיטני, לא היה מותר לו לגלח בתער, שאין עשה דוחה לא תעשה, אלא כשאי אפשר לקיימו באופן אחר.

תגלחת מצורע דוחה איסור הקפת הראש

נתבאר, שנחלקו חכמים ורבי אליעזר מניין יש ללמוד שתגלחת מצורע בתער. לדעת חכמים, יש ללמוד זאת ממה שהוצרך הכתוב לפרש שהמצורע מגלח את זקנו, לומר שאפילו הוא כהן האסור להשחית זקנו בתער, מצוה תגלחת זקנו של מצורע דוחה את האיסור, כי המצווה היא לגלח בתער. ולדעת רבי אליעזר, יש ללמוד זאת ממה שהוצרך הכתוב לפרש שהמצורע מגלח את ראשו, לומר שאפילו הוא נזיר האסור לגלח את ראשו בתער, מצוות תגלחת הראש של מצורע דוחה איסור הקפת הראש של הנזיר, כי המצווה היא לגלח בתער.

³ והאי דלא מוקי רבי אליעזר "ראשו", בראשו דכל אדם, ולא בניזיר, ולמדחי לאו דהקפה גרידא. (א) אי משום דסבירא ליה הקפת כל הראש לא שמה הקפה. (ב) אי משום דעשה דחיי לא תעשה גרידא נפקא לרבי אליעזר מגדילים, כדבסמוך, אם כן ראשו לא איצטריך אלא לראשו דנזיר, אף על גב דאיכא לאו דתער לא יעבור, ועשה דגדל פרע, דחיי להו עשה דוגילח מיתורא דראשו דכתב במצורע. [תוס].

⁴ דסבירא ליה לרבי אליעזר דנזיר, לא לקי אלא בתער דוקא, כרבי יונתן דלעיל, הילכך מידי דאסור בניזיר, דהיינו תער, הטעין לגבי מצורע, דאי על שאר מעבירין נמי לילקי בניזיר, אכתי לא ידעינן תער במצורע, דאיכא למימר קרא דראשו לשאר מעבירין. [תוס].

⁵ וקצת קשה, אמאי לא מסיק נמי הכא לשינויא קמא דלעיל, לשתוק קרא מיניה, ואנא אמינא ומה נזיר דאיסורא קעביד כו' ... ויש לומר, דהכא איכא למימר דשאני נזיר, דליכא אלא חד לאו דהקפת ראש, ולכך דחיי ליה תגלחתו דנזיר, אבל נזיר מצורע, אית ביה תרין לאוין, לאו דנזיר דתער לא יעבור, ולא דהקפת הראש, ולכך לא ידחה עשה דמצורע להנך תרי לאוין, ועוד עשה דגידול פרע. ועוד תירץ הר"ם דלמאי דבעי למימר פרק ב' נזירין, אחך ברייתא דראשו, דהקפת כל הראש לא שמה הקפה, אפילו חד איסורא ליכא בניזיר במקיף פאת הראש, וליכא למימר קל וחומר מנזיר, דהתם ליכא תו שום דחיה. [תוס].

דף מ"ב

מנין שבתגלחת הנזיר אפילו שתי שערות מעכבות

בדף מ' כבר נתבאר, ששלושה שנאמרה בהן מצוות תגלחת, נזיר ומצורע ולויים, יש להם לגלח כל שערותיהם, ואם נשארו אפילו שתי שערות שלא גילחו לא עשו ולא כלום.

וענין זה, שאפילו שתי שערות מעכבות את התגלחת של הנזיר, מבואר בכתוב, שכן מתחילה כבר נאמר "וְגַלַּח רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם שְׁתֵּי שַׁעֲרָתָיו" (במדבר ו' ט), לומר, שהנזיר טעון גילוח, ואם כן, למה חזר ואמר שוב "בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יְגַלְחוּנוּ"? ללמד, שצריך תגלחת שלמה, שלא שייר בה כלום.

והקשה רבי יוסי ברבי חנינא, הלא הכתוב הזה, המלמד שהנזיר צריך לגלח כל שערותיו, נאמר בתגלחת נזיר טמא אחר טהרתו, ולא בתגלחת של סוף הנזירות, ומנין לנו שגם בתגלחת של סוף הנזירות אפילו שתי שערות מעכבות.

ובמערבא שחקו על שאלתו [=מחכו עלה במערבא], שכן דיני תגלחת נזיר טהור ודיני תגלחת נזיר טמא למדים זה מזה, שהרי ענין זה שתגלחת נזיר טמא בתער, למד ממה שנאמר כן בתגלחת נזיר טהור, וכמו כן יש לנו ללמוד, שכשם ששתי שערות מעכבות תגלחת נזיר טמא, כך הן מעכבות תגלחת נזיר טהור.

רובו ככולו

נתבאר שמתוך כך שכפל הכתוב דין תגלחתו של נזיר למדנו שלא די בתגלחת רוב שעריו וצריך תגלחת שלמה של כל שעריו.

ואמר רב אחא בריה דרב איקא, מתוך כך שהוצרכה תורה ללמד בפירוש, [על ידי כפילת הכתוב], שאינו יוצא ידי תגלחת ברוב שעריו, עד שיגלח כל שעריו, למדנו, שבשאר מקומות שלא הצריכה תורה בפירוש עשיית הכל, די בעשיית הרוב, ומכאן שבכל התורה כולה רובו של הדבר ככולו.

ואומר הר"ם, אף שלמדנו כאן, שבכל דיני התורה רובו ככולו, לענין השחת פאות הראש והזקן מבואר במסכת שבת, שהאיסור גם בפחות מרובו, שכן מבואר שם, שבהשחת מלא פי הזוג חייב, והטעם לכך, כי לשון "פאת" משמע מעט.

לגלח כל שערותיו או שיהיה מגולח כל שערותיו

נתבאר, שנזיר שגילח כל שעריו, ושייר שתי שערות, לא עשה כלום, עד שיגלח גם אותן [או אחת מהן].

ונסתפק אביי, מה הדין כשמתחילה גילח כל שעריו חוץ משתי שערות, והמתין עד שיצמחו שערות ראשו, וחזר וגילח אותן שתי שערות שלא גילח

בכל מראשו וזקנו, והכא פשיטא לרבנן דדחי בלא גדילים. והשתא ניחא, דסוגיא דשמעתין דיבמות, דבעי למימר דאיצטרך קרא לראשו, דהקפת ראש שמה הקפה, ולהכי ליכא לאוכוחי דעשה דוחה לא תעשה, באם אינו ענין, כמו ריש סוגיא דפרק שני נזירין, והכא סבר הקפת כל הראש שמה הקפה מסברא. [תוס'].

¹ בפרק קמא דסנהדרין אמר, מחכו עלה במערבא, היינו רבי יוסי ברבי חנינא. וקשה דהכא אשכחן מחכו על דבריו. [תוס'].

אף במספרים שלא בתער¹. ומה ששינו בתוספתא, בענין איסור הקפה, חייב שתיים, אחת לצידעא מכאן ואחת לצידעא מכאן, ואינו חייב עד שיקיפנו בתער, היינו כעין תער. וכן מבואר במסכת מכות, שמשוה צידעיו לאחורי אזנו ופדחתו אסור כעין תער.

אכן צריך לזוהר שלא ליטול פאת הראש אפילו במספרים, שגם באופן הזה הדבר נחשב כעין תער, וכן נהגו העולם כשמגלחים התינוקות לשייר בצדעיהן הרבה שערות.

מנין שאיסור עשה דוחה איסור לא תעשה

נתבאר, שלדעת חכמים, הכתוב "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יְגַלַּח ... אֶת רֹאשׁוֹ" האמור במצורע, מלמד, שמצוות תגלחת מצורע דוחה איסור לא תעשה של הקפת הראש, ומכאן יש ללמוד, שכן הדין בכל התורה כולה, שמצוות עשה דוחה איסור לא תעשה.

אמנם לדעת רבי אליעזר, הכתוב הזה מלמד, שתגלחת מצורע בתער, שכן הוא בא ללמד, שגם מצורע שהוא נזיר, ואסור לגלח את ראשו בתער מחמת נזירותו, לצורך תגלחת צרעתו הוא מגלח ראשו בתער. ואם כן, לדעת רבי אליעזר, הכתוב הזה מלמד שמצוות עשה של תגלחת מצורע, דוחה איסור לא תעשה ועשה של תגלחת נזיר, שאינם שווים בכל, אבל ענין זה שמצוות עשה דוחה איסור לא תעשה השווה בכל, למד מכתוב אחר².

ואמרו, שלדעת רבי אליעזר, ענין זה שמצוות עשה דוחה איסור לא תעשה, למד ממה שהסמיך הכתוב מצוות ציצית לאיסור כלאים, "לֹא תִלְבַּשׁ שְׂעִטָּנָה עִמָּךְ וּפְשִׁתִּים יַחְדָּו. גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע פְּנֵיפוֹת פְּסוּתֶיךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה בָהֶם" (דברים כ"ב י"א-י"ב), ללמד, שאף שבגד כלאים אסור בלבישה, ציצית של כלאים מותרת, שמצוות ציצית דוחה איסור כלאים, והוא הדין בכל התורה כולה, מצוות עשה דוחה איסור לא תעשה³.

¹ וההיא דתורת כהנים איכא למדחי, דעל כרחך לאו באיסור הקפת הראש מיירי, אלא בניזיר, דאסור לגלח ראשו תוך ימי נזרו, ואף במספרים למאן דאמר לעיל, לרבות כל מעבירין. והכי מוכחא סיפא דהתם, דתנא בו, והראש מותר לכל אדם, והזקן אסור לכל אדם, ואי בהקפת הראש איירי, איך מותר ראש בכל אדם, אלמא בניזיר מיירי, וקאמר דתגלחת אינו מותר בכל אדם שאינם נזירין. [תוס'].

² ואומר הר"ף, דמשום הכי פריך לרבי אליעזר, דמוקי להאי ראשו משום נזיר דאיכא לאו ועשה, ועל כרחך אית ליה עשה דוחה לא תעשה מקרא אחרנא, דאם לא כן, לא מצי לאוקמי לקרא דראשו ללא תעשה ועשה, אלא בלאו גרידא, ובראשו דאיניש דעלמא, למידיחי לאו דהקפה, כמו שרבנן מעמידין אותו, לאשמועינן דהקפת כל הראש שמה הקפה, וזקנו לאשמועינן דאפילו לאו ועשה דחי, ואי לא הוה כתיב ראשו, לא הוי ידעינן דהקפת כל הראש שמה הקפה, קא משמע לן ראשו. [ובתוספות אחרנא מפרש הכי, לרבי אליעזר עשה דחי לא תעשה מנא ליה, מדמוקי זקנו לעיל בכהן מצורע, דחי עשה דגילוח לאו ועשה דכהנים, לאו זקנו, ועשה דקדושים יהיו, אלמא פשיטא ליה לרבי אליעזר בעלמא דעשה דחי לאו גרידא, דאם לא כן, מנא ליה לאוקמיה בכהן, לוקמיה בזקן דישאל דמצורע, ולאשמועינן דעשה דגילוח דמצורע דחי לאו דהשחתה דישאל, אבל בכהן מצורע דלמא לא דחי לאו ועשה דכהנים דקדושים, דבשלמא לרבנן דמוקי ראשו דמצורע למימר דעשה דגילוח דחי לאו דהקפת הראש, אם כן הוא הדין דעשה דמצורע דחי לאו דפאת זקן, והלכך לישאל לא צריך, דנפקא ליה מראשו, להכי אוקמיה בזקן כהן. [והר"ם אמר, דלרבנן ניחא, דמציו למימר דראשו, אם אינו ענין לשאינו שוה בכל, דנפקא לן מזקנו אפילו לאו ועשה שאינו שוה בכל, תניהו ענין ללאו השוה בכל ... אבל לרבי אליעזר דמוקי ראשו לנזיר מצורע, וגם זקנו אתא לכהן, אי גמירין מנייהו, הרי נגמר בעלמא דעשה דוחה לא תעשה ועשה, אלא משום הכי לא גמירין מנייהו, משום דאיכא למפרך כדפריך בריש מסכת יבמות, מה לכהן שכן אינו שוה בכל, נזיר יוכיח, מה לנזיר שכן ישנו בשאלה, ואיצטרך תרוייהו, ואכתי דעשה דחי לא תעשה השוה בכל מנליה ... [תוס'].

³ ובהכי ניחא, דבריש מסכת יבמות לא מצי השי"ס למיפשט דעשה דוחה לא תעשה גרידא השוה

תחילה. האם עלתה לו תגלחת, כי בצירוף שתי התגלחות גילח כל שערותיו. או שלא עלתה לו תגלחת, כי בשום פעם לא היתה תגלחת שלמה בכל ראשו.

לגלח שיערה שיערה

נזיר שגילח כל שערותיו חוץ משתי שערות, ולאחר מכן חזר וגילח עוד שיערה אחת, יצא ידי חובתו, שהרי מצוותו לגלח כל ראשו עד שלא יהיו שתי שערות, וקיים המצווה, שכן **רשאי** הוא לגלח שיערה שיערה, **והוא הדין כשהניח שיערה אחרונה לבדה, וגלחה.**

מתחילה אמרו שרבה נסתפק בדין זה, אולם רב אחא מדפתי אמר לרבינא, שאי אפשר שרבה הסתפק בזה, כי הדין הזה פשוט.

הניח שתי שערות ונשרה אחת וגילח אחרונה

נתבאר, שמי שגילח כל ראשו חוץ משתי שערות, ולאחר מכן גילח עוד שיערה אחת, יצא בכך ידי חובתו.

אכן, כל זה כשבשעה שגילח את האחרונה, היו שתי שערות, ונמצא שהיה נחשב כמחוסר גילוח, וגמר הגילוח באותה שיערה.

אבל אם לאחר שהניח שתי שערות, נשרה שיערה אחת מעצמה, בנשירתה פקעה ממנו מצוות גילוח, שהרי אין לו שתי שערות לגלח, ומעתה אף אם גילח את האחרונה, **לא קיים מצוות גילוח.** בגילוח ראשון לא קיים המצווה, כי הניח שתי שערות, ובגילוח של שיערה אחרונה לא קיים המצווה, כי היתה לו רק שיערה אחת, וכבר לא היה טעון גילוח.

גילוח בלא כוונה

לדעת משנתנו שהיא כדעת רבי שמעון, **כל איסורי תורה אינם אסורים אלא כשהעושה מתכוון** לעשיית הדבר האסור, אבל כשאינו מתכוון לעשיית האיסור הדבר מותר. **ולפיכך**, אין הנזיר אסור בתגלחת, אלא כשהוא מתכוון לתלישת השערות, אבל כשאין כוונתו לתגלחת, אף על פי שבפעולתו הוא תולש את השערות, הדבר מותר. ולכן **הנזיר מותר לחפוף שערותיו** (בנתר ובאדמה), אף על פי שפעמים שערותיו נושרות בכך, שהרי אינו מתכוון לתלישה. **וכמו כן** הנזיר מותר **לפספס שערותיו**, כלומר להבדילן זו מזו, **אף על פי שלפעמים הן נתלשות בכך, שהרי אינו מתכוון לתלישה.** אבל **לסרוק שערותיו הוא אסור** גם לדעת רבי שמעון, **משום שכל הסרוק שערותיו, מתכוון לתלישת הנימין** [=שערות] **המדודלות** [=שאינן מחוברות יפה ונוחין להנתק], ואם כן יש כאן גילוח בכוונה.

ולדעת האומרים [=רבי יהודה], **שכל איסורי תורה אסורים גם כשאינו מתכוון לכך, אם על ידי החפיפה והפספוס השערות נתלשות, הנזיר אסור לחפוף ולפספס, אף על פי שאינו מתכוון לתלישת השערות.**

ורבי ישמעאל אומר, שהנזיר אסור לחוף ראשו באדמה, מפני שהיא משרת את השער. [ולכאורה דעתו כדעת האומרים שדבר שאין מתכוון אסור, ואם כן כל שבפעולתו יש תלישת שערות, הנזיר אסור בכך, אף על פי שאינו מתכוון לתלישה, אלא

שלדעת רבי ישמעאל, דווקא בחפיפה באדמה השערות נתלשות, ולא בחפיפה בדבר אחר, ולא בפספוס]. **ונסתפקו גמרא, אם** לדעת רבי ישמעאל **רק החפיפה באותו מין אדמה שמשיר את השער אסורה, או מאחר שיש מין אדמה שמשיר את השער, גזרו חכמים שלא יחפוף בכל מיני אדמה.** ועלה הספק הזה בתיקון.

חיובי מלקות הנזיר לפי ההתראות שעבר עליהן

כבר נתבאר, שהנזיר אסור בשלושה מיני איסורים. (א) אסור באכילה ושתיה של יוצא מן הגפן. (ב) אסור בתגלחת (ג) אסור להיטמא למתים. ואם עבר במזיד על אחד מהאיסורים הללו, לאחר שהיתרו בו שלא יעשה כן, הרי זה לוקה. ואם חזרו והתירו בו, וחזר ועבר על ההתראה, הרי זה לוקה שוב, כמספר הפעמים שעבר על ההתראה.

ולפיכך, אם התרו בו פעם אחת שלא ישתה יין, ועבר, ושתה יין אפילו כל היום כולו, אינו חייב אלא מלקות אחת, [כלומר סדרה אחת של מלקות ארבעים], שהרי עבר רק על התראה אחת. אבל אם התרו בו מספר פעמים, "אל תשתה" "אל תשתה", **ועבר על כל התראה, ושתה, חייב מלקות כנגד כל התראה** שעבר עליה. [דין זה כבר נתבאר בבביתא לעיל בדף ל"ח].

וכמו כן, אם התרו בו פעם אחת שלא יגלח, ועבר, וגילח אפילו כל היום כולו, אינו חייב אלא מלקות אחת, [כלומר סדרה אחת של מלקות ארבעים], שהרי עבר רק על התראה אחת. אבל אם התרו בו מספר פעמים, "אל תגלח" "אל תגלח", **ועבר על כל התראה, וגילח, חייב מלקות כנגד כל התראה** שעבר עליה.

וכמו כן, אם התרו בו פעם אחת שלא יטמא למתים, ועבר, ונטמא למתים אפילו כל היום כולו, אינו חייב אלא מלקות אחת, [כלומר סדרה אחת של מלקות ארבעים], שהרי עבר רק על התראה אחת. אבל אם התרו בו מספר פעמים, "אל תטמא" "אל תטמא", **ועבר על כל התראה, ונטמא, חייב מלקות כנגד כל התראה** שעבר עליה. ובהמשך יתבאר בעזה"י, שלא בכל אופן הנזיר לוקה שתי פעמים על שנטמא שתי פעמים.

שתי מלקות על טומאה

שני לאוין נאמרו לנזיר בענין טומאה. (א) "קֹל גְּמֵי הַיָּרֹחַ לְהִי עַל נֶפֶשׁ מִתּ לֹא יָבֵא" (במדבר ו' י'). (ב) "לְאֲבִיו וּלְאִמּוֹ וּלְאֶחָיו וּלְאֶחָתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמַתָּם כִּי נֶזֶר אֶלְקָיו עַל רִאשׁוֹ" (במדבר ו' ז'). **ולפיכך, נזיר שהיתרו בו שלא יכנס לאוהל המת, כי יעבור בכך על שני האיסורים הללו, ועבר על ההתראה, ונכנס לאוהל המת, הרי זה לוקה שתי מלקות, אחת משום "עַל נֶפֶשׁ מִתּ לֹא יָבֵא", ואחת משום "לֹא יִטְמָא",** [ובהמשך יתבאר בעזה"י שלא בכל אופן ילקה שתיים].

אך לענין להתחייב שתי פעמים מחמת לאו אחד, כגון שאמרו לו שלא יטמא למתים, ונטמא למת, וחזרו והיתרו בו, ונטמא פעם נוספת בעודו טמא מחמת טומאה ראשונה. מצינו מי שאומר, שהנזיר מתחייב על כל טומאה וטומאה, כמאמר רב הונא, שניזיר שהיה עומד בבית הקברות, והושיטו לו מת, ונגע בו, אף על פי שכבר היה טמא קודם לכן, מתחייב פעם נוספת על נגיעתו במת, וכמבואר במשנתנו, שיש אופנים שהוא מתחייב על כל פעם ופעם שעובר על שהיתרו בו אל תטמא. ומצינו מי שאומר שהנזיר אינו מתחייב אלא פעם אחת, כמאמר רבה אמר רב הונא, שאין הנזיר מתחייב שתי פעמים מחמת

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שילחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון 57
מסכת נזיר ל' – מ"ז

חילול, שהרי הוא מחולל ועומד.

ומבואר שגם באופן שאינו מתחייב שתי פעמים מחמת טומאה, כגון שהוא נוגע במת בלא לפרוש ממנו, יש שיתחייב שתי פעמים מחמת שני האיסורים האמורים בו, (א) "על נְפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא", (ב) "לֹא יִטְמָא".

ואמנם אם הוא נוגע במת, ונכנס לאוהל המת, אינו לוקה על כניסתו לאוהל המת, אף על פי שמתחילה נתחייב משום "לֹא יִטְמָא", ועכשיו יש לו להתחייב משום "על נְפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא", כי מכל מקום מאחר שהוא כבר טמא טומאה חמורה, של נוגע במת, אין בו תוספת חילול בכניסתו לאוהל המת, ואין לו ללקות על כך.

ולחן יתבאר בעזה"י, באיזה אופן הוא לוקה מחמת שני האיסורים, אף על פי שלא היה לוקה שתי פעמים מחמת איסור אחד.

א. לדברי רבי יוחנן, האופן שבו הנזיר מתחייב מחמת שני האיסורים הללו, הוא, כשהיה טהור, ונכנס לבית שיש בו מת, שבבת אחת עבר הן על "לֹא יִטְמָא", והן על "על נְפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא".^א

דף מ"ג

והקשו על דברי רבי יוחנן, הלא הבא אל הבית שיש בו מת, מיד כשהכניס ידו, נחשב כמי שנגע במת, שהבית נחשב כמלא טומאה,^ב ואם כן קודם כניסתו לעבור משום "על נְפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא", כבר הוא טמא כנוגע במת, ואין בכניסתו תוספת חילול, ולא יתחייב שתיים, אלא אחת משום "לֹא יִטְמָא".

ואמר רבי אלעזר ליישב דברי רבי יוחנן, באופן שלא הכניס ידו קודם גופו, אלא הצמיד ידו לגופו ונכנס, שבאופן הזה, טומאת מגע וטומאת ביאה באות כאחת.

אולם הקשו גם על כך, שכן אף אם ידו לא נכנסה לבית קודם גופו, מכל מקום חוטמו נכנס תחילה, ובהיכנס חוטמו נטמא כנוגע במת, ושוב לא יטמא משום ביאה.

ואמר רבא ליישב דברי רבי יוחנן, באופן שלא הכניס חטמו קודם גופו, כגון שהיה כופה ראשו לחוץ, ונכנס ונכנס, שבאופן הזה, טומאת מגע וטומאת ביאה באות כאחת.

אולם הקשו גם על כך, שכן אף אם חטמו לא נכנסה לבית קודם גופו, מכל מקום אצבעות רגליו וודאי נכנסו תחילה, ובהיכנס האצבעות נטמא כנוגע במת, ושוב לא יטמא משום ביאה.^ג

ב. ולדברי רב פפא, האופן שבו הנזיר מתחייב מחמת שני האיסורים הללו, כשהיה טהור, ונכנס לבית שיש בו מת, בתיבה שידה או מגדל, שהם חוצצים

^א ובלא אהל לא משכחת שיתחייב שתיים בבת אחת, שהרי אם נגע בשני מתים בבת אחת, כולה חדא התראה היא, דהתראה דלאו דטומאה גרידא היא, ואם היה טעון מת על כתיפו, והתרו בו על הטומאה, והושיטו לו מת אחר, מחולל ועומד הוא, ואין כאן תוספת טומאה מן השני. [תוס'].

^ב ואומר הר"ם, אף על גב דמכניס ידיו בית המנוגע ... ידיו טמאות דרבנן בלבד, אף כי מצורע מטמא באהל, מכל מקום אינו כל כך כמאן דמלי טומאה, שכמו כן בבית המנוגע הנכנס שם טמא, אפילו לא נגע, ואפילו הכי נשנית במשניות, דאם יש מחיצה עשרה טפחים בינו למצורע, לא יטמאנו, ואילו בטומאת מת, אף פותח טפח מביא הטומאה. [תוס'].

^ג ולא מצי לאוקמי בבואו לבית דרך אחריו, שאין זה דרך ביאה. [ו] ולכלוהו מצי למיפרך, הא לא אפשר דלא עייל מיעוטא ברישא, ומטמא ליה בטרם יכנס רובו. [תוס'].

איסור טומאה אחד. וכמו ששינו בברייתא, שנזיר שהיה מת מונח על כתפיו, והושיטו לו מת אחר, ונגע בו, פטור, שהרי נאמר באיסור טומאה של כהן, "לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעָמְיוֹ לְהַחֲלוֹ" (ויקרא כ"א ד'), יצא זה שהוא מחולל ועומד, ונדיני טומאה של נזיר, כדיני טומאה של כהן גדול].

לדברי רב יוסף, הדין הזה נחלקו בו חכמי המשנה עם חכמי הברייתא, והברייתא נדחית מפני המשנה, ואם כן, הנזיר לוקה על כל פעם שהיתרו בו שלא יטמא, ועבר על ההתראה, ונטמא.

ולדברי אב"י, אין כאו מחלוקת, אלא הדבר תלוי הוא במצבו של הנזיר. שכן יש חילוק בין טמא מת בשעה שהוא נוגע במת, לבין טמא מת אחר שפירש מנגיעתו במת, שכל זמן שהוא נוגע במת, הנוגע בו טמא שבעה [וזה הנקרא טומאה בחיבורים, שהנוגע בו, נוגע במי שמחובר למת], ואחר שפירש מנגיעתו במת, הנוגע בו אינו נטמא אלא טומאת ערב. ואם כן כל זמן שהנזיר נוגע במת [=בחיבורים], אף אם מושיטים לו מת אחר, ונוגע בו, אינו מתחייב פעם נוספת, כי לא נוספת בו שום טומאה בנגיעה שניה, מה שלא היה בו מתחילה בעודו נוגע במת ראשון, שכל הזמן טומאתו חמורה, לטמא את הנוגע בו טומאת שבעה, ומאחר שהוא כבר מחולל ועומד, אינו מתחייב על חילול נוסף. אבל אם כבר פרש מנגיעתו במת [=שלא בחיבורים], ונעשית טומאתו קלה, שאינו מטמא את הנוגע בו אלא טומאת ערב, והושיטו לו מת אחר ונוגע בו, לוקה על נגיעה שניה, שהרי בשעת הנגיעה השניה מתווספת בו טומאה לטמא את הנוגע בו טומאת שבעה.

חיבורי אדם במת וחיבורי אדם באדם

נתבאר, שהנוגע במי שנוגע במת, כל זמן שהראשון נוגע במת, השני הנוגע בו, מאחר שכולם מחוברים זה בזה, השני נטמא גם כן טומאת שבעה כמי שנוגע במת. ודין זה הוא דין תורה, והוא נקרא חיבורי אדם במת, שהאחרון נוגע באדם המחובר במת.

וחכמים החמירו לענין תרומה וקדשים, שגם השלישי הנוגע בשני, בשעה שהוא נוגע בראשון, בשעה שהוא נוגע במת, מאחר שכולם מחוברים זה בזה, גם השלישי נטמא טומאת שבעה, כמי שנוגע במת עצמו. ודין זה נקרא חיבורי אדם באדם, שהאחרון נוגע באדם המחובר באדם המחובר במת. ודווקא לענין תרומה ורוב קדשים אמרו חכמים דין זה, אבל נזיר שנגע בשני, אינו סותר נזירותו, ולא מביא קרבן טומאה, וכן כל מי שנגע בשני, אינו נמנע מלהביא קרבן פסח מחמת טומאה זו. ובמסכת עבודה זרה מבואר שיוסף בן יעזר התיר דין זה ואמר שחיבורי אדם באדם אין בו טומאת שבעה.

כן פירש ר"י סוגייתנו, אולם רש"י במסכת עבודה זרה פירש, שחיבורי אדם באדם שגזרו עליהם חכמים, הוא, שהנוגע במי שנגע במת, יטמא שבעה, גם כשנגע בו אחרי שפירש מנגיעתו במת.

אופן שמתחייב שתיים על ביאה וטומאה

נתבאר, שאין הנזיר לוקה שתי פעמים מחמת טומאה, אלא כשנוספת בו טומאה בכל נגיעה, כגון שנגע במת, ופירש ממנו, וחזר ונגע בו, אבל כשכל הזמן היה נוגע במת אחד, לא יתחייב פעם נוספת על נגיעה אחרת, כי אין בכך שום

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיהלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון ח57
מסכת נזיר ל' – מ"ז

האמור בכהן הדיוט "לא יטמא בעל פְּעֻמֵי הַחֵלְוִי", **מלמד שאפילו לגוסס אסור להיטמא**. ולדעת רבי, הכתוב האמור בנזיר "לא יטמא לָהֶם בְּמִתְם", מלמד, שאיסור טומאה הוא רק משעה שמתו, אבל עד שמתו, מותר להיטמא להם.

ומבואר, שגם לפי דברי ריש לקיש, הכל מודים שמגוייד וגוסס אין בהם טומאת מת, כמו ששנינו בברייתא, האדם אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואפילו הוא מגוייד, ואפילו הוא גוסס, אלא שלדברי ריש לקיש, דעת תנא קמא, שהכתוב מזהיר את הכהן שלא לגעת גם במגוייד וגוסס, **אף על פי שעוד לא מטמאים**.

📌 **וכתבו התוס' שמכאן למדנו שכהן אינו מוזהר על הגוסס**, שהרי הלכה כרבי יוחנן מריש לקיש. **אולם בה"ג גורס** אביי במקום רבי יוחנן, ורביא במקום ריש לקיש, ולפי זה הלכה כרביא לגבי דאביי, ולדברי רביא נחלקו חכמים ורבי בגוסס, והלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, ונמצא **שכהן מוזהר על גוסס**.

כהן ונזיר מותרים להיטמא למנוגע ולזב

לדברי הכל, כהן ונזיר מותרים להיטמא למנוגע [=מצורע] ולזב, [ואין להם להימנע מלסייע להם, כשהם זקוקים לעזרתם], **שנאמר "לא יטמא לָהֶם בְּמִתְם"**, לומר, **דווקא למת אסורים להיטמא, אבל מותרים להיטמא למנוגע ולזב**.

ואף לדעת האומרים, שהכתוב הזה בא ללמד על כך שדווקא במותם אין נטמאים להם, אבל לגוסס ומגוייד נטמאים, הכתוב הזה בא ללמד גם את הדין הנ"ל, שדווקא במותם אין נטמאים להם, אבל נטמאים לנוגע ולזיבתם, שכן אם היה הכתוב מלמד דין אחד, היה לו לכתוב "לא יטמא לָהֶם בְּמִתְם" ומאחר שכתב בלשון רבים "בְּמִתְם", למדנו מכאן את שני הדינים הללו.

כלל מותר להיטמא למתים

לדברי הכל, בן כהן, שנולד לאביו מהפסולות לכהונה, שבכך נעשה חלל, מותר להיטמא למתים, **שנאמר, "לא יטמא בעל פְּעֻמֵי הַחֵלְוִי"**, לומר, אינו אסור אלא כשמתחלל בטומאתו, **יצא זה שכבר מחולל ועומד**, שאינו אסור להיטמא.

כן כתבתי מתחילה והעירוני לכתוב כמו להלן:

כהן שנושא מת על כתפיו

לדברי הכל, כהן שנושא מת, מותר להיטמא למתים אחרים, **שנאמר, "לא יטמא בעל פְּעֻמֵי הַחֵלְוִי"**, לומר, אינו אסור אלא כשמתחלל בטומאתו, **יצא זה שכבר מחולל ועומד**, שאינו אסור להיטמא.

ואף לדעת האומרים, שהכתוב הזה בא ללמד על כך שדווקא למת אין הכהן נטמא, אבל לגוסס ומגוייד הוא נטמא, הכתוב הזה בא ללמד גם את הדין הנ"ל, שחלל מותר להיטמא למתים, שכן אם היה הכתוב מלמד דין אחד, היה לו לכתוב "לא יטמא בעל פְּעֻמֵי הַחֵלְוִי", ומאחר שכתב "לְחֵלְוִי", למדנו מכאן את שני הדינים הללו.

בינו לבין הטומאה, וכל זמן שהוא בתוכם, הוא טהור, ובא חבירו ופרע עליו מעזיבה^א, ובטלה המחיצה ובבת אחת עבר הן על "לא יטמא", והן על "על נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא".

ג. ולדברי מר בר רב אשי, האופן שבו הנזיר מתחייב מחמת שני האיסורים הללו, כשהיה טהור, ונכנס לבית שיש בו גוסס, ויצאה נשמתו של הגוסס בשעה שהיה הנזיר בבית שבבת אחת עבר הן על "לא יטמא", והן על "על נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא".

כניסת כהן לבית הקברות לקבורת קרוביו

כתבו התוס', שאף שהכהן מותר להטמא לקרוביו, אסור לו להיכנס לבית הקברות לקוברם, שכן אף שבשעה שהוא נושא אותם לקבורתם, אין בו חטא במה שהוא בבית הקברות ומאהיל על הקברים, שהרי הוא כבר מחולל ועומד בהיתר, ואין בו תוספת חילול. מכל מקום לאחר שיקברם, שאינו נוגע בהם, יהיה אסור לו להאהיל על הקברות בדרכו חזרה, ולכן לא יכנס לבית הקברות לקבורתם.

איסור טומאה האמור לכהן הדיוט

[ויקרא כ"א א-ד'] וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאֶמַּרְתֶּם אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעֻמֵי. כִּי אִם לְשָׂאֲרוֹ הַקֶּרֶב אֲלֵיוֹ וְלֶאֱמוֹ וְלֶאֱבִיו וְלִבְנוֹ וְלִבְתּוֹ וְלֶאֱחִיו. וְלֶאֱחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוּבָה אֲלֵיוֹ אֲשֶׁר לֹא הִתְּיָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא. לֹא יִטְמָא בְּעַל פְּעֻמֵי לְחֵלְוִי.

איסור טומאה האמור לנזיר

[במדבר ו' ו-ז] כֹּל יְמֵי הַזִּירוֹתָ לֹא יִנָּשֵׂא עִלְיָהּ עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא. לֶאֱבִיו וְלֶאֱמוֹ לְאֶחָיו וְלֶאֱחֹתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמִתְם כִּי גַר אֶלְקִיוֹ עַל רֵאשׁוֹ.

להיטמא לגוסס ולמגוייד

כבר נתבאר, שכהן ונזיר אסורים להיטמא למתים, ולהלן יתבאר בעז"ה, אם מותרים הם להיטמא לגוסס ולמגוייד, [הגוסס והמגוייד שניהם קרובים למיתה מאד, אלא שהגוסס שלם בגופו, ומיתתו קרובה מחמת שגופו כבר חלוש ביותר, בלא כח לחיות^ב, והמגוייד הוא זה שנחתכו אבריו, ומחמת כך אף על פי שהיה גופו חזק, מאחר שנחתך, הוא קרוב למיתה].

לדברי רבי יוחנן, הכל מודים שכהן ונזיר מותרים להיטמא לגוסס ולמגוייד, ואינם אסורים להיטמא אלא למת גמור, אלא שנחלקו חכמים, מהיכן הדבר למד [=משמעות דורשין איכא בייניהו]. **לדעת תנא קמא, דין זה למד ממה שנאמר בכהן הדיוט "לא יטמא בעל פְּעֻמֵי הַחֵלְוִי"**, לומר שאיסור טומאה הוא רק משעה שנעשה המת חלל, אבל עד שמת, מותר להיטמא לו. **ולדעת רבי, דין זה למד ממה שנאמר בנזיר "לא יטמא לָהֶם בְּמִתְם"**, לומר, שאיסור טומאה הוא רק משעה שמתו, אבל עד שמתו, מותר להיטמא להם^ג.

ולדברי ריש לקיש, החכמים הללו נחלקו בדין זה. לדעת תנא קמא, הכתוב

^א וצריך לומר שהוא מסייע להסיר המעזיבה, דהא בהתרו בו למלקות איירי. [תוס'].

^ב ונקרא גוסס, משום שהוא מעלה ליחה בגרונו, מפני צרות החוזה, כמי שמגיס בקדרה, וזה יקרה סמוך למיתה. [שו"ע].

^ג בתורת כהנים דרשו "במותם" לא יטמא, אבל יושב הוא בהספד ובשורה. [תוס'].

מהם בחייהם.

כהן הדיוט הבא להיטמא לקרובו שאינו שלם

כהן הדיוט מותר להיטמא לקרוביו, שנאמר, "לְאָמוּ וּלְאָבִיו וּלְבָנוּ וּלְבֵתוֹ וּלְאָחֵיו. וּלְאָחֹתוֹ הַתּוֹלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא".

ואמר רב חסדא אמר רב, שכן הדין כשהם שלמים, אבל אם חסר גופם, כגון שנקטע ראשו של אביו, אינו מטמא לו, שנאמר, "לְאָבִיו" לומר, בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. וכדברי רב חסדא אלו שנינו בברייתא [בדף מ"ד], מעשה שמת אביו של רבי יצחק [הכהן] בגיזק, ובאו והודיעוהו לאחר שלש שנים, והיה רוצה לקברו בקברי אבותיו, ובא ושאל את רבי יהושע בן אלישע וארבעה זקנים שעמו, ואמר לו, "לְאָבִיו", בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר.

דף מ"ד

חילוקי חומרות בין איסורי הנזירות

כבר נתבאר, שהנזיר אסור בשלושה מיני איסורים. (א) טומאה. (ב) תגלחת. (ג) יוצא מן הגפן. ומבואר, שאין האיסורים הללו שווים בחומרתם, ויש דברים שבהם זה חמור וזה קל, ויש דברים שבהם הדבר הפוך, כפי שיתבאר להלן בעזה"י.

ודעת רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב, שדווקא לאברים של קרובו המת אין הכהן נטמא, אבל לגופו החסר של קרובו הוא נטמא, ובאופן שכבר נטמא לגופו החסר, הוא חוזר ונטמא גם על האברים שאינם מחוברים בו, ואפילו על עצם כשעורה. ומבואר, ששדרה, וגולגולת, ורוב בניין הגוף, ורוב מניין עצמות הגוף נחשבים כגוף שלם, שהכהן נטמא להם לכתחילה, אבל כזית מן המת, וכזית נצל [=ליחה היוצאה מן המת] ומלא תרווד רקב [=מלא כף עפרורית ורקבון גוף המת] נחשבים כעצם כשעורה, שאינו נטמא להם, אלא אחר שנטמא לעיקר הגוף. ואמרו שענין זה למד מהכתובים, (א) "וּלְאָחֹתוֹ הַתּוֹלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הִיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא", כלומר, נטמא לעיקרה, ולא לאבריה, (ב) "אָמַר... וְנִאֲמַרְתָּ אֲלֵהֶם" להוסיף היתר טומאה בעיקר הגוף^א. והוא הדין לשאר קרובים.

לסתור את ימי הנזירות

לענין סתירת ימי הנזירות איסורי הנזירות חלוקים לשלושה, ואיסורי טומאה חמורים מכולם.

א. נזיר שנטמא, אף שבדברים אחרים הוא קל משאר איסורי נזיר, בדבר זה חמור הוא מהם, ובין שקיבל עליו סתם נזירות של שלושים יום, ובין שקיבל עליו נזירות מרובה, סותר את כל ימי נזירותו, שנאמר בו, "וְהִקְמִים הָרִאשֹׁנִים יְפֹלוּ בְּיָמֵי טִמְאָה נְזִירוֹ" (במדבר ו' י"ב).

עוד מבואר שגם לדברי רב חסדא אמר רב, האיסור להיטמא לקרובו החסר, הוא רק כשהוא בא להיטמא לו משום שהוא קרובו, אבל כשהוא בא להיטמא לו משום מת מצווה, הוא נטמא לו אף על פי שאינו שלם, ולפיכך, אם היו מהלכים בדרך, ובאו עליהם גנבים, וחתכו את ראשו של אביו, הרי זה נטמא לו, להתעסק בקבורתו, כדין מת מצווה, [שהוא זה שקורא ואין מי שיענה לו, וכשמת בדרך הרי הוא כמת מצווה שאין מי שיתעסק בקבורתו], אכן אם יוכל למצוא אחרים שיתעסקו עמו, אין אביו נחשב מת מצווה, שיוכל בנו להיטמא לו, אלא יבקש מהם שיתעסקו עמו, ולא יטמא לו בנו^ב.

ב. נזיר שגילח שערו, אף שבדברים אחרים הוא חמור מנזיר שנטמא, בדבר זה אינו חמור כמותו, ואינו סותר כל נזירותו, כי נאמר בנזיר שנטמא, "וְהִקְמִים הָרִאשֹׁנִים יְפֹלוּ בְּיָמֵי טִמְאָה נְזִירוֹ", לומר דווקא על טומאה הוא סותר כל נזירותו, ולא על דבר אחר. אכן מצד שני אף שבדברים אחרים הוא קל מנזיר ששתה יין, בדבר זה אינו קל כמותו, שלא יסתור כלל, אלא סותר עד שלושים יום של נזירות, שכן בסוף ימי נזירותו צריך שיהיו לו שערות של שלושים יום לתגלחת מצווה, ולפיכך אם גילח בסוף ימי הנזירות, יש לו למנות עוד שלושים יום, ואם גילח קודם לכן, אינו מוסיף אלא כפי מה שהוא צריך לגידול שער של שלושים יום.

כהן אינו נטמא לאבר מן החי של קרובו

מי שנקטעו אבריו בחייו, טמאים הם, וטעונים קבורה. ומבואר בברייתא, שאף שהכהן מותר להיטמא לקרוביו במותם, אינו מותר להיטמא לאברים שנקטעו

ג. נזיר ששתה יין, או אכל מהיוצא מן הגפן, אף שבדברים אחרים הוא חמור מנזיר שנטמא, בדבר זה אינו חמור כמותו, ואינו סותר מנזירותו כלום, שנאמר "וְהִקְמִים הָרִאשֹׁנִים יְפֹלוּ בְּיָמֵי טִמְאָה נְזִירוֹ", לומר דווקא על טומאה הוא סותר כל נזירותו, ולא על דבר אחר, וגם שלושים לא יסתור, שהרי סתירת שלושים היא משום גידול שער, וזה יש לו שער.

צד היתר לאיסור

לענין שיהיה לאיסור הנזירות צד של היתר איסורי הנזירות חלוקים לשניים, ואיסורי היוצא מן הגפן חמורים מכולם.

א. איסור יוצא מן הגפן של נזיר, אף שבדברים אחרים הוא קל משאר איסורי נזיר, בדבר זה חמור הוא מהם, שלא הותר מכללו, כלומר אין לו שום צד של היתר, שנאמר "מִיַּיִן וְשֶׁכָר זָיִר" (במדבר ו' ג'), לאסור יין מצווה כיון הרשות, כגון אם נשבע לשתות יין, שבכך הוא מצווה לשתותו, ולאחר מכן קיבל עליו

^א הוסיף הכתוב טומאה אחרת שתוכל ליטמא, וסברא הוא, להעמיד "אמור ... ואמרת" אחרות, דאירי בה קרא למעוטי אברים, ולהוסיף שיוכל לטמאות לרוב בניינה ורוב מניינה. [תוס'].
^ב פירש ר"י, כהן הבא ליטפל במת מצווה, אם יש שם ישראל שיוכל לטפל, אף כי אינן קרובים, לא ליטפל בו כהן אפילו קרוב כמבואר בסוגיותנו ... וצריך עיון מהא דפרק האשה רבה, גבי אשתו קטנה יורשה ומיטמא לה ... כיון דקרובין לא ירתי לה, קריא ולא ענו לה קרינן בה. והשתא היכי דמי, אי דליכא מתעסקים אחרים, מאי איריא מטעם אשתו, תיפוק ליה דאפילו אחריתי נמי מת מצווה גמור היא, אלא דאיכא אחרים דיכולים להתעסק, וחשוב כמת מצווה, אלמא כהן ומת לפניו, ויש שם ישראל, ואינו חושש ליטפל, חשיב מת מצווה. ואומר ר"י, דודאי מן הדין לאו מת מצווה התם, רק לפי שקרוביה מתרשלים ממנה, שוויה רבנן כמת מצווה. ואף כי אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, במקום שיש פנים וטעם בדבר, ודאי לכלי עלמא יש כח לעקור ... [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיהלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון 57ח
מסכת נזיר ל' – מ"ז

תגלחת טומאה של נזיר

נזירות, נאסר לשתות את היין.

כבר נתבאר, שנזיר שנטמא במת, סותר כל נזירותו, ועליו להיטהר מטומאתו, על ידי הזאת מי חטאת ביום השלישי וביום השביעי, ולאחר שטבל ביום השביעי, הוא מגלח תגלחת טומאה על שטימא נזירותו, ולמחרת ביום השמיני, הוא מביא קרבנות של נזיר שנטמא, ומיום זה ואילך, מתחיל למנות כל הנזירות מתחילה.

ואמר רבי עקיבא, שאם איחר הנזיר את התגלחת, וגילח רק ביום השמיני, לא הפסיד, אלא מביא קרבנותיו בו ביום, ומתחיל למנות בו הנזירות מתחילה.

ורבי טרפון הקשה, מה בין זה למצורע, שהמצורע, אם גילח תגלחת שניה ביום שמיני, מביא קרבנות רק בתשיעי כפי שנתבאר לעיל, ונזיר שגילח בשמיני, יביא קרבנותיו בו ביום. והשיב לו רבי עקיבא, שהמצורע, טהרתו תלויה בתגלחתו, כלומר התגלחת השניה האמורה בו, מעכבת את טהרתו מהצורע, וכל שלא גילח לא סיים טהרתו, ואם כן, רק ביום שיגלח, יוכל לטבול ולהיטהר לערב, וכל שמאחר את התגלחת, מאחר גם את טהרתו, ולעולם לא יהיה טהור אלא למחרת יום תגלחתו^א. אבל הנזיר שנטמא במת, אין תגלחתו נצרכת לטהרתו מהמת, שהרי מטומאת המת נטהרים בלא תגלחת, ואם כן, כל שהיזו עליו שלישי ושביעי, וטבל בשביעי, נטהר לערב, אלא שצריך לגלח כדי שיוכל להביא קרבנותיו, ומעתה כל שיגלח, אפילו ביום השמיני, מאחר שכבר נטהר מאתמול, יוכל להביא קרבנותיו בו ביום.

ומתחילה רצו לומר, שרבי טרפון לא קיבל את תשובת רבי עקיבא, שכן מצינו ברייתא, בה מבואר, שאם גילח הנזיר ביום השמיני, מביא קרבנותיו ביום התשיעי.

אולם רבא דחה ראייה זו, ואמר, שאפשר שהברייתא הזו מדברת באופן שלא רק התגלחת של הנזיר היתה בשמיני, אלא גם הטבילה מטומאת המת, ואם כן, רק לערב יום זה יהא נטהר מטומאתו, ולכן יוכל להביא קרבנותיו רק בתשיעי, אבל אם טבל לטומאתו ביום השביעי, אף אם גילח בשמיני, מביא קרבנותיו בשמיני^ב.

[ויקרא ט"ו י"ג-ט"ו] וכי יטהר הנזב מאזבו וספר לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה ויבא לפני ה' אל פתח אהל מועד ויתנם אל הפתח. ויעשה אתם הפתח אהד ויהאחד עלה וכפר עליו הפתח לפני ה' מאזבו.

כניסת טבול יום ומחוסר כיפורים של זב למחנה לוי

מי שראה שלוש ראיות של זיבה, לאחר שפסק מזובו, סופר שבעה ימים בלא טהרה, וטובל, ונטהר לערב [לתרומה, ועדיין אסור בקדשים], ולמחרת מביא שתי תורים או שני בני יונה [ומותר אף בקדשים], שנאמר, "וביום השמיני יקח לו

^א דאף כי טבל בשביעי, צריך לטבול פעם אחרת אחר גילוח, ואם כן אם לא גילח עד שמיני, נקרא טבול יום, ואינו מביא קרבנותיו אלא אם כן היה מעורב שמש, שהרי הקפיד הכתוב שיטהר מטומאת מצורע בהבאת קרבנותיו, אם כן, אין בידו לשלח קרבנות. [תוס'].

^ב דהואיל וקפיד רחמנא שיביא נזיר קרבנו בטהרה, בעודו טבול יום לא יביא קרבנות, גם לא ישלח קרבנות. [תוס'].

ב. איסורי טומאה ותגלחת של נזיר אף שבדברים אחרים הם חמורים מאיסור יוצא מן הגפן, בדבר זה אינם חמורים כמותו, שהותרו מכללם, כלומר יש להם צד של היתר.

- איסור תגלחת הותר בתגלחת של מצווה, כגון אם נעשה הנזיר מצורע, ונרפא, שיש לו לגלח לטהרתו מהצורע, מותר הוא לגלח, שנאמר במצורע, "והקה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו" (ויקרא י"ד ט), למד, שהמצורע מגלח גם שער נזירותו.

- ואיסור טומאה הותר למת מצווה, שנאמר "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאָחֹתוֹ לֹא יִטְמָא לָהֶם בְּמָתָם" (במדבר ו' ז'), דווקא להם לא יטמא, אבל הוא נטמא למת מצווה.

איסור לאחר העושה להם

לענין שיהיה איסור הנזירות נוהג גם במי שעושה הדבר לנזיר, איסורי הנזירות חלוקים לשנים, ואיסור תגלחת חמור מכולם.

א. איסור תגלחת של נזיר אף שבדברים אחרים הוא קל משאר איסורי נזיר, בדבר זה חמור הוא מהם, ואמור הוא הן לנזיר עצמו, והן לאחר הבא לגלחו, שנאמר, "כָּל יָמֵי נְזָר נְזָרוֹ תַעֲרֵר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ" (במדבר ו' ה'), בין הוא בין אחרים, לא יעבירו תער על ראשו [=קרי ביה, "לא יעבור" הוא, ולא יעבור לאחר].

ב. איסורי טומאה [ויוצא מן הגפן], אף שבדברים אחרים הם חמורים מאיסור תגלחת, בדבר זה אינם חמורים כתגלחת, ונאמרו רק לנזיר עצמו, אבל אחר המטמא את הנזיר, אינו עובר באיסור טומאה של נזיר, שנאמר לענין איסור טומאה "וְיִטְמָא רֵאשׁ נְזָרוֹ" לומר שהכתוב מדבר בנזיר המטמא את עצמו.

סדר טהרת המצורע

זה סדר טהרת המצורע. ביום שבו הוא נרפא מצורעתו, הכהן מצווה, ומביאים עבורו שתי צפורים, ועץ ארז, ושני תולעת, ואזוב, ושוחט צפור אחת אל כלי חרס על מים חיים, וטובל את הצפור החיה ואת עץ הארז ושני התולעת והאזוב במים, ומזה על המיטהר שבע פעמים, ומשלח את הציפור החיה. ולאחר מכן המיטהר מכבס בגדיו, ומגלח תגלחת ראשונה של מצורע, וטובל, ומונה שבעה ימים. וביום השביעי, חוזר ומגלח תגלחת שניה של מצורע, ומכבס בגדיו, וטובל. וביום השמיני, מביא קרבנות טהרתו, ובזה הוא נטהר. ומבואר במשנתנו, שאם אחר המצורע וגילח תגלחת שניה, רק ביום השמיני, לא יוכל להביא קרבנותיו בו ביום, אלא רק למחרת, ביום התשיעי.

סדר טהרת טומאת מת

מי שנטמא במת, הכהן מזה עליו מי חטאת ביום השלישי וביום השביעי, ולאחר מכן טובל ביום השביעי, ולערב הוא טהור מטומאתו.

שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וְבָא לְפָנֵי ה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּתְּנֶם אֶל הַכֹּהֵן".

ואמר אביי, שמצא את חבריו של רב נתן בר הושעיא, שהיו שונים ברייתא בה מבואר, שהזב מביא קרבנותיו ביום השמיני רק אם טבל בשביעי ונטהר לערב, אבל אם טבל רק ביום השמיני, לא יוכל להביא קרבנותיו בו ביום, ואמרו שהסיבה לכך, כי אף שטבל, עדיין הוא טבול יום עד הערב, ומכאן שטבול יום של זב דינו כזב עצמו, שאסור להיכנס למחנה לוי^א, ואינו יכול לקיים, "וּבָא לְפָנֵי ה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּתְּנֶם אֶל הַכֹּהֵן", ומאחר שאסור להיכנס בעצמו, גם על ידי אחרים אינו יכול לשלוח קרבנותיו^ב.

ואמר אביי, שאין מכאן ראייה שטבול יום של זב דינו כזב לכל דבר, ואינו יכול לשלוח קרבנותיו, שכן אפשר שטבול יום אינו כזב, ויכול לשלוח קרבנותיו על ידי אחר, ומכל מקום למחנה לוי אינו יכול להיכנס, ולא משום שהוא כזב, אלא שכך דינו, שכן אפילו מחוסר כיפורים של זב, אינו נכנס למחנה לוי, שכך אמר לו הכתוב, "וּבָא לְפָנֵי ה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", כלומר לפתח מחנה לוי, שכל זמן שלא הביא קרבנותיו, אסור להיכנס למחנה לוי, וקרא הכתוב למחנה לוי אוהל מועד, לומר, שכשם שאינו נכנס לאוהל מועד, כלומר לעזרה שהיא מחנה שכינה, כך אינו נכנס למחנה לוי. וענין זה שהוא אסור להיכנס למחנה שכינה, מבואר ממה שנאמר בענין עונש הנכנס לעזרה, "טָמֵא הֲיֵהָ" לרבות טבול יום, "עוֹד טָמֵאָתּוּ בו" לרבות מחוסר כיפורים.

דף מ"ה

[במדבר ו' י"ג-י"ח] וְזֹאת תִּזְרֹת הַנְּזִיר בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נְזָרוֹ וְבִיּוֹם אֵתוֹ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וְהִקְרִיב אֶת קַרְבָּנוֹ לַה' כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנַתוֹ תְּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכֹבֶשֶׂה אֶחָד בַּת שְׁנֵתָה תְּמִימָה לַחֲטָאתָ וְאֵיל אֶחָד תְּמִים לְשִׁלְמִים. וְסָל מִצֹּאת סֹלֶת חֲלֵת בְּלוֹלֶת בְּשֶׁמֶן וְרִקְיָה מִצֹּאת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם. וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לְפָנֵי ה' וַעֲשֵׂה אֶת חֲטָאתוֹ וְאֶת עֹלָתוֹ. וְאֶת הָאֵיל וַעֲשֵׂה זָבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצֹּאת וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת מִנְחָתוֹ וְאֶת נִסְכּוֹ. וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נְזָרוֹ וְלָקַח אֶת שְׁעָרָא רֹאשׁ נְזָרוֹ וַיִּתֵּן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זָבַח הַשְּׁלָמִים.

קרבנות ותגלחת של השלמת נזירות

ביום השלמת הנזירות, הנזיר מביא שלושה קרבנות, (א) כבשה לחטאת (ב) כבש לעולה (ג) ואיל לשלמים, ומגלח את שערותיו.

לדעת רבי יהודה, הנזיר מגלח את שערותיו אחר הקרבת השלמים, שנאמר בתגלחתו, "וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", ואין הכוונה לכך שיגלח בפתח האוהל, שזהו דרך בזיון כלפי מעלה, להיות מתגלח בפתח המקדש, ומצינו שהקפיד הכתוב על כך, כפי שיתבאר בעזה"י להלן, ואם כן על כרחך כוונת הכתוב לומר, שיגלח על השלמים, שמצינו בהם לשון זה, "וּשְׁחָטוּ פֶּתַח אֹהֶל

^א ואל תתמה, היכי פשיטא ליה לתנא, דטבול יום דזב אסור ליכנס למחנה לוי... הלא טבול יום דמת מותר ליכנס במחנה לוי... דיש לומר, דמשמע ליה קרא הכי, "ובא לפני ה' ביום השמיני", מכלל דקודם יום השמיני אסור ליכנס. [תוס']

^ב ואני שמעתי, שרצו לדקדק, טבול יום כזב הואיל דטומאה יוצאה עליו מגופו אפילו בבעל שתי ראיות שאינו מחוסר כפורים דאסור ליכנס במחנה לוי. [תוס']

מוֹעֵד" (ויקרא ג' ב'). **וכתבו התוס', שמאחר שאמר הכתוב שמגלח על השלמים, דין הוא שיקדמו.** וללשון שני בגמרא, רבי יצחק למד ענין זה, שמגלח על השלמים, כי נאמר, "וְלָקַח אֶת שְׁעָרָא רֹאשׁ נְזָרוֹ וַיִּתֵּן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זָבַח הַשְּׁלָמִים", ומכאן שמגלח עליהם.

ולדעת רבי אלעזר, הכתוב "וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", לא בא ללמד, שיהא הנזיר מגלח אחר הקרבת השלמים, אלא ללמד, שיהא הנזיר מגלח בזמן שאוהל מועד פתוח, אבל התגלחת של הנזיר היתה אחר הקרבת החטאת, שהחטאת קודמת בכל מקום לעולה ולשלמים.

וכל זה לכתחילה, אך בדיעבד, אם גילח על אחד מהקרבנות הללו, איזה שיהיה, יצא ידי מצוות תגלחת.

היכן הנזיר מגלח

נתבאר, שאף שנאמר בתגלחת הנזיר, "וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", **דעת רבי יהודה ורבי אלעזר, שאין כוונת הכתוב כמשמעו, שיגלח בפתח אוהל מועד ממש,** אלא ללמד דין אחר, או שיהיה מגלח על השלמים, או שיהיה מגלח כשהפתח פתוח.

ולדברי רבי יאשיה, הסיבה לכך שאין הכתוב מתפרש כמשמעו, שיהא הנזיר מגלח בפתח אוהל מועד, **כי ענין זה הוא דרך בזיון כלפי מעלה,** וכבר נאמר, "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחֵי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרֹנְתָךְ עָלָיו" (שמות כ' כ"ב), שלא לבזות המזבח, וכל שכן שאין לעשות דרך בזיון בפתח המקדש עצמו.

ולדברי רבי יצחק, על כרחך אין הנזיר מגלח בפתח אוהל מועד ממש, **משום שנאמר** בשער, "וְלָקַח אֶת שְׁעָרָא רֹאשׁ נְזָרוֹ וַיִּתֵּן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זָבַח הַשְּׁלָמִים", לומר, שאין הפסק בין לקיחתו לנתינתו על האש, והשלמים נאכלים בכל העיר, ואם יהא מגלח בפתח אוהל מועד, מפסיק בהבאה בין זה לזה [= "וְלָקַח ... וַיִּתֵּן", מי שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינה, יצא זה שהוא מחוסר לקיחה הבאה ונתינה].

ורבי שמעון שזרי חולק על המבואר עד עתה **ואומר, שהנזיר מגלח בפתח אוהל מועד ממש,** אכן גם לפי דבריו, דווקא נזיר מגלח שם, אבל נזירה אינה מגלחת שם, אלא במקום צנוע, שמא יתגרו בה פרחי כהונה, וזהו שנאמר, "וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", "נְזִיר" ולא נזירה. והקשו על דבריו, ממה שמצינו בסוטה, שנאמר בה, "וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִעֲמָדָה לְפָנֵי ה'" (במדבר ה' ט"ו) בעזרה, ולא חששה תורה, שמא יתגרו בה פרחי כהונה. והשיב להם, הנזירה כוחלת ופוקסת, ויש לחוש שיתגרו בה, אבל הסוטה, עומדת שם בניוול, ולכן אין לחוש בה לכך.

מביא שלוש בהמות וכל אחת קרבה למה שראויה

כבר נתבאר, שהנזיר המשלים את נזירותו, מביא שלושה קרבנות, חטאת עולה ושלמים. ואמר רבן שמעון בן גמליאל, מאחר שכל קרבן בא מבהמה שונה, אינו צריך לפרש על הבהמות לשם מה מביא כל אחת מהן, אלא מביא בסתם, כבשה כבש ואיל, וכל אחד קרב למה שהוא ראוי לו, הכבשה לחטאת, הכבש

^א וקשה, אם כן, למה הקדים הכתוב חטאת ועולה לשלמים. [תוס']

לעולה, והאיל לשלמים.

זו במדינה, אינו מביא את שערו לתת אותו תחת דוד האשם.

נתינת שער הנזיר תחת הדוד

לאחר שהנזיר מגלח שער ראשו, הוא נוטל מהרוטב של בשר השלמים, ונותן על השער, ומשלח השער עם הרוטב תחת הדוד, שבו הוא מבשל את בשר השלמים, שנאמר, "וְלָקַח אֶת שְׁעַר רֹאשׁ נְזִירָו וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים", ללמד, שנותן השער תחת הדוד, ומתוך כך שנאמר, "אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים", דרשו, שגם מהזבח עצמו, כלומר מהרוטב, יהיה תחתיו עם השער, ולכן נותן הרוטב על השער ושניהם יחד תחת הדוד.

ולכתחילה יש לתת את השער תחת הדוד שבו מבשל השלמים, ככתוב, "וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים", ובדיעבד אם נתן תחת הדוד שבו מבשל את החטאת, [וכן נזיר טמא, שנותן תחת הדוד שבו מבשל את האשם, לדעת האומרים שגם נזיר טמא נותן שערו תחת הדוד], גם כן יצא, שכן היה הכתוב יכול לומר, "וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים", ומתוך כך שאמר "וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים", הרי זה ריבוי, ללמד, שגם אם נתן תחת זבח אחר, כגון תחת חטאת ואשם, כן גם יצא.

והכתוב "זֶבַח", מלמד את שני הדינים הנ"ל. (א) שמהזבח עצמו נותן תחת הדוד עם השער. (ב) שיוצא גם כשנותן תחת דוד החטאת או האשם. שכן אם היה הכתוב מלמד רק ענין זה, שיש לתת מהרוטב עצמו תחת הדוד, היה לו לומר, "מרוטב השלמים", ומתוך כך שאמר לשון "זבח", לימד שיכול לתת גם על שאר זבחים. ואם היה הכתוב מלמד רק ענין זה, שיכול לתת גם תחת שאר זבחים, היה לו לומר "שלמים וזבח", ומתוך כך שאמר "זבח השלמים", לימד שמהזבח עצמו נותן תחת הדוד.

אימתי הנזיר נותן שערו תחת הדוד

כבר נתבאר, שאף שאמר הכתוב, "וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", אין כוונת הכתוב כפשוטו, שיגלח בפתח אוהל מועד ממש, אלא מגלח בשאר מקומות, ולפיכך רשאי לגלח היכן שירצה, בין בירושלים, [מקום אכילת השלמים], והן בשאר המדינה. אכן לענין נתינת שערו תחת דוד השלמים יש חילוק היכן הוא מגלח ומחמת מה הוא מגלח.

לדעת רבי מאיר, נזיר שמגלח תגלחת טהרה בסוף נזירותו, בין אם גילח בירושלים סמוך למקום דוד השלמים, ובין אם גילח חוץ לירושלים, מביא את שערו, ונותנו תחת דוד השלמים. וכן נזיר שנטמא, שאחר טהרתו מגלח תגלחת טומאה, אם גילח תגלחת זו בירושלים, נותן את שערו תחת דוד האשם או החטאת. ורק אם גילח תגלחת זו במדינה, אינו מביא את שערו לתת אותו תחת דוד האשם, מפני ששערו נקבר^א.

ולדעת רבי יהודה, אמנם כן, נזיר שמגלח תגלחת טהרה בסוף נזירותו, בין אם גילח בירושלים סמוך למקום דוד השלמים, ובין אם גילח חוץ לירושלים, מביא את שערו, ונותנו תחת דוד השלמים. אבל נזיר שנטמא, שאחר טהרתו מגלח תגלחת טומאה, בין אם גילח תגלחת זו בירושלים, ובין אם גילח תגלחת

^א לא נתפרש מנלן. [תוס'].

ולדעת חכמים, אפילו נזיר טהור, אינו נותן שערו תחת דוד השלמים, אלא כשגילח בירושלים, אבל כשגילח בגבולים, אינו מביא שערו לתת תחת דוד השלמים. וכתבו התוס' שני טעמים לדבר. (א) שלענין זו הועיל פשט הכתוב, "וְגִלַּח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", שמשמעותו, שמגלח בירושלים, לומר, שרק כשמגלח בירושלים, נותן שערו תחת דוד השלמים. (ב) שרק כשמגלח בירושלים יכול לקיים את הכתוב "וְלָקַח אֶת שְׁעַר רֹאשׁ נְזִירָו וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים", לומר, שאין הפסק בין לקיחתו לנתינתו על האש, אבל כשמגלח חוץ לירושלים, הוא צריך גם הבאה הבאה ונתינה]. "וְנָתַן", מי שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינה, יצא זה שהוא מחוסר לקיחה הבאה ונתינה]. **ונזיר שנטמא**, המגלח מחמת טומאתו, **בין גילח במדינה ובין גילח בירושלים, אינו נותן שערו תחת הדוד**, שלא נאמר דין נתינת שער תחת הדוד אלא בתגלחת של השלמת הנזירות.

	תגלחת טומאה		תגלחת טהרה	
	בגבולים	בירושלים	בגבולים	בירושלים
רבי מאיר	נותן	נותן	נותן	נותן
רבי יהודה	נותן	נותן	נותן	נותן
חכמים	נותן	נותן	נותן	נותן

[במדבר ו' י"ט-כ"א] וְלָקַח הַנְּזִיר אֶת הַזֹּרֵעַ בְּשֵׁלָה מִן הָאֵיל וְחִלַּת מִצֵּה אַחַת מִן הַסֵּל וּרְקִיק מִצֵּה אַחַד וְנָתַן עַל כְּפֵי הַנְּזִיר אַחַר הַתְּגַלְחוֹת אֶת נְזִירוֹ. וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לְפָנָיו ה' קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזוֹת הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתָּה הַנְּזִיר יַיִן. זֹאת תּוֹרַת הַנְּזִיר אֲשֶׁר יָדָר קֶרֶבֶנוּ לַה' עַל נְזִירוֹ מִלְּבַד אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ כְּפֵי נְזִירוֹ אֲשֶׁר יָדָר פֶּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נְזִירוֹ.

תנופת שלמי נזיר

נתבאר, שהנזיר היה נותן את בשר השלמים בדוד על האש, והיה מבשל אותם או שולקן. ולאחר שנתבשל הבשר, הכהן נוטל את הזרוע של האיל, כשהיא כבר בשלה, וכמו כן נוטל חלה מצה אחת מן הסל, ורקיק מצה אחת, ונותן הכל על כפי הנזיר, ומניף עם הנזיר.

מתי הנזיר מותר מאיסורי הנזירות

לדעת תנא קמא במשנתנו, וכן לדעת רבי אליעזר בברייתא, אין הנזיר מותר בשתיית יין ובכל איסוריו, אלא אחר שקרבו כל קרבנותיו, וגלח, שעשה את כל האמור בפרשה [=אחר המעשים כולן].

דף מ"ז

ולדעת רבי שמעון במשנתנו, וכן לדעת חכמים בברייתא, כיון שקרב אחד מקרבנות נזירותו [=כיון שזרק עליו אחד מן הדמים] הותר ביין ובכל איסוריו, שכן יש ללמוד בגזרה שווה, שנאמר בענין שתיית היין "אחר", "וְאַחַר לִשְׁתֹּת הַנְּזִיר יַיִן", וכן נאמר לשון זה בענין התגלחת, "אַחַר הַתְּגַלְחוֹת אֶת נְזִירוֹ", ומעתה, כשם שהאמור שם הוא אחר מעשה יחידי של תגלחת, כך שתיית היין היא אחר מעשה יחידי, ומכאן, שכיון שקרב עליו אחד מקרבנותיו, הותר ביין

שאינו לו בהונות, שאין לו תקנה להיטהר.

וכמו כן כוונת הברייתא הראשונה, **שלדעת רבי אליעזר, מי שאין לו כפים טעון תנופה כמי שיש לו כפים, שאף על פי שאין לו כפים, מניח על זרועו ומניף.**

האם התנופה מעכבת

נתבאר, **שלדעת חכמים**, מאחר שקרב אחד מקרבנות הנזיר, אף על פי שעדיין לא קיים מצוות תגלחת, הותר ביין ובטומאה. ומאחר שלדעתם אפילו מצוות תגלחת שהיא מצווה בגופו, אינה מעכבת את היתר איסוריו, כל שכן **שמצוות תנופה של שלמי נזירותו, אינה מעכבת**, ומותר הוא ביין ובטומאה גם קודם התנופה.

אמנם **לדעת רבי אליעזר**, האומר, שהתגלחת מעכבת, ואין הנזיר מותר ביין ובטומאה, אלא אחר שהביא קרבנותיו וקיים מצוות תגלחת, היה מקום לומר, שדווקא שני הדברים הללו מעכבים, הקרבת הקרבנות ומצוות התגלחת, אבל התנופה לא תעכב, שהרי הקרבן כשר גם בלא התנופה, שהיא נחשבת שיירי מצווה, ואם כן, לא תעכב גם את היתר הנזיר ביין ובטומאה. **ואמר רב**, שאין הדבר כן, ולדעת רבי אליעזר, אין הנזיר מותר ביין ובטומאה, עד שיעשה את כל האמור בפרשה, ובכלל זה תנופת שלמי הנזיר, וכל שלא נעשית **התנופה** הדבר **מעכב את היתרו**.

והקשו על דברי רב, מברייתא, בה דרשו את הריבוי "זאת תִּזְרֹת הַנְּזִיר" (במדבר ו' כ"א) לומר, שהפרשה מדברת, בין בנזיר שיש לו כפים ויכול להניף, ובין בנזיר שאין לו כפים ואינו יכול להניף, ולכאורה הברייתא באה ללמד, שמי שאינו מניף, דינו כמי שהניף, שהתנופה אינה מעכבת. ועל כרחק ברייתא זו היא כדעת רבי אליעזר, שהרי לדעת חכמים, יש ללמוד זאת מגזרה שווה "אחר" "אחר", שאחר מעשה יחידי הותר ביין, ואם כן, ברייתא זו היא כדעת רבי אליעזר, ומבואר, שגם לדעת רבי אליעזר, התנופה אינה מעכבת.

אולם דחו זאת ואמרנו, שלא באה הברייתא ללמד שמי שאינו יכול להניף דינו כמי שהניף, אלא אדרבה באה הברייתא ללמד, שהתנופה מעכבת, לומר שבין אם יש לו ידים, ובין אם אין לו ידים, עליו להניף, ולכן אם אין לו ידים להניף, יניח על זרועו להניף.

וכן מצינו ברייתא כעין זה לענין התגלחת, בה דרשו את הריבוי "זאת תִּזְרֹת הַנְּזִיר" (במדבר ו' י"ג) לומר, שהפרשה מדברת, בין בנזיר שיש לו שער לגלח, ובין בנזיר שאין לו שער לגלח, ועל כרחק אי אפשר לומר שכוונת הברייתא ללמוד מהכתוב הזה שהתגלחת אינה מעכבת, שהרי לדעת חכמים האומרים כן, הדבר למד מגזרה שווה "אחר" "אחר", ולדעת רבי אליעזר התגלחת מעכבת. אלא כוונת הברייתא לומר, שלדעת רבי אליעזר, מי שאין לו שער, טעון תגלחת, כמי שיש לו שער, שאף על פי שאין לו שער, יעביר תער על ראשו. [ונחלקו בדבר זה בית שמאי ובית הלל, לדעת בית הלל, כשיעביר תער על ראשו המרוט, יחשב כמי שגילח, ויצא בזה ידי תגלחתו¹. ולדעת בית שמאי, גם כשיעביר תער על ראשו המרוט, לא יחשב כמי שגילח, ומאחר שהוא טעון גילוח, ואינו יכול לגלח, אין לו תקנה, שאינו יכול לקיים מצוותו². ואמר רבי פדת, שכן היא סברת רבי אלעזר להלן, לענין מצורע

עד כאן ביאור הסוגיה כלשון ראשון, שהוא הלשון המקיים.

וללשון שני בגמרא, ענין זה, שלדעת רבי אליעזר התנופה מעכבת, פשוט הוא, שהרי לדעתו, כל האמור בפרשה מעכב, ובכלל זה גם התנופה. **ורב רצה לומר, שאפילו לדעת חכמים, התנופה מעכבת. אולם דחו זאת**, שכן שלדעת חכמים, התגלחת שהיא מצווה בגוף הנזיר אינה מעכבת, ואם כן, כל שכן שהתנופה, שאינה מצווה בגופו, שאינה מעכבת.

והקשו מהברייתא, בה דרשו את הריבוי, "זאת תִּזְרֹת הַנְּזִיר" (במדבר ו' כ"א) לומר, שהפרשה מדברת, בין בנזיר שיש לו כפים ויכול להניף, ובין בנזיר שאין לו כפים ואינו יכול להניף, ולכאורה הברייתא באה ללמד, שכשם שמי שאין לו כפים, דין הוא שהתנופה מעכבת עליו, [שכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת], כך מי שיש לו כפים זקוק להניף, והתנופה מעכבת. ולכאורה ברייתא זו היא כדעת חכמים, שהרי לדעת רבי אליעזר, ענין זה שהתנופה מעכבת, למד מהכתוב "וְאַחַר יִשְׁתָּהּ הַנְּזִיר יָיִן" (במדבר ו' כ"ז), אחר כל המעשים. ומכאן יש ללמוד שכשאמרו חכמים, שאחר מעשה יחידי הנזיר מותר ביין, היינו אחר הקרבת אחד מהקרבנות, ואין זקוק לכל הקרבנות, אבל התנופה מעכבת.

אולם דחו זאת ואמרנו, שלא באה הברייתא ללמד, שמי שיכול להניף, תנופה מעכבת עליו, כמי שאינו יכול להניף, אלא אדרבה, באה הברייתא ללמד, שכשם שזה שיש לו כפים, יכול להניף, כך זה שאין לו כפים, יכול להניף, על ידי שיתן על זרועו, [ומאחר שזה וזה יכולים להניף ראויים אין להניף ואין התנופה מעכבת].

וכן מצינו ברייתא כעין זה לענין התגלחת, בה דרשו את הריבוי "זאת תִּזְרֹת הַנְּזִיר" (במדבר ו' י"ג) לומר, שהפרשה מדברת, בין בנזיר שיש לו שער לגלח, ובין בנזיר שאין לו שער לגלח, ועל כרחק אי אפשר לומר, שכוונת הברייתא ללמוד מהכתוב הזה שהתגלחת מעכבת, שהרי לדעת רבי אליעזר ענין זה למד מהכתוב "וְאַחַר יִשְׁתָּהּ הַנְּזִיר יָיִן", ולדעת חכמים התגלחת אינה מעכבת. אלא כוונת הברייתא לומר, שמי שאין לו שער, צריך תגלחת, כמי שיש לו שער. [ונחלקו בדבר זה בית שמאי ובית הלל, לדעת בית הלל, צריך לו לגלח ואין לו תקנה¹. ולדעת בית שמאי, יש לו תקנה על ידי כשיעביר תער על ראשו המרוט, שבכך יחשב כמי שגילח². ואמר רבי פדת, שזה שלא כסברת רבי אלעזר להלן, לענין מצורע שאין לו בהונות, שאין לו תקנה להיטהר].

וכמו כן כוונת הברייתא הראשונה, **שמי שאין לו כפים יכול להניף כמי שיש לו כפים, שאף על פי שאין לו כפים, מניח על זרועו ומניף.**

¹ ולרבי אליעזר דאמר תגלחת מעכבת, יאסר לעולם ביין. ולרבנן דאמרי תגלחת למצוה ולא לעכב, לא קיים המצוה. [תוס'].

² לרבי אליעזר יהא העברת תער במקום תגלחת, להתירו ביין. ולרבנן לקיים המצוה. [תוס'].

³ לרבי אליעזר דאמר תגלחת מעכבת, יאסר לעולם ביין. ולרבנן דאמרי תגלחת למצוה ולא לעכב, לא קיים המצוה. [תוס'].

מצורע שאין לו בהונות

כשהמצורע מביא קרבנות טהרתו, הכהן נותן מדם האשם ומן השמן על בהונות יד ורגל ימין של המצורע, שנאמר, "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמֵם הָאֲשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּפֵד אֶזְרוֹ הַמִּטְהָר וְעַל בֶּהֱן יְדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְמָנִית ... וּמִיָּתֵר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּפֵד אֶזְרוֹ הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן יְדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דָּם הָאֲשָׁם" (ויקרא י"ד י"ז-י"ז). ונחלקו חכמים, מה הדין כשאין לו בהונות ביד ורגל ימין.

לדעת רבי אליעזר, מצורע שאין לו בהן יד ימין או בהן רגל ימין, **אין לו טהרה עולמית**, שאי אפשר לקיים בו סדר טהרתו ככתוב.

ולדעת רבי שמעון, מצורע שאין לו בהן יד ימין או בהן רגל ימין, **נותנים את הדם והשמן על מקום הבהונות**, ובכך יוצא.

ולדעת חכמים, מצורע שאין לו בהן יד ימין או בהן רגל ימין, **נותנים את הדם והשמן על בהן יד ורגל של שמאל**, ובכך יוצא.

גילח על הזבח ונמצא פסול

נתבאר, שלדעת חכמים, כיון שקרב אחד מקרבנות הנזיר, הרי זה מגלח, ומותר ביין ובטומאה. אמנם היה סבור שקרב עליו אחד מהקרבנות בהכשר, וגילח שערו, ולאחר מכן הקריב שאר קרבנותיו, ונתברר שהקרבן הראשון שהקריב היה פסול, [כגון שנשפך דמו קודם שזרק למזבח, או יצא, או נטמא], נמצא שבשעת התגלחת עדיין לא קרב עליו שום קרבן בהכשר, **והתגלחת פסולה**, [לדעת רבי אליעזר, סותר שבעה ימים, ולדעת חכמים, סותר שלושים, כדין מי שגלחוהו לסטים ביום מלאת קודם הבאת הקרבנות, כפי שנתבאר בדף ל"ט], **ושאר קרבנותיו שהקריב אחר התגלחת הפסולה, לא עלו לו**, שהרי היה לו להמתין מלהביאם עד שיגדל שערו, ואם כן, כשהקריבם קודם לכן, הרי הוא כמי שהביאם קודם מלאת ימי נזרו.

וכל זה כשגילח אחר שהקריב קרבן אחד שנמצא פסול, **אבל אם הקריב את כל קרבנותיו, ורק אחר כך גילח, ונמצא שאחד מהקרבנות היה כשר, אף על פי שהשנים האחרונים היו פסולים, תגלחתו כשרה**, ויביא שוב רק את הפסולים.

גילח על אחד הזבחים שלא לשמו

נתבאר שניזיר שגילח על אחד מקרבנותיו ונתברר שהיה פסול התגלחת פסולה וגם שאר זבחים שהקריב אחרי כן לא עלו לו.

ומהטעם הזה הכל מודים, שאם תחילה הקריבו עליו את החטאת **שלא לשמה, וגילח עליה, תגלחתו פסולה**, ושאר זבחים שהקריבו עליו אחרי כן לא עלו לו, כי כלל בידינו, שחטאת שהקריבוהו שלא לשמה פסולה לגמרי, ואם כן דינו כדין מי שגילח על זבח פסול.

אבל נחלקו חכמים מה דינו כשתחילה הקריבו עליו את העולה או את השלמים **שלא לשמן, וגילח על הקרבן הזה**, שכן עולה ושלמים שקרבו שלא לשמן אינן פסולות לגמרי, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובתם, והרי הם כעולת נדבה ושלמי נדבה.

לדעת חכמים, מאחר שלא עלה לו הקרבן לשם חובת נזירות, **התגלחת פסולה**, שאין תגלחת נזיר כשרה אלא על אחד מקרבנות חובה של נזירותו, ומאחר שהתגלחת פסולה **גם שאר זבחים לא עלו לו**.

ולדעת רבי שמעון, תגלחת נזיר כשרה גם אם גילח על קרבנות נדבה שמביא עם קרבנות חובתו, שנאמר "וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים" (במדבר ו' י"ח).

ולא נאמר "שלמיו" לומר אפילו לא עלו לו מגלח עליהם, [נתוס' גרסו, שדין זה למד מהכתוב "זֶבַח תִּזְדַּת שְׁלָמִיו" האמור בתודה, שלמדו ממנו לרבות שלמי נזיר, שדינם כתודה שהיא שלמים, וללמד, שאם גילח על כל שלמים יצא], ולפיכך, אף שקרבו העולה והשלמים שלא לשמן, ולא עלו לו לחובתו, מאחר שהם כשרים כעולה ושלמים של נדבה, **התגלחת שגילח עליהם כשרה**, ומאחר שהתגלחת כשרה, **שאר זבחים שהקריב עלו לו אף לחובתו**.

דף מ"ז

נזיר שנטמא אחר שקרב עליו אחד מקרבנותיו

לדעת רבי אליעזר, אין הנזיר מותר בכל איסוריו, אלא אחר שיעשו את כל האמור בפרשה, אבל כשקרב עליו קרבן אחד בלבד, עדיין אסור בכל. ואם כן כשנטמא אחר שקרב עליו קרבן אחד בלבד, **הרי הוא כנטמא ביום מלאת קודם הבאת הקרבנות**, שאינו יכול להקריב כלום, **וגם מה שהקריב נדחה**, ועליו להיטרה, **ובסוף שבעה כשיטהר יחזור ויביא כל קרבנותיו**.

ולדעת חכמים, משקרב עליו קרבן אחד הותר הנזיר בכל איסוריו. ואם כן כשנטמא אחר שקרב עליו קרבן אחד, מאחר שכבר קרב עליו הקרבן ונראה לתגלחת, **לא נפסל הקרבן שהקריב, אבל שאר קרבנות לא יביא כשהוא טמא, וכשיטהר יביא שאר הקרבנות**. ואמנם לדעת חכמים הנטמא ביום מלאת קודם הבאת קרבנותיו סותר שלושים מדרבנן אך זה שכבר הביא קרבן אחד אפשר שאינו סותר שלושים ובסוף שבעה מביא שאר קרבנותיו.

ואמרו לו חכמים לרבי אליעזר, מעשה במרים התרמודית [=מתרמוד], שזרק עליה אחד מן הדמים, ובאו ואמרו לה על בתה שהיתה מסוכנת, והלכה ומצאה שמתה, ואמרו חכמים, תביא שאר קרבנותיה ותטהר.

סליק פרק שלושה מינין

תוכן עניינים

6 מידת פרט וכלל ומידת מיעוט וריבה.....

6 מידת ריבה ומיעוט ומידת ריבה ומיעוט וריבה.....

6 כלל ופרט או מיעוט וריבוי.....

6 דברים שהיתר מצטרף לאיסור.....

7 **דף ל"ו**.....

7 למה נקט זעירי דווקא איסור הקטרת שאור.....

7 מקפה של תרומה ותבלין של חולין.....

7 מקפה של חולין ותבלין של תרומה.....

8 אכילת כותח הבבלי בפסח.....

9 תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו.....

9 היתר מצטרף לאיסור כשהאיסור מרובה.....

9 **דף ל"ז**.....

9 טעם כעיקר.....

10 היכן מבואר שלדעת רבי עקיבא היתר מצטרף לאיסור.....

10 מקור דין טעם כעיקר לדעת רבי עקיבא.....

10 בשאר איסורים מודה רבי עקיבא שאין היתר מצטרף לאיסור.....

11 בחטאת היתר מצטרף לאיסור.....

11 איסורי נזיר מצטרפים זה עם זה.....

11 **דף ל"ח**.....

11 דעת רבי שמעון בדין הנ"ל.....

11 היתר המצטרף לאיסור באיסורי נזיר.....

12 עשר רביעיות הן.....

12 רביעיות נוספות שלא נמנו.....

12 שיעור איסורי אכילה ושתייה של נזיר.....

13 נזיר שאכל אחד מהדברים האסורים לו.....

13 מלקות על אכילת זג וחרצן.....

13 חיובי נזיר לפי ההתראות שעבר עליהן.....

13 מלקות מחמת איסורי אכילה של נזיר.....

פרק חמישי בית שמאי

1 **דף ל"א**.....

1 "שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש".....

1 מחלוקת בית שמאי ובית הלל בשלושה אופנים.....

1 **דף ל"ב**.....

1 נזיר שעבר ושתה יין.....

2 הפריש בהמות לנזירותו ונשאל עליה.....

2 הפרישה בהמות לנזירותה והפר לה בעלה.....

2 טעה וסבור שהוא נזיר והפריש בהמות.....

2 טעות בקריאת שם מעשר בהמה.....

2 פתח שחכם מתיר את הנדר על ידו.....

2 "היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה".....

2 **דף ל"ג**.....

2 נזירות בתנאי.....

3 **דף ל"ד**.....

3 הכוי והתולים נזירותם בו.....

פרק ששי שלשה מינין

3 **דף ל"ד**.....

3 שלושה מינים של איסורים נאמרו לנזיר.....

3 עלים ולולבים וזמורות הגפן.....

4 בין הבינים.....

4 **דף ל"ה**.....

4 דעת רבי אלעזר בן עזריה.....

4 פסוקים שרבי אלעזר דורש בפרט וכלל ופרט.....

5 דברים הנקנים בכסף מעשר שני.....

5 מידת כלל ופרט וכלל ומידת פרט וכלל ופרט.....

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א
לע"נ הר"ר אריה דוד הכהן פינק ז"ל בן הר"ר משה מאיר ז"ל

גיליון ח 57
מסכת נזיר ל' – מ"ז

- 22 להיטמא לגוסס ולמגויד
- 22 כהן ונזיר מותרים להיטמא למנוגע ולזב
- 22 חלל מותר להיטמא למתים
- 22 כהן שנושא מת על כתפיו
- 23 כהן הדיוט הבא להיטמא לקרובו שאינו שלם
- 23 כהן אינו נטמא לאבר מן החי של קרוביו

דף מ"ד

- 23 חילוקי חומרות בין איסורי הנזירות
- 23 לסתור את ימי הנזירות
- 23 צד היתר לאיסור
- 24 איסור לאחר העושה להם
- 24 סדר טהרת המצורע
- 24 סדר טהרת טומאת מת
- 24 תגלחת טומאה של נזיר
- 24 כניסת טבול יום ומחוסר כיפורים של זב למחנה לוויה

דף מ"ה

- 25 קרבנות ותגלחת של השלמת נזירות
- 25 היכן הנזיר מגלח
- 25 מביא שלוש בהמות וכל אחת קרבה למה שראויה
- 26 נתינת שער הנזיר תחת הדוד
- 26 אימתי הנזיר נותן שערו תחת הדוד
- 26 תנופת שלמי נזיר
- 26 מתי הנזיר מותר מאיסורי הנזירות

דף מ"ו

- 26 האם התנופה מעכבת
- 27 מצורע שאין לו בהונות
- 28 גילח על הזבח ונמצא פסול
- 28 גילח על אחד הזבחים שלא לשמו

דף מ"ז

- 28 נזיר שנטמא אחר שקרב עליו אחד מקרבנותיו

- 14 דף ל"ט
- 14 חרצנים וזגים
- 14 נזיר שגילה או גילוהו קודם השלמת הנזירות
- 14 מהיכן השער גדל
- 15 נזיר שגילוהו אחר מלאת ימי נזירותו
- 15 התגלחת האסורה לנזיר
- 16 תגלחת מצוה של נזיר בתער

דף מ'

- 16 שיעורי תגלחת האמורים בנזיר
- 16 שלושה תגלחות של מצווה
- 16 איסור השחתת פאות הזקן
- 17 מנין שתגלחת המצורע בתער

דף מ"א

- 17 תגלחת מצורע דוחה איסור הקפת הראש
- 18 איסור הקפת פאות הראש
- 19 מנין שאיסור עשה דוחה איסור לא תעשה

דף מ"ב

- 19 מנין שבתגלחת הנזיר אפילו שתי שערות מעכבות
- 19 רובו ככולו
- 19 לגלח כל שערותיו או שיהיה מגולח כל שערותיו
- 20 לגלח שיערה שיערה
- 20 הניח שתי שערות ונשרה אחת וגילה אחרונה
- 20 גילוח בלא כוונה
- 20 חיובי מלקות הנזיר לפי ההתראות שעבר עליהן
- 20 שתי מלקות על טומאה
- 21 חיבורי אדם במת וחיבורי אדם באדם
- 21 אופן שמתחייב שתיים על ביאה וטומאה

דף מ"ג

- 21 כניסת כהן לבית הקברות לקבורת קרוביו
- 22 איסור טומאה האמור לכהן הדיוט
- 22 איסור טומאה האמור לנזיר